

Univerzita Pardubice

Fakulta Filozofická

Aristokratičtí studenti na Karlo-Ferdinandově univerzitě v Praze v letech 1650 – 1750

Martin Bakeš

Bakalářská práce

2012

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracoval samostatně. Veškeré prameny, literaturu a další zdroje informací, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů a literatury a jsou patřičně citovány. Jsem si vědom toho, že nedodržení pravidel citací je považováno za protiprávní jednání a je též důvodem k disciplinárnímu řízení.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména ze skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mě požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které vytvořením díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 21.3.2012

Na prvním místě bych rád poděkoval svému vedoucímu bakalářské práce doc. Mgr. Jiřímu Kubešovi, Ph.D., který vynaložil veliké množství času, ochoty a trpělivosti, aby tato práce mohla vůbec vzniknout. Děkuji také za možnost konzultací a vypůjčení některých hůře dostupných publikací.

Anotace

Předkládaná práce pojednává o studii aristokracie na Karlo-Ferdinandově univerzitě v Praze v letech 1650 – 1750. V prvních dvou kapitolách se zaměřuji na správní a organizační vývoj filozofické fakulty po roce 1620. Po kritickém rozebrání dochované matriky, předkládám čtenáři ucelené tabulky s počty studentů, které dělím podle sociálního statutu a let jejich imatrikulace. Hlavní důraz kladu na studia takzvané aristokracie, kterou jsem si v úvodu definoval jako skupinu hrabat a knížat. U těchto lidí sleduji jejich jména, kriticky je analyzuji a podávám ucelený seznam graduované aristokracie na Filozofické fakultě v Praze mezi lety 1654 – 1736.

Podobnou strukturu mají další dvě kapitoly. Věnuji se zde Právnické fakultě v Praze, která byla šlechtou nejvíce vyhledávána. V první části opět píšou o správním a organizačním vývoji po roce 1620, nechybí ani stručné zastavení u nejvýznamnějších profesorů, kteří zde ve sledovaném období působili, a kteří určitě ovlivnili budoucí významné muže habsburské monarchie. Ve druhé části pracuji se čtyřmi dochovanými matrikami. Hlavním pilířem se mi zde stala matrika v podobě soupisu jmen podle roku imatrikulace a abecedy. V tomto seznamu jsem našel téměř dva tisíce příslušníků vyšší a nižší šlechty. Z tohoto počtu jsem vybral 263 hrabat a knížat, které podrobuji analýze a dále s nimi pracuji. Zajímá mě například země původu, kterou uvedli u zápisu a průběh jejich závěrečných zkoušek, po kterých někteří z nich získali titul doktora práv. V závěru této bakalářské práce uvádím v příloze seznamy aristokratů, kteří se na Právnické fakultě v Praze imatrikulovali v letech 1638 – 1762.

Klíčová slova

bakalářská práce – aristokracie – 17. a 18. století – Karlo-Ferdinandova univerzita – filozofická fakulta – právnická fakulta – imatrikulace – grady

Annotation

This submitted paper deals with aristocrats' studies at the Charles-Ferdinand University of Prague in between 1650 and 1750. I focus on the administrative and organisational development of the Faculty of arts after 1620 in the first two chapters. After critical analysing of the surviving register I submit the tables with number of students divided according to their social status and to the date of their matriculation. The main accent is put on the studies of so called aristocracy which I defined as a group of a counts and a princes. I follow these people names, critically analyse them and I submit the list of the graduating ones at the Faculty of arts in Prague in between 1654 and 1736.

The second two chapters are structured similarly. I deal there with the Law faculty in Prague which was the favourite one for the aristocrats. In the first part of these chapters I also describe the administrative and organisational development after the year 1620 and I briefly stop at the most significant professors who were lecturing there then and who definitely influenced the future important men of the Habsburg monarchy. In the second part I work with the four surviving registers. The main was the register with the list of names arranged according to the year of matriculation and alphabetically. I found almost 2000 members of higher and lower nobility. I chose 263 counts and princes out of that number and I analyse them there more in detail. I am interested for example in the country of origin which they indicated when entering the university and in the progress of their final exams after which some of them achieved the doctor of laws degree. In the end of this paper in supplement I submit the list of aristocrats who matriculated in Prague in between 1638 and 1762.

Key words

bachelor's paper – aristocracy – 17th and 18th century – Charles-Ferdinand University of Prague – faculty of arts – law faculty – matriculation – graduation

Obsah

Úvod.....	6
I. Studium na Filozofické fakultě v Praze v průběhu 17. a 18. století.....	9
I.1 Imatrikulace a sociální původ studentstva.....	12
I.2 První disputace jako předstupeň dalších studií.....	15
II. Graduovaná aristokracie Filozofické fakulty v Praze.....	18
II.1 Kariérní osudy absolventů pražské filozofické fakulty.....	21
III. Průběh studia a organizační struktura Právnické fakulty v Praze.....	29
III.1 Správní vývoj fakulty a vliv významných profesorů pobělohorského období.....	35
III.2 Závěrečné zkoušky a udílení gradů.....	43
IV. Aristokratičtí absolventi Právnické fakulty v Praze letech 1650 – 1750.....	48
IV.1 Univerzitní literatura jako pramen poznání právních dějin.....	48
IV.2 Kariérní osudy absolventů pražské právnické fakulty.....	50
Závěr.....	62
Seznam pramenů a literatury.....	65
Tabulky a Přílohy.....	70

Úvod

Současná historiografie zaznamenala v posledních letech, pod vlivem jiné politické orientace, zvýšený zájem o výzkum dějin novověké nobility. Pramenná základna k tomuto tématu je nesmírně obšírná, a proto láká mnohé historiky k jejímu zkoumání. Poměrně volné pole působnosti se nabízí při studiu takzvané pobělohorské šlechty. Existuje zde celá řada vědecky nezpracovaných či málo známých témat.

Předkládaná práce se svým obsahem zařazuje do okruhu dějin vzdělanosti a školství v českých zemích, se zvláštním zřetelem na pobělohorskou aristokracii. Této tematice se zatím nikdo z českých historiků systematictěji nevěnoval. Ve svém výzkumu jsem si vytyčil za cíl zjistit, jak vypadala výchova a vzdělání takzvaného českého aristokrata na Karlo-Ferdinandově univerzitě těsně před tím, než se se svým doprovodem vydal na kavalírskou cestu, nebo popřípadě než začal vykonávat službu v některém světském či církevním úřadu. Pro šlechtice, který žil na území Čech v letech 1620 – 1750, představovala pražská univerzita často první zkušenost s vysokoškolským vzdělávacím systémem. Na vysoké škole v Praze se pod vlivem některých profesorů vytvářely názory pozdějších významných mužů habsburského správního systému. Domácí nově zreformovaná univerzita hrála ve výchově a vzdělání urozených v pobělohorském období podstatnou úlohu. A to jak přímo, pomocí edukace šlechty na akademické půdě, tak nepřímo, prostřednictvím výchovy a vzdělávání šlechty profesory domácí univerzity mimo její prostory, nebo ze strany jiných vychovatelů, kteří však byli s univerzitou těsně spjati.

Co se týče pramenné základny, čerpám nejvíce z dochovaných univerzitních matrik filozofické a právnické fakulty. Ze všech matrik filozofické fakulty se do dnešních dnů zachovala pouze jediná.¹ Její obsah a forma je jedinečná a nestandardní, a proto bych ji zařadil mezi matriky specializované. Oproti jiným matrikám, které se do značné míry podobají kronikám, obsahuje matrika filozofické fakulty pouze seznamy jmen čerstvě graduovaných bakalářů a magistrů v jednotlivých letech. Seznam příležitostně doplňují

---

¹ Podstatná část fondu Filozofické fakulty v Praze se ztratila během osvobození v květnu 1945. Neznámá je například matrika M 1a, která by badatelům nabízela kompletní seznamy imatrikulovaných studentů v pobělohorském období. Při výzkumu zapsaných studentů jsme proto odkázáni pouze na publikace, které vznikly před rokem 1945, a jejichž autoři ještě pracovali s kompletním Archivem Univerzity Karlovy. Ve své práci jsem využil právě tuto jedinou dochovanou matriku Filozofické fakulty v Praze. Srov. Archiv Univerzity Karlovy v Praze, Sběrka matrik, sign. M 22, *Matricula universitatis Pragensis, rectorum, decanorum, professorum et specialim in facultate philosophica graduatorum ab anno nacionis MDCLIV (1654-1736)*.

některá jména profesorů či zvolených děkanů. Jen zcela výjimečně zde zachytíme jiné informace.

O něco bohatší je stav dochovaných písemností na fakultě práv. Pracoval jsem zde celkem se čtyřmi matrikami. První tři mají klasickou podobu. Každá z nich zachycuje konkrétní období mezi lety 1654 – 1812. Průměrný rozsah jedné knihy se pohybuje okolo pěti set stran. Jsou zde latinsky sepsány konkrétní události rok po roku, od významných návštěv předních osobností habsburské říše, po různé vyhlášky a nařízení děkana, akademického senátu či samotného císaře. Nalezneme zde jak imatrikulované studenty, tak termíny veřejných disputací, po kterých absolvent získal doktorát nebo licenciát. U každé disputace je zaznamenáno o čem doktorand mluvil, tedy na jaké téma byl před komisí zkoušen a jak ve finále obstál. Čtvrtou matriku právnické fakulty, kterou jsem zpracoval, bych opět zařadil mezi matriky specializované. Vznikla druhotně až v roce 1823 a jedná se pouze o extrahovaný soupis jmen imatrikulovaných studentů ze starších kronik, kteří jsou zde seřazeni abecedně a chronologicky pod sebou. U většiny imatrikulovaných je také uvedena země původu, kterou student u zápisu v děkanově domě písaři nadiktoval. Tato matrika, nebo bychom spíše měli říkat seznam imatrikulovaných studentů, se stala základním pilířem této bakalářské práce. Zevrubně jsem prošel téměř devět tisíc jmen a provedl jejich analýzu. Svoji pozornost jsem upřel hlavně na sociální status a po zvážení jsem vybral všechna hrabata a knížata, kterých se tu ve sledovaném období let 1638 – 1762 imatrikulovalo zhruba 263.

Tento vzorek studentů nazývám po celou dobu této práce aristokracií, což je pojem, u kterého bych se chtěl zastavit. Užitelně jsem si upravil toto pojmenování pro vlastní potřebu a chápu ho jako skupinu vyšší šlechty, která dosáhla titulů knížat a hrabat. S výrazem aristokracie tedy nepracuji jako například Petr Maťa, který ji ve své práci *Svět české aristokracie* parafrázuje jako „početně omezený okruh příslušníků nejvýznamnější šlechty, disponující sociálními privilegii a mocenskými a majetkovými monopoly.“² Ve své práci jsem si nemohl dovolit používat pojem aristokracie tímto způsobem, protože jsem potřeboval pracovat s některými rody po tři, čtyři generace. V takto širokém časovém rozpětí se často stávalo, že rod v první generaci patřil do nejvyšších příček pomyslné sociální pyramidy, tedy do Maťovi aristokracie, avšak to samé již nemuselo platit v následujících generacích, a v mém seznamu by tedy měl tento rod od určité doby absenci. Problém tedy není v definování ahistorického pojmu aristokracie, ale v jeho aplikaci. Slabinou mého systému je skutečnost, že některé méně zámožné rody získaly titul hrabat až v pozdějších letech, avšak jejich zástupci

---

² MAŤA, P. *Svět české aristokracie (1500 – 1700)*. Praha : 2004. s. ISBN 80-7106-312-6.

již dávno na Karlo-Ferdinandově univerzitě studovali jako baroni. U těchto rodů jejich několikagenerační zastoupení nesleduji.³ Druhým, na první pohled zásadnějším důvodem, proč jsem si předefinoval pojem aristokracie pro svoji potřebu, je fakt, že kdybych do své práce zahrnul celou studující šlechtu (rytíře, svobodné pány – barony, hrabata a knížata), rozrostl by se vzorek sledovaných studentů na téměř dva tisíce, a to by znamenalo rozšířit tuto práci do ohromných rozměrů a nebo naopak vytvořit práci krátké velikosti s příliš obecným obsahem.

Práce je členěna do čtyř hlavních částí, které většinou dělím na další dvě podkapitoly. V první kapitole píšou o filozofické fakultě, kde se zaměřuji na organizační strukturu v pobělohorském období a na vývoj koncepce výuky. Obecně se zde zabývám podobou studia od imatrikulace po disputaci. V této části také rozebírám seznamy graduovaných bakalářů a magistrů. Po vytvoření seznamu graduované aristokracie na Filozofické fakultě Karlo-Ferdinandovy univerzity se přesouvám do druhé kapitoly, kde s tímto soupisem dále pracuji. Hlavním bodem mého zájmu je dohledání kariérních osudů aristokratických absolventů pražské filozofické fakulty.

Pokud zástupci aristokracie studovali na filozofické fakultě, směřovali nejčastěji jejich další kroky na fakultu právnickou. Třetí kapitola tedy pojednává o Právnické fakultě v Praze, jako centru právních věd na území Čech v době pobělohorské. Nechybí stručné zastavení u významných profesorů, kteří v této době přednášeli za karolinskou katedrou a svým pojetím výuky a šířením nových myšlenek přispěli v Praze k rozvoji osvícenství. V poslední kapitole si kladu za cíl podchytit všechny aristokratické studenty, kteří právnickou fakultu úspěšně zakončili mezi lety 1650 – 1750 titulem doktora. Tyto absolventy opět podrobuji několika rozborům a zkoumám jejich další studijní a následné kariérní osudy.

---

³ Jedná se především o šlechtický rod Kokořovců z Kokořova, kteří byli povýšeni do stavu hrabat až v roce 1680. I přes to v univerzitní matrice nalezneme celkem deset členů této široce rozvětvené rodiny. Mezi další rodiny, které povýšily do hraběcího stavu až v první polovině 18. století, bych zařadil například Hartigy, Hartmanny z Klarsteinu nebo Pachty z Rájova.

I. Studium na Filozofické fakultě v Praze v průběhu 17. a 18. století

Fakulta filozofie staré Karlovy univerzity navázala po roce 1620 na organizační systém jezuitské akademie u svatého Klimenta. V čele fakulty stál děkan volený rektorem na jeden rok. Počet děkanů je proto na filozofii daleko vyšší než na ostatních fakultách. Pod úřadem děkana stál na fakultním hierarchickém žebříčku sbor profesorů. Profesori byli členové řádu Tovaryšstva Ježíšova a doživotně je jmenoval rektor. Tito profesori se velice často rekrutovali z řad čerstvých absolventů filozofické fakulty. Jednalo se proto o mladíky, kterým občas nebylo ani dvacet let, a svoji povinnost přednášet za katedrou brala většina z nich jako přechodnou etapu, než se zapíše na vyšší studia teologie. Výuka trvala standardně tři roky a zahrnovala po vzoru aristotelské filosofie obvyklé ročníky logiky, fyziky a metafyziky.

Podrobnější informace o správním vývoji filozofické fakulty máme až po roce 1654. Vznik unie v tomto roce sice významněji nezasáhl do organizačního uspořádání fakulty, avšak začala se množit kritika na účet jezuitského vzdělávacího programu. S kritikou se u vídeňského dvora vytvářely okruhy sympatizantů se školskými reformami. I přes četné nesouhlasy zůstalo filozofické vzdělání v Praze podřízeno téměř monopolně řádu jezuitů více než sto let.

Fakulta byla teoreticky koncipována jako předstupeň následujících teologických studií. Konzervativní přístup řádových otců silně nevyhovoval studentům, kteří chtěli pokračovat ve svých studiích na některé ze světských fakult. Kritizována byla především neodbornost a malá autorita mladých profesorů. Uchazečům o světské fakulty se nelíbil důraz jezuitů na studia klasické antické a tomistické filozofie, která nebyla pro lidi z horních vrstev příliš užitečná. Tito mladí studenti, kteří se na filozofickou fakultu zapisovali okolo patnáctého roku života, už asi daleko více toužili po specializovanější výuce, hlavně cizích jazyků a historie, avšak nastavený systém jim to poskytnout nemohl. Místo toho memorovali budoucí potencionální studenti světských fakult čtyři, pět dní v týdnu teoretickou filozofii postavenou na Aristotelovi a Tomáši Akvinském. Zbýlý čas vyplnili opakováním již mnohokrát probrané gramatiky latinského jazyka.

Nemůžeme se proto divit, že 17. a 18. století bylo obdobím nevalné pověsti filozofických studií. Ovšem tato kritika nepadala na hlavu pouze fakultě v Praze. Tato století jsou obecně považována za dobu stagnace starých středověkých univerzit. Vlivem církve na těchto tradičních univerzitách jednoduše nedocházelo k tak dynamickému rozvoji nových

myšlenkových proudů, které se v této době začaly šířit v prvních vznikajících salonech či svobodomyslnějších akademiích, které nebyly natolik spoutány církevními dogmaty.⁴

Takovéto osvícené myšlenky začaly ve větší míře proudit mezi patry vídeňských horních vrstev. Mnoho významných členů správního aparátu habsburské říše mělo bezprostřední zkušenost se studii na domácích filozofických fakultách. Vhodné podmínky pro reformy se vytvořily ve 40. letech 18. století, s nástupem Marie Terezie na trůn. Jezuitské školství již nemohlo plně uspokojit potřebu státu po účelně vzdělané inteligenci. Reformní komisaři chtěli přetvořit školství zdola, to znamená v první řadě gymnázia a filozofické fakulty. Vzory se hledaly v Halle a Göttingenu. Tyto mladé univerzity stavěly výuku na svých filozofických fakultách na empirických přírodních vědách a matematice. Důraz se kladl na praxi, na úkor nudné teorie. Moderní byla také výuka Aristotela, kde se přešlo z diskutabilních přednášek na experimentální praxi v podobě astronomie a mechaniky. Oblíbenými se staly učebnice Christiana Wolfa, které prosazovaly výuku kamerálních věd.⁵

Reformě filozofické fakulty se jezuité bránili do posledního dechu, po celou druhou polovinu 18. století. Doporučení vycházející od vídeňského dvora chápal řád jako narušení svého monopolního postavení na fakultě. Avšak i v řadách Tovaryšstva Ježíšova se objevily „černé ovce“, ve kterých vzrůstal zájem o nové obory. Mezi učiteli, kteří podporovali přijetí reformy filozofické fakulty, byl například Josef Stepling⁶, asi nejvýznamnější vědec, který působil na fakultě v 18. století. Pozvedl úroveň pražské filozofie hlavně na poli matematiky, astronomie a meteorologie. Byl to právě Stepling, který ovlivnil a vychoval novou generaci vědců, jako byli Stanislav Vydra⁷ nebo Karel Jindřich Seibt.⁸ Stepling začal napadat starý

---

⁴ *Dějiny Univerzity Karlovy. Díl 2.* Praha : 1996, s. 232. ISBN 80-7184-050-5.

⁵ PETRÁŇ, J. *Nástin dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze do roku 1948.* Praha : 1984, s. 70.

⁶ Josef Stepling (1716 – 1778) se narodil v Řezně. Po jednom roce studia v Praze ho jezuitský řád natolik upoutal, že do něho v roce 1734 vstoupil. Stal se prvním studijním direktorem v roce 1752, kdy byl tento úřad na filozofické fakultě zřízen. Pod vlivem svého přesvědčení vedl mnoho sporů s generálem řádu. Nakonec musel uznat Spinozu, Hobbese, Locka a Clarka za filozofy právem podezřelé z ateismu a deismu. Naproti tomu nepřestal bránit svého přítele Christiana Wolfa, jehož myšlenky v Praze šířil. Stepling se také zasloužil o prosazení Newtonovi fyziky, kterou chápal jako základ pro studium přírodních věd. Srov. *Ottův slovník naučný. Díl XXIV.* s. 107.

⁷ Stanislav Vydra (1741 – 1804) vedl opět spory v řádem Tovaryšstva Ježíšova, již od svých studií na filozofické fakultě. Byl skutečným polyhistorem. Kromě matematiky a astronomie studoval staré české literáty Balbína a Veleslavína, jejichž díla překládal a nově vydával. Napsal také životopis svého učitele Josefa Steplinga. Srov. ČORNEJOVÁ, I. – FECHTNEROVÁ, A. *Životopisný slovník pražské univerzity : Filozofická a teologická fakulta 1654 – 1773.* Praha : 1986, s. 465.

⁸ Jindřich Seibt (1735 – 1806) odešel po studiích filozofie a práv v Praze přednášet na univerzitu do Lipska. V 60. letech se do Prahy vrátil a přijal místo profesora na filozofické fakultě. Z Lipska, jednoho z předních center německého osvícenství, přinesl ideje starořeckého kalokagathie, která klade důraz jak na rozvoj ducha tak i těla v harmonické rovnováze. Seibt prosazoval Montesquieovy, Voltairovy a Rousseauovy myšlenky. Ovlivnil takto následující generace národních buditelů 19. století jakými byli jeho žák Bernard Bolzano nebo Josef Jungmann. Srov. ČORNEJOVÁ, I. – FECHTNEROVÁ, A. *Životopisný slovník.* s. 411-413.

system výuky založený na teoretické aristotelské filozofii, s tichou podporou svého vídeňského známého, reformního komisaře v otázkách školství, Gerharda van Swieten. Dlouho připravované reformy se daly do pohybu v roce 1749, kdy si panovnice prosadila právo jmenovat všechny vysokoškolské profesory a hlavně sbor takzvaných studijních direktorů, kteří měli stanout společně s děkanem v čele jednotlivých fakult, avšak jejich pravomoce jako orgánu státní moci měly být vyšší než kompetence náležící děkanům. Od tohoto okamžiku bylo vydáváno množství císařských patentů, které upravovaly podobu výuky a každodenní studijní rytmus. Loajální Stepling byl zvolen prvním direktorem a nezpochybnitelnou autoritou filozofické fakulty.⁹

Studijní reformy čtyřicátých let se staly pouze předeherou k dění v 50. letech. Roku 1752 byl vyhlášen reskript upravující každodenní studium a průběh výuky na obou církevních fakultách. Prvním bodem a zásadní změnou se stal nový vyučovací systém, který předpokládal zdvojnásobení počtu hodin, které musel student týdně absolvovat, z dřívějších deseti na dvacet hodin. Úměrně zvýšení počtu hodin byla ovšem snížena doba výuky ze tří na dva roky. Výrazným státním narušením jezuitského monopolu v oblasti filozofické fakulty byla nařízení profesorům, aby nadále svou výuku nestavěli už jen na citacích biblických a aristotelských výroků, ale hlavně rozvíjeli co nejvíce praktické dovednosti studentů pro potřeby státního aparátu. Dále měly probíhat zkoušky každého půl roku pod vedením speciálních zkoušejících, které jmenoval ad hoc studijní direktor.¹⁰ Reskript také konečně vyřešil dosavadní nejasnosti kolem podmínky absolvování filozofického studia pro uchazeče o studia práv. V dalších letech se stalo pro studenty povinností ošetřenou zákonem, aby příští juristé měli vždy zakončené minimálně dvouleté studium filozofie, které bylo podmínkou pro vstup na právnickou fakultu. Tato podmínka mohla být jedním z důvodů, proč od 50. let 18. století na právnické fakultě rapidně poklesl počet studentů z nejvyšších sociálních pater. V předcházejících letech měli zástupci aristokracie jen zcela výjimečně zakončeno filozofické studium akademickým titulem, a přesto se na práva v hojném počtu zapisovali. V druhé polovině 18. století se tito studenti začínali odvracet od tradičních starých středověkých univerzit a jejich filozofických fakult a hledali alternativy, jak a kde nabýt kvalitní vzdělání.

---

⁹ PETRÁŇ, J. *Nástin dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy*, s. 72; O Josefu Steplingovi také stručně ČORNEJOVÁ, I. – FECHTNEROVÁ, A. *Životopisný slovník*. s. 443-445.

¹⁰ PETRÁŇ, J. *Nástin dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy*, s. 76-77.

Jednou z možností se stala studia na šlechtických akademiích, které v této době začínaly výrazněji vznikat s podporou státních činitelů po celém území habsburské říše.¹¹

I.1 Imatrikulace a sociální původ studentstva

Po vybudování kvalitních základů latinského jazyka v církevním světském či privátním předcházejícím studiu, mohl student přistoupit, po zaplacení drobnějšího poplatku, k imatrikulaci na filozofické fakultě. Někteří studenti spojili své vzdělání s domácí nižší fakultou a někteří, hlavně zástupci bohatších sociálních tříd, pokračovali nadále v privátním vzdělání a vysokoškolská studia začali až imatrikulací na vyšších fakultách, jako byla práva a zcela výjimečně, také univerzitní teologie. Sledujeme-li věk studentů, pak zjistíme, že na fakultu filozofie přicházeli mladíci ve věku patnácti let, jen občas starší a vzácně mladší. V průměru ti mladší studenti zastupovali vysokou šlechtu, u které byly nejvyšší požadavky na co nejrychlejší ukončení základního studia. Aristokratičtí otcové své děti posílali na domácí univerzitu hojně již před patnáctým rokem života, aby se co nejdříve mohly zapsat na další studia na domácích právech, nebo popřípadě na některé ze zahraničních univerzit v rámci kavalírských cest. Tento trend se promítl také do délky studia na konkrétních fakultách, kdy mladý aristokrat studoval regulérní tříleté studium pouze několik měsíců a přitom ho úspěšně zakončil veřejnou disputací. Takto mladé studenty nenalezneme pouze v matrikách filozofické fakulty, ale objevuje se nám také celá řada případů na fakultě právnické. Takovouto strategii využíval opakovaně hraběcí rod Kinských, který své zástupce na práva posílal velmi mladé, v patnácti, šestnácti letech. Dále v matrikách nalezneme adolescenty, kteří doprovázeli své starší bratry. Typickým příkladem takovéto dvojice sourozenců byl zápis Františka Antonína a Ferdinanda Leopolda Špoků do univerzitní matriky, kdy bylo mladšímu Ferdinandu Leopoldovi při imatrikulaci na právnické fakultě čerstvých čtrnáct let. Obdobnou strategii, posílat své syny ve velmi mladém věku na Právnickou fakultu do Prahy, využily i hraběcí větve rodin Clary-Aldringenů, Morzinů nebo Šternberků.¹²

---

¹¹ CERMAN, I. *Šlechtický kultura v 18. století. Filozofové, Mystici, Politici*. Praha : 2011, s. 108-129. ISBN 978-80-7422-122-4.

¹² Mezi šlechtické rodiny, které posílaly studovat na právnickou fakultu do Prahy své příslušníky v mladším věku, patří například Clary-Aldringenové. František Karel se imatrikuloval v šestnácti letech, jeho dva synové, František Václav a Kašpar František, kteří zde studovali v pozdějších letech, se imatrikulovali v sedmnácti a v šestnácti letech. Viz WURZBACH, von C. *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich, Bd. 2*. Wien : 1857, s. 382-383. (digitalizovanou podobu nalezneme na <http://www.literature.at/>). Obdobný jev vidíme také u rodu Morzinů, kdy se celkem sedm členů této hraběcí větve imatrikulovalo na právnické fakultě mezi patnáctým až sedmnáctým rokem života. Viz WURZBACH, von C. *Biographisches Lexikon*. Bd. 19. s. 113. (Na straně 113 se nachází vyobrazený rodokmen rodu Morzinů od prvního předka Anselma rytíře z Mohru, který se narodil před rokem 1532 až po Aloisii Morzinovou, která se narodila v roce 1832). Tento jev, nebo přímo strategie, se

Když se vrátíme do matriky filozofické fakulty, můžeme metodou sondy zjistit, že s příchodem mladších ročníků zástupců nobility studujících v první polovině 18. století ubývá čtrnáctiletých a výrazně přibývá imatrikulovaných šestnáctiletých. Jelikož se nám nedochovaly imatrikulační seznamy, vychází určení věku z předpokladu, že většina studentů strávila na nižší fakultě tři roky, než přistoupila k disputaci. Omezení také přinášejí základní přehledové příručky, které samozřejmě mohou být leckdy zavádějící. I přesto z těchto výsledků můžeme vysledovat jakýsi jev typický pro mladší generace šlechty, a to nespěchat tolik se „základním“ vzděláním a snažit se vybudovat co možná nejlepší základy, na kterých by se dalo v budoucnosti lépe stavět. Věková hranice, která určovala, kdy měl být šlechtický syn poslán na univerzitu v Praze, se tedy v průběhu let posouvala.

Výzkum imatrikulovaných studentů pražské filozofické fakulty v letech 1650 – 1750 si nemůže nikdy činit nárok na úplnost shromážděných dat, a to kvůli ztrátě podstatné části matrik. Omezím se proto pouze na interpretaci výsledků starších autorů, kteří své výzkumy prováděli ještě z kompletních fondů Archivu Univerzity Karlovy.¹³

Není pochyb o tom, že filozofická fakulta byla ve sledovaném období místem s ryze českým živlem. Asi jeden z deseti studentů se při imatrikulaci zapsal jako obyvatel území, které nepatří do svazku Zemí Koruny české. Zevrubnější rozbor ukázal, že regionální původ studentů filozofie odpovídá tehdejšími centry jezuitského nižšího vzdělávacího systému. Největší zásobárnou nejnadanějších žáků byly koleje v Plzni, Jindřichově Hradci, Kutné Hoře nebo v Hradci Králové. Samozřejmě nejvyšší zastoupení měli studenti z Prahy, která v té době skýtala ze všech českých měst nejlepší možnosti nižšího vzdělání.¹⁴ Sociální spektrum je poměrně jednoduché. Převážnou většinu studentů představují poddaní. Oproti právnické fakultě chybělo na filozofii silnější zastoupení nobilitovaných studentů. Ve sledovaném období zde z celkového počtu lidí studovalo asi 6 % šlechty. Toto procento patří téměř celé nižší šlechtě, tedy rytířstvu.¹⁵

---

objevuje u více hraběcích rodin, kde se dají dohledat roky narození jejich členů. Na závěr jmenujme alespoň Šternberky, Lodrony nebo Desfoursy.

¹³ Statistiku imatrikulovaných studentů pražské filozofické fakulty nám zprostředkoval Milan Moškoř ve své studii, Viz MOŠKOŘ, M. Skladba a uplatnění inteligence vychované pražskou filozofickou fakultou v letech 1654 – 1730. *AUC-HUCP* 27/2, 1987, s. 101-103. Autor zpracoval několik tabulek na základě nepublikované disertace Vladimíra Sojáka, Srov. SOJÁK, V. Příspěvek k dějinám pražské univerzity na počátku 18. století. FF UK : 1946. Soják ještě čerpal údaje z nyní nezvěstné matriky M 1a, *Syllabus rectorum, decanorum almae universitatis Pragensis nec non doctorum, baccalaurorum, licentiatorum et candidatorum gradus theologici, denique et magistrorum ac doktorum philosophiae (1654 – 1780)*.

¹⁴ ČORNEJOVÁ, I. *Tovaryšstvo Ježíšovo : Jezuité v Čechách*. Praha : 1995, s. 112. ISBN 80-204-0471-6.

¹⁵ MOŠKOŘ, M. Skladba a uplatnění inteligence. s. 101-103.

Část studentů docházela do školy přímo z domova, ať už jím byl dům přímo v hradbách nebo usedlost v nejbližším okolí univerzitního města. Studenti ze vzdálenějších míst nejčastěji bydleli v ubytovacích zařízeních různých církevních řádů. Ti nejbohatší žili v rodinných palácích nebo si pronajímali pokoje či celé domy v univerzitním městě. Několik nejspokojnějších studentů bydlelo u svých profesorů či u děkana, kterému byli ve chvílích volna po ruce.

Průběh výuky byl silně ovlivněn katolickou dogmatikou. Drobnější svátky slavené jezuitskou fakultou sice chod přednášek příliš neovlivňovaly, zato velké církevní svátky na sebe vázaly prázdniny, kterých nebylo v té době málo.¹⁶ Během studia měl student pravidelně dokazovat své znalosti profesorovi, který zkoušel své posluchače každou druhou polovinu své přednášky. Takováto zkoušení však nemůžeme chápat jako něco pro studenty zavazujícího, bez čeho by studium na fakultě nezakončili. Pravidelné zkoušení profesorů souviselo s tradičním scholastickým pojetím tehdejší výuky. Profesor tímto způsobem velice snadno zjistil, který posluchač má předpoklady postoupit do vyššího ročníku a který si své přednášky zopakuje.

I přes náročnost studia zbývalo univerzitním studentům stále množství volného času na mimoškolní aktivity. Studentstvo bylo v univerzitním městě vždy silnou složkou obyvatelstva, se kterou se muselo počítat. Studující mládež představovala zdroj peněz, ale i zdroj problémů. Typickým problémem, zaznamenaným hlavně na filozofické fakultě, byly takzvané tumulty. Šlo o občasně šarvátky, nejčastěji mezi studenty a vojáky. Po třicetileté válce již nebylo šermířské umění pouze výsadou šlechty, ale začalo se stále častěji pěstovat také v rodinách nenobilitovaných složek obyvatelstva. Takové souboje velice často končily smrtí jednoho z účastníků. Od roku 1651 začal z příkazu císaře příležitostně zasedat sbor soudců apelačního soudu, který měl trestat studentské tumulty. Ferdinand III. dekretem poprvé omezil akademickou svobodu studentů a autonomní univerzitní jurisdikci. Asi od této doby začíná stát univerzitu pomalu omezovat v právu trestat si své studenty sama. Spory mezi apelačním soudem a akademickým senátem definitivně ukončil až dekret Josefa II. z roku 1784 ve prospěch státní jurisdikce.¹⁷

---

¹⁶ BOBKOVÁ-VALENTOVÁ, K. *Každodenní život učitele a žáka jezuitského gymnázia*. Praha : 2006, s. 164-187. ISBN 80-246-1082-5. Tato kniha sice pojednává o průběhu studií na jezuitském gymnáziu, avšak sama autorka čtenáři v některých odstavcích naznačuje, že podobný průběh slavení církevních svátků a volna během velkých prázdnin, existoval také v rámci výuky v Klementinu.

¹⁷ RAKOVÁ, I. Bouře studentů pražské univerzity ve druhé polovině 17. století, *AUC-HUCP* 21/2, 1981. s. 7-21.

I.2 První disputace jako předstupeň dalších studií

Na všech čtyřech fakultách pražské Karlo-Ferdinandovy univerzity museli studenti pro dosažení akademického titulu podstoupit veřejné disputace. Každá z fakult měla jedinečný průběh zkoušení. Na filozofické fakultě se v pobělohorské době ustálila forma poplatná zvyklostem akademie u sv. Klimenta, které zde byly zavedeny v době předbělohorské. Studenti obhajovali tezi, jejíž téma bylo dopředu známo jak zkoušenému, tak zkoušejícímu. Témata tezí reagovala na dobové události a kuriozity. Disputace měla dvě části, které obě trvaly mezi půlhodinou až hodinou a student v nich měl obhájit své znalosti získané během odstudovaných let. Získání akademického titulu na filozofické fakultě bylo záležitostí daleko jednodušší, než tomu bylo na vyšších fakultách, kde se disputace odbyvaly v podobě až čtyř částí konaných v několika dnech. Oproti zbylým fakultám měla filozofie tu zvláštnost, že zde student mohl získat dva různé tituly, které neměly stejnou hodnotu, nižšího bakaláře a vyššího magistra neboli mistra. Na ostatních fakultách sice existovaly také dva akademické tituly, licenciát a doktorát, avšak jejich hodnota byla téměř stejná. Licenciát se lišil od doktorátu hlavně ve finanční dostupnosti. Byl pro kandidáta až pětkrát levnější. Na licenciát a doktorát se také stejně dlouho studovalo a průběh disputací byl téměř totožný. Jinou hodnotu měly tituly z filozofické fakulty, kde student teoreticky musel pro získání magisterského titulu nejprve získat nižší titul bakaláře.

K bakalářským zkouškám přistupovali mladí studenti zřídka již po prvním roce vysokoškolského studia. Daleko častěji se odhodlali splnit disputaci až po absolvování druhého ročníku fyziky. Dvoukolové zkoušení měl na starosti examinátor za předsednictví některých profesorů a děkana. Magisterská zkouška měla asi podobný průběh, avšak lišila se obtížností otázek examinátora. Student absolvoval magisterskou disputaci většinou po regulérních třech letech studia. Někteří studenti však skládali zkoušku až po čtyřech letech. První skupina, těch talentovanějších, si úmyslně prodlužovala studia, protože pomýšlela na pokračování na bohoslovecké fakultě. Skupina druhá, dosti početná, byla donucena přistoupit ke zkouškám až po čtyřech letech jednoduše proto, že náročné studium někteří adepti nezvládli.¹⁸

Než zkoušky oficiálně započaly a než byly vypracovány konkrétní tematické teze, museli všichni studenti doložit svůj původ z manželského lože a také předložit doklad o absolvování některých přednášek, latinsky nazývaný testimonia. Po zakončení celých disputací, které byly, a to hlavně pro profesorský sbor, vyčerpávajícím úkolem, následovaly

---

¹⁸ *Dějiny Univerzity Karlovy. Díl 2. s. 118.*

promoce. Slavnostní promoce probíhala na filozofické fakultě v prostorách Klementina. Přijetí magistrů do akademické obce se neslo ve slavnostnějším duchu než u bakalářských absolventů. Po přísaze na Neposkvrněné početí Panny Marie a tridentské vyznání víry se většina přítomných odebrala do vedlejšího Týnského kostela, kde noví absolventi přísahali podruhé, tentokrát, že budou dělat čest a dobré jméno své alma mater. Po odsouzení mše následovala ještě hostina, kterou tradičně platili studenti na počest a jako poděkování svým profesorům a examinátorům.¹⁹

Záznamy o graduovaných studentech se nám dochovaly v univerzitní matrice, která byla vedena mezi lety 1654 – 1736.²⁰ Oproti zbylým třem fakultám, kde ročně disputovali maximálně tři lidé, „vyprodukovala“ fakulta filozofie v průměru okolo šedesáti bakalářů a čtyřiceti magistrů ročně. Ze slavnostní auly Klementina, kde promoce probíhaly, vyšlo za více než osmdesát let na 4296 bakalářů a 2612 magistrů. Z těchto čísel vyplývá, že téměř 61 % všech bakalářů pokračovalo ve studiích na titul mistra, který si dodělávali nejčastěji po několika měsících od malé bakalářské promoce. Jestliže sledujeme počty akademických promocií v konkrétních letech, zjistíme, že filozofická fakulta zaznamenala největší úspěchy hned na začátku pobělohorského období, kdy se protireformace významněji prosadila v systému vzdělání. V období prvních padesáti let od znovuoobnovení habsburského panování na českém trůně bylo nejvíce potřeba vychovávat novou generaci uvědomělých intelektuálů, kteří položí základ nové ideální katolické společnosti. Od 80. let 17. století, do období konce válek o rakouské dědictví ve 40. letech následujícího století měly počty graduovaných studentů spíše sestupný charakter. Významnější nárůst začal opět až po stabilizaci vlády Marie Terezie, která podporovala vzdělání v habsburské monarchii pod vlivem svých osvícených úředníků. Filozofická fakulta jako jediná zaznamenala, oproti zbylým třem fakultám, kde docházelo k jejich vzestupu, sestupný charakter v počtu graduovaných studentů.

Tabulka č. 1: Počty graduovaných studentů filozofické fakulty v letech 1654-1736

Roky	1654 - 1674	1675 - 1695	1696 - 1716	1717 - 1736	Celkem
Bakaláři	1494	942	1089	771	4296
Magistři	773	470	738	641	2622

¹⁹ TAMTÉŽ, s. 118

²⁰ Archiv Univerzity Karlovy, Sběrka matrik, sign. M 22 (1654 – 1736).

Jaké bylo uplatnění absolventů filozofie, nám ukazuje studie Milana Moškoře, který ve své práci vybral vzorek 180 absolventů ze sedmi měst a po analýze údajů zjistil, že více než osmdesát z nich našlo uplatnění jako katoličtí kazatelé, což by dokládalo myšlenku, že filozofická fakulta sloužila především jako učiliště pro výchovu budoucích katolických prelátů, kteří by zaplnili množství prázdných far po exodu protestantských farářů ve 20. letech 17. století. Druhou nejpočetnější skupinu v provedené analýze představuje byrokracie. Třicet sedm absolventů bakalářského a magisterského studia se stalo úředníky a padesát jedna absolventů našlo uplatnění v jurisdikci. Poslední dvě nejpočetnější skupiny patří lékařům a učitelům. Tvzení Moškořových rozborů však mohou být vzdálena pravdě, protože autor dohledal kariérní uplatnění pouze u těch nejvýznamnějších osobností z početných řad vyprodukované inteligence filozofické fakulty, o kterých se dochovaly písemné záznamy. V článku také není definována úzká hranice mezi takzvanou byrokracií a lidmi, kteří našli zaměstnání u soudů či jako právníci. Tato statistika by se mohla změnit, pokud by existovaly písemné záznamy i o drobné inteligenci, která mohla hledat zaměstnání v jiných, například soukromých oborech.²¹

---

²¹ MOŠKOŘ, M. Skladba a uplatnění inteligence. *AUC-HUCP* 27/2, 1987.

II. Graduovaná aristokracie Filozofické fakulty v Praze

V porovnání s právnickou fakultou studoval na filosofii výrazně nižší počet šlechtických studentů. Jestliže chceme konkrétní poměr, imatrikulovalo se na právech v letech 1650 – 1750 okolo 20 % nobilitovaných lidí. Oproti tomu na filozofické fakultě bychom v daném období našli asi 6 % šlechty. Tato čísla jsou asi na všech univerzitách podobná. Když rozebereme tento úzký vzorek šlechty, který v sobě zahrnuje muže od drobného zchudlého rytíře až po nesmírně bohatá říšská hrabata, zjistíme, že zástupců takzvané vyšší šlechty bychom v univerzitních matrikách našli poskrovnu. Konkrétnější v tomto případě můžeme být po rozboru bakalářských absolventů, kde akademického titulu dosáhlo asi 78 % rytířstva, 14,6 % svobodných pánů a zbylých 8,3 % z celkového počtu šlechty připadlo hrabatům.²² Právě tomuto poslednímu vzorku aristokracie budu věnovat následující řádky.

Mezi lety 1654 – 1736 ukončilo svá studia ziskem bakalářského titulu asi 27 hrabat. Tento počet nemusí být v žádném případě konečný, a to jednoduše proto, že univerzitní matrika, kde se vedly seznamy graduovaných studentů, je často nepřesným historickým pramenem, a tak se může stát, že bylo úmyslně nebo neúmyslně na některá jména zapomenuto. Jak může být seznam graduovaných studentů filozofické fakulty nepřesný, si později ukážeme na seznamu magistrů.

Většina absolventů bakalářského studia si po jednom roce také dodělala titul mistra. Podobná čísla, která jsme získali ze seznamu bakalářů, platí i pro seznam magistrů. V období, kdy byla matrika vedena, disputovalo na Filozofické fakultě v Praze celkem 24 studentů s hraběcím predikátem. Tři jména v matrice chybí. O těchto studentech víme díky dochovaným univerzitním tezím, které byly hromadně tištěny jménem budoucího graduovaného studenta.²³ Na seznamech graduovaných studentů také můžeme zpozorovat několikagenerační účast zástupců jednoho šlechtického rodu, který během let na domácí fakultě studoval. Tento jev byl rozšířen hlavně na právnické fakultě. Naproti tomu v důsledku

---

²² Archiv Univerzity Karlovy, Sběrka matrik, sign. M 22 (1654 – 1736).

²³ V matrice filozofické fakulty chybí záznamy o disputaci Jana Bedřicha Valdštejna, který získal titul mistra svobodných umění v roce 1660, což víme z dochované univerzitní teze. Viz FECHTNEROVÁ, A. *Katalog grafických listů univerzitních tezí. Díl III.* Praha : 1987. s. 597. V matrice nenalezneme ani jméno Jana Jiřího Kokořovce z Kokořova, který disputoval v roce 1674. Jedna z jeho tezí je uložena v Národní knihovně České republiky pod sign. Th. 377. Viz FECHTNEROVÁ, A. *Katalog grafických listů Díl III.* s. 491. Konečně posledním aristokratem, který v matrice absentuje, je František Josef Valdštejn, který získal titul mistra v roce 1706. Univerzitní teze je uložena v Národní knihovně České republiky, sign. Th. 126. Viz FECHTNEROVÁ, A. *Katalog grafických listů univerzitních tezí. Díl I.* Praha : 1984. s. 177. Badatelovi také usnadní práci projekt manusciporium, kde je většina univerzitních tezí filozofické fakulty neskenována do digitální podoby. Viz <http://www.manuscriptorium.com>

menší kvality výuky filozofie na klasických středověkých univerzitách se zde několikagenerační zastoupení jedné rodiny prosadilo pouze minimálně.²⁴

Tabulka č. 2 Jména mistrů filozofie z hraběcího stavu z let 1654 – 1736

Udělení gradu	Hrabata
1658	Karel Maxmilián Lažanský z Bukové
1660	Jan Bedřich z Valdštejna
1668	Jan Antonín Losy z Losynthalu
1673	Michal Jan František Althann
1674	Maxmilián Benedikt Hrzán z Harasova
1674	Jan Jiří Kokořovec z Kokořova
1676	František Zdeněk Novohradský z Kolovrat
1676	Filip Antonín Novohradský z Kolovrat
1679	Ferdinand Kryštof z Fürstenbergu
1684	Antonín z Vrbna a Bruntálu
1684	František Ferdinand Berchtold z Uheřic
1686	Václav Ferdinand Carreto de Millesimo
1689	Jan Josef Carreto de Millesimo
1690	Jan Bernard Carreto de Millesimo
1696	Josef Ignác Račín z Račina
1699	Michal Jan Bedřich z Althannu
1704	Jan Václav Vratislav z Mitrovic
1706	Filip Kryštof z Liechtensteinu-Castelkornu
1706	František Josef z Valdštejna
1712	Jan Josef Vratislav z Mitrovic
1717	Augustin Ferdinand z Herbersteinu
1723	Jan Karel Chotek z Chotkova a Vojína
1724	František Dominik Almesloe
1726	Jan Karel z Valdštejna

---

²⁴ Z jedné rodové větve studovaly po dvě generace na filozofické fakultě v Praze rodiny Valdštejnů, Althannů a Kokořovců z Kokořova.

Ve jmenném seznamu magistrů se nám několik málo jmen promíchá. K původním studentům přibudou noví, kteří v Praze nezískali bakalářský titul, ale přesto usilují o titul magistra.²⁵ Na druhé straně zde nalézáme několik zástupců aristokracie, kteří sice bakalářský titul v Praze získali, ale v dalších studiích zde z neznámých důvodů nepokračovali.²⁶

Když sledujeme konkrétní roky, kdy šlechta disputuje, zjistíme, že většina aristokracie složila své zkoušky v druhé polovině 17. století. Výrazný úbytek přichází po celou první polovinu 18. století. V seznamu nalezneme několik málo známějších lidí, kteří se po několika letech od dokončení studia proslavili. Nejpočetnější jsou zástupci široce rozvětvených rodin Valdštejnů, Vratislavů z Mitrovic, nebo Carreto de Millesimo.

Obecněji tito studenti patřili mezi středně zámožné domácí české rody. Ty nejvýznamnější a nejbohatší rodiny s českým inkolátem své zástupce většinou neposílaly na domácí filozofickou fakultu, pravděpodobně kvůli neuspokojivé úrovni tamní výuky, ale i pro nedostatečnou prestiž spojenou s docházením na „podřadnou školu“. Jestliže nalezneme v seznamu zástupce bohatších rodů, tak se jedná nejčastěji o nejmladší syny, na jejichž studia již nezbyvalo tolik financí a jejich dokonalé vzdělání nebylo pro jejich otce prioritou.

Polovina všech absolventů filozofické fakulty pokračovala ve svých studiích na domácí právnické fakultě. Druhá, dosti početná skupina měla filozofii v Praze jako předstupeň následujících studií bohosloví. Několik málo jedinců našlo naplnění své kariéry v řadách císařského vojska.

Až na dva šlechtice jsou všichni magistři v univerzitní matrice vedeni jako Češi (Bohemus) popřípadě jako obyvatelé Prahy (Pragensis). Ferdinand Kryštof z Fürstenbergu byl do matriky zapsán jako Rakušan (Austriacus) a Josef Ignác Račín z Račína je veden jako Polák (Polanus). Zajímavé je porovnávat národnosti u studentů, kteří se později imatrikulovali na právnické fakultě, a jejichž národnosti zde uvedené se liší oproti zápisu v matrice filozofické fakulty. Pro příklad bych zde uvedl trojici bratrů hrabat Carreto de Millesimo, rodu který kladl svůj starobylý původ do oblasti dnešního Savojska. Avšak původní domovinu již během třicetileté války natrvalo opustili a svou rodovou základnu vytvořili

---

²⁵ Mezi studenty s hraběcím titulem, které na Filozofické fakultě v Praze nenajdeme v seznamu bakalářů, ale kteří zde úspěšně graduovali na titul mistra, patří Michal Václav Althann, Maxmilián Benedikt Hrzán z Harasova, Jan Bernard Caretto de Millesimo a Jan Karel Chotek z Chotkova a Vojína.

²⁶ Po získání titulu bakaláře v dalších studiích na Filozofické fakultě v Praze nepokračovali Vilém Libštejnský z Kolovrat, Karel Jáchym Breda, Jan Václav Walderode, Matyáš Ignác Caretto de Millesimo, František Antonín Trauttmansdorf, Antonín Ignác z Bubna a Litic, Josef Ignác Morzin, Vít Eusebius Trautsohn a Ferdinand Jakub Kokořovec z Kokořova. Všichni tito studenti zde v dalších studiích nepokračovali, protože se hned po bakalářské disputaci zapsali na právnické fakultě. Ze všech těchto studentů jediný František Antonín Trauttmansdorf takto neučinil, a proto v matrice právnické fakulty jeho jméno chybí.

na území Čech. Roku 1634 zde získali inkolát a natrvalo se zde usídlili.²⁷ Tito tři bratři se přesto na právnické fakultě zapsali jako obyvatelé Savojska (Savona), ale v matrice filozofické fakulty jsou, asi správně, vedeni jako Češi. Takovýchto případů bych mohl jmenovat více. Šlo pravděpodobně o rozšířený jev, kdy se zástupci některých šlechtických rodů přihlásili k území ležícímu mimo Země koruny české, a to buď z potřeby odkázat na původní domovinu, odkud rod pocházel, nebo z častějšího důvodu, protože konkrétní rodina, ač měla český inkolát, byla vlastníkem některých statků, a tím i inkolátu za hranicemi Čech a necítila se být proto zástupci české zemské šlechty. Rozdíly mezi národnostmi v matrikách filozofické a právnické fakulty byly způsobeny zřejmě tím, že záznamy o disputacích na filozofické fakultě, kde jsou za každým jménem dopsána země původu, prováděl některý z úředníků děkanátu dodatečně, a tak si příslušnost k národu doplňoval podle své vlastní vůle. Oproti tomu zápisy imatrikulovaných studentů na právnické fakultě, probíhaly pravděpodobně v děkanově domě, za přímé účasti šlechtice, který nadiktoval zapisovateli takovou národnost, ke které se cítil být příslušný.

II.1 Kariérní osudy absolventů pražské filozofické fakulty

Převážná většina absolventů magisterského studia ze zástupců vyšší šlechty nevzala za vděk filozofickou fakultou jako poslední metou na cestě za kvalitním vzděláním. Pro zástupce aristokracie bylo nepsanou společenskou povinností nabýt nejkvalitnějšího vzdělání a následně hledat ideální místo k uplatnění, nejlépe tam, kde by mohli dělat čest svému jménu a rodu. V této době měl mladý, tradicí sešňerovaný aristokrat jen málo možností, kde mohl naplnit svou životní dráhu. Pravděpodobně společensky nejprestižnější se stala služba u vídeňského dvora. Aristokrat zde směl sloužit bezprostředně panovníkovi a být mu vždy po ruce a také se mohl stát zástupcem některého z početných vídeňských nebo říšských úřadů. Mezi služby panovníkovi můžeme zařadit diplomatickou činnost na různých dvorech tehdejší Evropy, která byla po Bílé hoře často svěřována českým aristokratům.²⁸

Jelikož v seznamu magistrů nalezneme spíše zástupce méně zámožné šlechty nebo v pořadí mladší syny, hledali tito absolventi uplatnění nejčastěji v některých zemských úřadech při správě Čech nebo jako soudci v rozvětvené jurisdikci. Nalezneme zde poměrně vysoký počet zástupců aristokracie, kteří svůj život zasvětili službě katolické církvi. Služba Bohu byla často údělem mladších bratří, který se touto cestou snažili vyšplhat na výsluní

---

²⁷ *Ottův slovník naučný. Díl. XVII. s. 353-354.*

společenské hierarchie, která měla teoreticky patřit jejich nejstarším sourozencům. Oblíbeným fenoménem, zejména od počátků 17. století, se stává pravidelné zastoupení několika vyšších šlechticů mezi řeholníky některých církevních řádů. Atraktivní byl post převora řádu johanitů, který v pobělohorském období tradičně patřil mezi nejvyšší zemské úředníky. Vstup do rytířského řádu mezi sobě rovné neznamenal pro šlechtice významnější zpochybnění stavovského statutu.²⁹

Jednou z posledních možností uplatnění šlechtice se stalo vojsko. Aristokratická elita pravděpodobně chápala službu u císařské armády spíše jako jeden z prostředků dalšího kariérního vzestupu než jako možný profesní cíl. Proto se asi v rámci současného výzkumu zdá tento jev jako marginální, jelikož příliš nezapadá do klasického paradigmatu kariérního postupu.³⁰

Vrátíme-li se do seznamu magisterských absolventů, nalezneme zde celkem šestnáct aristokratů, kteří složili svou magisterskou disputaci v 17. století. Většina z těchto mužů našla cíl své kariéry ve službě v některém zemském úřadě nebo v církevních kruzích. Pro takto odbornou práci již většinou nestačilo pouze základní filozofické vzdělání. V tomto období se začíná zdůrazňovat potřeba odborné kvalifikace zástupců vyšší šlechty. Tento fakt si aristokracie velice dobře uvědomovala, a proto filozofickou fakultu chápala jako přestupní stanici na cestě za dalším vzděláním. Nejoblíbenější mezi všemi tehdejšími fakultami byla samozřejmě studia práv. Deset z těchto šestnácti studentů, kteří prošli jezuitskou fakultou v 17. století, se později objevuje v imatrikulačním seznamu právnické fakulty.³¹ U těchto studentů můžeme nejvíce předpokládat, že jejich další životní osudy byly spojeny se světskou kariérou, avšak i zde mají pravidla své výjimky. Během studia filozofie už většinou bylo rozhodnuto o konkrétní roli šlechtice ve společnosti. Po „základních studiích“ tedy začínala raná profesní specializace a příprava na budoucí kariéru.

Prvním mistrem z řad aristokracie, který je zachycený v matrice filozofické fakulty, je Karel Maxmilián Lažanský z Bukové, který zde získal vyšší titul v roce 1658. Karel Maxmilián byl mužem velice vzdělaným. Na jeho výchově se údajně podílel jeden

---

²⁸ SMÍŠEK, R. *Císařský dvůr a dvorská kariéra Ditrichštejnů a Schwarzenberků za vlády Leopolda I.* České Budějovice : 2009, s. 6-31. ISBN 978-80-7394-165-9.

²⁹ SKOPAL, M. Založení komendy johanitů na Malé Straně. Příspěvek k otázce příchodu řádu do Čech. *Pražský sborník historický* 26, 1993, s. 7-37.

³⁰ MAŤA, P. *Svět české aristokracie.* s. 464.

³¹ Mezi studenty, kteří se imatrikulovali na právnické univerzitě, patří, Karel Maxmilián Lažanský z Bukové, Jan Antonín Losy z Losynthalu, Maxmilián Benedikt Hrzán z Harasova, František a Filip Novohradští z Kolovrat, Antonín z Vrbna a Bruntálu a bratři Václav Ferdinand, Jan Josef a Jan Benedikt Carreto de Millesimo. Srov. Archiv Univerzity Karlovy, Sběrka matrik, sign. M 12 (1638 – 1762).

z největších učenců pobělohorské doby v Čechách, Bohuslav Balbín. Své vzdělání zúročil v pozdějších letech, kdy se mu podařilo získat titul dvorského sudího.³² Byl jeden z mála chudších šlechticů, kterým se podařilo, díky svému vzdělání, získat pozici u dvora, a významně si tak zvýšit svoji prestiž. Ze všech studentů, kteří v 17. století studovali na Filozofické fakultě univerzity Karlo-Ferdinandovy, jediný Karel Maxmilián Lažanský z Bukové učinil ve světských úřadech z dobového hlediska nejskvělejší kariéerní postup.³³

U některých dalších absolventů magisterského stupně buď chybí některé dílčí informace v základních přehledových příručkách, a nebo zemřeli tak mladí, že nestihli své jméno za svůj krátký život dostatečně proslavit, což se stalo například Ferdinandu Kryštofovi z Fürstenberga. U zbytku jmen se mi podařilo zachytit některé kariéerní osudy a pozice, kterých šlechtici během svého života dosáhli. Především se jedná o posty v nižších zemských úřadech, časté jsou funkce hejtmanů jednotlivých krajů. Hejtmanem kraje Bechyňského byl zvolen Jan Antonín Losy z Losinthalu, významný mecenáš hudby a majitel panství Štěkeň v jižních Čechách.³⁴ Drobnou úřednickou kariéru si vybudovali také synové Karla Leopolda Caretto de Millesimo. Po studiích práv na domácí univerzitě nastoupil starší Václav Ferdinand k apelačnímu soudu, kde se později stal radou nad apelacemi. Mladší z bratrů, Jan Bernard, zastával v závěru života funkci bechyňského hejtmana.³⁵

Další z významných mužů 17. století, který se objevuje v seznamu aristokratických mistrů filozofie, byl Jan Bedřich z Valdštejna, muž, který si v pozdějších letech vybudoval skvělou kariéru v tehdejších katolických kruzích. Po absolvování gymnázia se zapsal na filozofická studia do Prahy. V roce 1659 získal titul bakaláře svobodných umění. Na jeho slavnostní tezi nalezneme v horní části dominantně znázorněný erb hraběcí rodiny Valdštejnů, který je držen skupinou andělů. Uprostřed se nachází text o studiích a disputaci mladého Valdštejna a ve spodní části univerzitní teze je vytištěn alegorický výjev s Caesarovým triumfem, který je jako velký vojevůdce oslavován přítomnými veliteli. Tento motiv pravděpodobně odkazuje na skvělé úspěchy slavného příbuzného z rodu Valdštejnů, Albrechta Václava Eusebia.³⁶ Takovéto téma možná naznačuje, že o osudu Jana Bedřicha,

---

³² PALACKÝ, F. Přehled současný nejvyšších důstojníků a úředníků. In CHARVÁT, J. (red.) *Dílo Františka Palackého I.* Praha : 1941, s. 392.

³³ Ze všech přehledových příruček pojednává nejlépe o Karlu Maxmiliánovi Lažanském z Bukové *Riegrův slovník naučný. Díl VI.* s. 1192-1193. (digitalizovanou podobu nalezneme na <http://kramerius.nkp.cz>).

³⁴ WURZBACH, von C. *Biographisches Lexikon. Bd. 16.* s. 59-61.

³⁵ *Ottův slovník naučný. Díl V.* s. 148.

³⁶ Tato teze, která byla vydána u příležitosti bakalářské disputace, není tak monumentální jako teze magisterská. Její provedení bylo zajisté i daleko levnější. Teze je uložena v Národní knihovně České republiky pod názvem Th. 304. Viz FECHTNEROVÁ, A. *Katalog grafických listů univerzitních tezí. Díl II.* Praha : 1984. s.

jako budoucího významného preláta, v těchto letech ještě nemuselo být rozhodnuto. O rok později následovala další disputace, kdy se Jan Bedřich stal mistrem filozofie. Svou slavnostní tezi tentokrát věnoval císaři Leopoldovi. Motiv a mědiryt titulní strany vytvořil významný barokní umělec Karel Škréta. Na tezi je znázorněna mapa Evropy a v každé zemi, která je doprovázena typickým atributem dané oblasti, se modlí několik klečících postav. Ve středu Evropy, v prostorech habsburské říše, je umístěn veliký mariánský sloup se sochou Panny Marie. Tento motiv již naopak mohl dokazovat, že se Jan Bedřich v budoucnosti stane knězem.³⁷

Po studiích v Praze se Jan Bedřich vydal do centra církevního vzdělání, do Říma. Několik málo měsíců po pražské magisterské disputaci již studoval na Collegiu Germanicu, elitním učilišti, které mělo vychovávat katolické preláty.

V 60. letech 17. století sídlila v Římě švédská exkrálovna Kristýna, která byla se svými sběratelskými aktivitami a intelektuálními zálibami v této době římskou kuriozitou. Významný mecenáš seděl také na papežském stolci, nebyl to nikdo jiný než Alexandr VII., který, jako milovník knih, podstatně rozšířil vatikánskou knihovnu. Vrcholné baroko, které v Římě kvetlo zásluhou těchto dvou významných mecenášů, určitě zanechalo na Jana Bedřicha vliv, a i z něho se během života stal mecenáš a milovník barokního umění.³⁸

Jakmile získal Jan Bedřich z Valdštejna doktorát z teologie a byl vysvěcen na kněze, jmenoval ho papež jedním ze svých komoří. V této době již několik let působil jako kanovník při diecézích v Olomouci a Vratislavi. Jelikož se nemohl nebo nechtěl uplatnit v papežských službách, začal hledat příležitosti v rodných Čechách. Pravděpodobně s přímluvou svého staršího bratra Karla Ferdinanda, který se v pozdějších letech vyznamenal jako diplomat v Polsku a za své schopnosti získal Řád zlatého rouna, byl Jan Bedřich císařem Leopoldem navržen do úřadu královéhradeckého biskupa. Papež volbu potvrdil roku 1668, a tak dvaadvacetiletý Valdštejn vystřídal ve funkci Václava Sobka z Bílenberka, který byl dosazen na stolicí pražské arcidiecéze. Zároveň, o rok déle, získal Jan Bedřich titul velmistra řádu českých křížovníků s červenou hvězdou, který si podržel až do konce svého života. Své dva nově nabyté úřady však i nadále řídil z Říma, a tak se stalo, že za celý svůj sedmiletý

---

408. Univerzitní teze je uložena v Národní knihovně České republiky pod názvem Th. 463. Viz FECHTNEROVÁ, A. *Katalog grafických listů*. s. 597.

³⁷ Univerzitní teze je uložena v Národní knihovně České republiky pod názvem Th. 463. Viz FECHTNEROVÁ, A. *Katalog grafických listů*. s. 597.

³⁸ BARTUŇEK, V. *Pražský arcibiskup Jan Bedřich z Valdštejna*. Praha : 1979, s. 52; Osobností Jana Bedřicha z Valdštejna se v posledních letech zabýval Jiří Havlík. Viz HAVLÍK, J. Spor českého duchovenstva o imunitu církve. K politickým aktivitám pražského arcibiskupa Jana Bedřicha z Valdštejna. In *Český časopis historický* 107, 2009, s. 769-796.

královéhradecký episkopát ani jednou nenavštívil sídlo diecéze. To mu nemohlo zabránit ve městě zrekonstruovat několik biskupských domů a zaplatit opravu chrámu sv. Ducha. Do Čech přijel po mnoha letech v roce 1675, kdy se uvolnil pražský arcibiskupský stolec a Jan Bedřich byl navržen jako vhodný kandidát.

Jeho slavnostní uvedení do úřadu proběhlo se vsí slávou po vzoru předhusitských arcibiskupů. Současníci chápali vjezd nového arcibiskupa jako demonstraci upevnění moci katolíků v Čechách. Titul pražského arcibiskupa byl vrcholem kariéry Jana Bedřicha z Valdštejna.³⁹

Dalším, v pozdějších letech známým katolickým hodnostářem, který získal titul mistra filozofie v Praze, byl Michael Friedrich Althann. Pocházel z Kladska, kde se v roce 1680 narodil do rodiny Michaela Václava Althanna, hejtmána kladského hrabství. Jako nejmladšímu synovi mu byla určena budoucnost v církevních úřadech. Dostal podobné vzdělání, jako o jednu generaci starší Jan Bedřich z Valdštejn. I on prošel základním vzdělávacím systémem jezuitského školství. Svoje studia započal v rodném městě na místním gymnáziu. Po absolvování nižšího vzdělání se pravděpodobně nechal imatrikulovat na Filozofické fakultě v Praze, kterou zakončil získáním titulu mistra v roce 1699. Další zmínka o studiích velice nadaného Michaela Friedricha nalezneme na katolické akademii Collegium Germanicum v Římě, kde také získal titul doktora teologie.⁴⁰

Roku 1714 se stal jedním ze soudců římského soudního dvora. Zároveň obhájil o dva roky později titul doktora práv. Mít dva doktoráty znamenalo pro dobovou šlechtu a inteligenci skutečnou raritu. Zároveň se stal oblíbencem Kala VI. a za svou loajalitu mu byl udělen úřad biskupa ve městě Vác, ležícím v Uhrách na řece Dunaji. Roku 1719 se stal ke všemu kardinálem a předním diplomatem u papežského dvora. Jeho politická kariéra vyvrcholila ve dvacátých letech 18. století, kdy se zásadně zasloužil o zvolení nového papeže Inocence XIII. Přátelství s novým papežem a císařem mu roku 1722 vynesly jmenování vicekrálem v Neapoli, kde zastupoval zájmy svého pána a obnovoval přátelství mezi papežem

---

³⁹ BARTUŇEK, V. *Pražský arcibiskup Jan Bedřich z Valdštejna*, s. 43-58.

⁴⁰ BAHLCKE, J. Zwischen Wien und Rom. Sozialer Aufstieg und kirchenpolitisches Selbstverständnis des Waitzner Bischofs Kardinal Michael Friedrich Graf von Althann (1680-1734), *Archiv für schlesische Kirchengeschichte* 55, 1997, s. 181-193; publikováno rovněž česky: TÝŽ, Michael Friedrich hrabě z Althannu (1680-1734). Životní etapy preláta ve službách habsburské monarchie v časném 18. století. In CHOCHOLÁČ, B. – JAN, L. – KNOZ, T. (edd.) *Nový Mars Moravicus : Sborník příspěvků, jež věnovali Prof. Dr. Josefu Václavovi jeho žáci a přátelé k sedmdesátinám*. Brno : 1999. s. 501-515. ISBN 80-902304-6-6. Bahlcke na stránkách své studie píše, že Michael Friedrich Althann studoval před odjezdem do Říma ve Vratislavi a Olomouci. Jistá jsou studia mladého hraběte na Filozofické fakultě v Praze, kde získává v roce 1698 titul bakaláře a o rok déle také titul mistra. Viz Archiv Univerzity Karlovy, Sběrka matrik, sign. M 22 (1654 – 1736). fol. 279 a 287.

a císařem, pošramocené během válek o španělské dědictví. Plně tak využil svých dvou doktorátů a dokázal úspěšně spravovat jak uherskou diecézi, tak neapolské království. Tato osobnost patří mezi další významné církevní činitele, kteří započali svou kariéru dráhu v lavicích pražské filozofické fakulty.⁴¹

Michael Friedrich Althann byl podle současníků mužem velice vzdělaným. Svě základy znalostí vybudoval v systému jezuitského školství. Myslím si tedy, že studia filozofie skutečně byla prospěšná jako základ vzdělání pro uchazeče o církevní úřady a je pochopitelné, že potenciálním právníkům již dávno nevyhovoval. Bylo jen na škodu Tovaryšstva Ježíšova, že se s touto skutečností nechtělo nebo nemohlo vyrovnat. Tuto myšlenku v matrikách dokládá poměrně vysoký počet pozdějších významných prelátů.

Ze 17. století plynule přecházíme do století 18. Matriční kniha filozofické fakulty se nám dochovala pouze do roku 1736, takže se počet šlechtických studentů, oproti minulým rokům, o něco sníží. Druhým důvodem nižšího počtu magistrů z řad aristokracie je zvýšená antipatie vůči přetrvávajícím nedostatkům ve struktuře výuky filozofie, tak často kritizovaným pozdějšími studenty práv.⁴² Nemůžeme se proto divit, že mezi osmi studenty hraběcího stavu, kteří získali titul mistra v prvních třech dekadách 18. století, pět z nich studovalo filozofii v Praze jako předstupeň následující kariéry v církevních úřadech. Jak už bylo řečeno, byly filozofické fakulty oblíbenější u potenciálních uchazečů o kanonické hodnosti, kterých nejčastěji dosahovali druhorození synové. Dalším důvodem, proč v matrice nalezneme hlavně druhorozené syny, byla lacinost studia. Větší peníze, a s nimi spojené kvalitnější vzdělání, byly vždy investovány nejdříve do nejstarších synů.

Mezi studenty, které v matrice nalezneme jako mistry filozofie a kteří se v pozdějším věku věnovali službě katolické církvi, nalezneme dva syny Václava Vojtěcha Maxmiliána Vratislava z Mitrovic. Starší z bratrů, Jan Václav, disputoval v roce 1704 a po studiích byl přijat mezi řeholní řád theatinů, který přišel do Prahy teprve před pár lety.

---

⁴¹ ZONTA, C. *Schlesische Studenten an italienischen Universitäten. Eine prosopographische Studie zur Frühneuzeitlichen Bildungsgeschichte*. Stuttgart : 2004, s. 147 a 162-163. ISBN 3-412-12404-4; BAHLCKE, J. *Zwischen Wien und Rom*. s. 181-193.

⁴² Nedostatky v systému jezuitského vzdělání na filozofických fakultách výstižně shrnul v jednom ze svých dopisů Rudolf Chotek, když psal svému otci z kavalírské cesty 3. 1. 1729. „*Kdybych měl obecně říci něco o tom, jakým způsobem se u nás vzdělávají děti, řekl bych, že by se měl zkrátit příliš dlouhý a neužitečný čas, který mládež věnuje studiu latinského jazyka a zvláště filozofie, která je pro člověka horních vrstev něčím naprosto a úplně neužitečným, přinejmenším v té podobě, jak se učí na našich školách. Věnuje se jí obyčejně příliš mnoho let, času tak drahého, který by byl mnohem lépe využit, kdyby se urozený člověk učil již od útlého dětství základní principy církevních dějin, stejně jako dějin světa a jiných podobných věd, v nichž jsme většinou my, mladí lidé, vzdělání velmi málo anebo vůbec, a to až do té doby, než se vydáme na cestu po zemích. Zde se člověk zúčastní mnoha konverzací, při kterých se stydí za svou neznalost a poprvé se dozví co se jinde naučí již malé děti. Ale*

Mezi aristokratickými kruhy byl tento řeholní řád, který byl v mnoha věcech podobný řádu Tovaryšstva Ježíšova, velice oblíbeným. Jan Václav zde byl jmenován nedlouho po své disputaci proboštem a tuto funkci zastával až do své smrti v roce 1727.⁴³

Mladší z bratrů Jan Josef studoval v raném věku na jezuitském gymnáziu v Hradci Králové, které mělo, jako typický vzdělávací institut této doby, během šestiletého studia naučit své svěřence základům latiny, a to na takové úrovni, aby absolventi mohli bez sebemenších problémů číst veškerou latinsky psanou literaturu nebo mluvit na jakémkoliv téma. Po studiích na gymnáziu odešel Jan Josef do Prahy na filozofickou fakultu, kterou úspěšně dokončil vyšším akademickým titulem v roce 1712. Jeho další studijní cesty vedly do Říma. Avšak tentokrát ne na vyhlášené Collegium Germanicum, ale na starou středověkou papežskou univerzitu, založenou již ve 14. století, známou jako La Sapienza. Jednou velikou předností byla lacinost této římské univerzity. Zde hrabě Vratislav z Mitrovic získal v roce 1719 titul doktora obojího práva a o něco později byl také slavnostně vysvěcen na kněze. Po studiích v Itálii se vrátil do rodných Čech, kde přijal funkci kanovníka svatovítské kapituly. Současně se dostal do přízně Karla VI., když vykonával funkci zástupce pražského arcibiskupství a jednal s císařem jménem arcibiskupa. Po smrti královéhradeckého biskupa, vévody Mořice Adolfa Sachsen-Zeits, byl loajální Jan Josef Vratislav z Mitrovic dosazen v roce 1733 na stolicí královéhradecké diecéze. Tento úřad, který si udržel až do své smrti v roce 1753, znamenal pro Jana Josefa vrchol jeho církevní kariéry.⁴⁴

Seznam mistrů uzavírá čtveřice hrbat, která po zakončení filozofické fakulty pokračovala, v roce následujícím po disputaci, ve studiích na právnické fakultě. Všichni čtyři bez výjimky také studia práv dokončili a po jednom až třech letech zde získali doktoráty práva. O těchto mužích tedy budu mluvit na následujících stranách v rámci kapitoly o aristokratických studentech na právnické fakultě. Abychom však dokončili výčet pozdějších osudů absolventů Filozofické fakulty v Praze, řekněme si ve zkratce, že Augustin Ferdinand z Herbersteinu působil téměř dvacet let, až do své smrti v roce 1758, u apelačního soudu v Praze.⁴⁵ Jan Karel Chotek, starší ze dvou synů Václava Antonína Chotka, se po nabytém

---

lépe pozdě než nikdy.“ Viz CERMAN, I. Chotkové : Příběh úřednické šlechty. Praha : 2008, s. 72-73. ISBN 978-80-7106-977-5.

⁴³ *Ottův slovník naučný, Díl XXV.* s. 1002-1008.

⁴⁴ GATZ, E. *Die Bischöfe des Heiligen Römischen Reiches 1648 - 1803.* Berlin : 1990, s. 576-577. ISBN 3-428-06736-0.

⁴⁵ SCHMIDT, J. F. J. *Monografie des kaiserliches königliches böhmisches Appellations-Gerichtes : seit Essen Errichtung als Appellationskammer in dem Jahre 1548 bis zu Essen im Jahre 1859 erfolgter Umwandlung in das kaiserlichem königlichem Oberlandesgericht des zu dem constituellen Kaiserthume Österreich gehörigen Kronlandes Böhmen.* Prag : 1850, s. 159. V této práci autor předkládá seznam nejvyšších radů apelačního soudu v Praze v letech 1548 – 1859.

vzdělání v Praze vydal se svým bratrem Rudolfem na kavalírskou cestu po západní Evropě. Vrátil se jako dokonalý kavalír připravený na úspěšnou dráhu císařského úředníka. Po prvotních nezdarech se Jan Karel prosadil u dvora Marie Terezie jako vicekancléř Direktorია in publicis et cameralibus a po zrušení tohoto úřadu v roce 1761, kdy ho nahradila Česká a rakouská spojená dvorská kancelář, stanul v čele této instituce jako dvorní kancléř.⁴⁶ František Dominik Almesloe se po získání doktorátu práv v roce 1727 vydal do Říma na Collegium Germanicum. Po několikaletých intenzivních studiích se vrací do rodného Slezska, kde se v roce 1756 stal biskupem ve Vratislavi.⁴⁷ Konečně posledním aristokratem v seznamu, který získal titul mistra v roce 1726, je Jan Karel z Valdštejna, který se během života stal jedním z mnoha důstojníků císařské armády.⁴⁸

Po výčtu aristokratů, kteří prošli v Praze studiem filozofie, se nyní přesuneme do matrik právnické fakulty. Tato světská fakulta představuje často pro zástupce šlechty nejvýznamnější vzdělávací místo a někdy také jediný kontakt s univerzitou tradičně středověkého typu.

---

⁴⁶ CERMAN, I. Chotkové. s. 163.

⁴⁷ ZONTA, C. *Schlesische Studenten* s. 161.

⁴⁸ WURZBACH, von C. *Biographisches Lexikon*, Bd. 52, s. 229.

III. Průběh studia a organizační struktura Právnické fakulty v Praze

Slavnostní imatrikulací je student přijat do akademické obce vysoké školy. Ceremonie má svoji staletou tradici nezměněnou prakticky do dnešních dnů. Povinnou součástí imatrikulace byl také zápis studenta do univerzitní matriky, kterou teoreticky prováděl děkan již od založení fakulty v roce 1348.

Roku 1651 byla založena matrika znovu.⁴⁹ Začala být vedena novou, vyhovující formou, která přetrvala až do 19. století. Některé starší údaje z let pobělohorských byly do nové matriční knihy přepsány.

V roce 1823 vznikl triviální opis studentů, kteří se imatrikulovali mezi lety 1638 - 1762, a jejichž zápisy jsou zaznamenány na stránkách starších matrik. Jména studentů jsou řazeny podle abecedy a roku zapsání do studia. Sumář na zadních stranách tohoto rejstříku nám ukazuje, kolik studentů studovalo v letech 1638 – 1762 na pražských právech. Za více než 120 let přišlo do děkanova domu, kde převážně probíhala imatrikulace, okolo 8805 lidí.⁵⁰ Čísla, která na stránkách spatříme, se mohou zdát být poměrně nízká, uvědomíme-li si, že v jednom akademickém roce studovalo průměrně 70 studentů první ročníky čtyř stolic. Slavnost imatrikulace probíhala na začátku každého semestru, avšak zápis do matriky, kdy se student prakticky stával členem univerzity, mohl být proveden po zaplacení určitého obnosu v kterýkoliv den v roce po dohodě s děkanem. Výpovědní hodnotu mají i čísla v konkrétních letech. Ukazují nám, nakolik bylo po Bílé hoře Karlo-Ferdinandovo učení prestižní, a jsou zároveň reflexí hospodářského a sociálního tlaku na univerzitní vzdělání.

Po roce 1620 nebyla právnická fakulta hojně navštěvována.⁵¹ Enormní nárůst přichází až mezi lety 1650 – 1740. Po okupaci bavorskými vojsky, kdy se na právech dva roky neotevřely první ročníky, se jako by zastavil zájem o staroslavné učení. Od roku 1742 dochází k dlouholeté stagnaci, ze které se Právnická fakulta vzpamatuje až s vyhlášením Československé republiky v roce 1918.⁵²

---

⁴⁹ Matriky právnické fakulty, které byly vedeny do roku 1651 se do dnešních dnů nezachovaly. V padesátých letech 17. století byla založena nová matrika, která je v Archivu vedena jako M 6. Srov. Archiv Univerzity Karlovy, Sběrka matrik, sign. M 6 (1638 – 1685). M 6 byla vedena až do roku 1685. Následuje matrika M 7. Srov. Archiv Univerzity Karlovy, Sběrka matrik, sign. M 7 (1681 – 1733). A konečně poslední je matrika M 8. Srov. Archiv Univerzity Karlovy, Sběrka matrik, sign. M 8 (1712 – 1812).

⁵⁰ Archiv Univerzity Karlovy, Sběrka matrik, sign. M 12 (1638 – 1762), fol. 99r – 99v.

⁵¹ V letech 1620 – 1650 sledujeme roční imatrikulaci maximálně 26 studentů. V tomto období se často opakují ročníky velice slabé. V letech 1640, 1646, 1649 a 1650 se zapsal pouze jeden student. Evidentní nárůst přichází po roce 1650.

Tabulka č. 3 Počty imatrikovaných studentů na pražské Právnické fakultě v letech 1650 - 1745

Roky	Imatrikovaní studenti
1650 – 1665	651
1666 – 1681	1097
1682 – 1697	2352
1698 – 1713	1539
1714 – 1729	1307
1730 – 1745	1116

Jediným zdrojem informací o imatrikovaných studentech je již mnohokrát zmiňovaná univerzitní matrika. Výhodou pro badatele je u tohoto pramene sice srozumitelnost, avšak jeho triviálnost a přehlednost někdy svádějí k četným chybám. Matriky obsahují celou řadu nepřesností, jak si ještě ukážeme na stránkách této práce. Například v několika případech narazíme na absenci některých aristokratických studentů. Imatrikulační zápis chybí obecně hlavně u lidí, kteří studovali pražská práva mezi léty 1638 – 1670.⁵³ Souvisí to pravděpodobně s nedůsledným přepisem starší matriky do matriky nové. V seznamu také postrádáme několik jmen zahraničních studentů. O těchto chybějících lidech můžeme s jistotou říci, že studovali na pražské Právnické fakultě. Sice se nezachoval jejich imatrikulační zápis, za to se dochoval záznam o udělení akademického gradu.⁵⁴

Jak už jsme si řekli výše, studovalo na pražské Právnické fakultě v letech 1638 – 1762 okolo 8805 domácích i zahraničních studentů. Procentuálně nejsilnější složkou studentstva byli samozřejmě poddaní, kteří mají v matrice 77,9 % zastoupení. Mezi poddanými nejčastěji nalezneme měšťany z Prahy a blízkého okolí. Vysoký počet studentů z jiných českých a zahraničních měst je určen existencí jezuitských kolejí v konkrétních oblastech či provinciích, které hojně posílaly své schopné svěřence na Karlo-Ferdinandovu univerzitu. Mezi

---

⁵² *Dějiny Univerzity Karlovy. Díl 4. 1918 - 1990.* Praha : 1998, s. 71-72. ISBN 80-7184-539-6.

⁵³ V těchto letech chybí imatrikulační zápis například u hrabat Františka Oldřicha, Václava Oktaviána Norberta Kinských a Jaroslava Bernarda z Martinic. O studiích těchto šlechticů na domácí fakultě však víme díky dochovaným vytištěným univerzitním disertacím. Disertace Františka Oldřicha je uložena v Archivu Univerzity Karlovy, Sběrka tezí a disertací, sign. 57 A 2. Disertace Václava Norberta Oktaviána se nachází ve stejném archivu pod sign. 65 E 4831.

⁵⁴ Mezi zahraničními studenty, kteří studovali na právnické fakultě, postrádáme v imatrikulačním seznamu Augustina Ferdinanda Herbersteina, Jana Antonína Gurlanda a Jana Josefa Schlegemberga. Srov. TRÍSKA, J. Disertace pražské univerzity 16. a 18. století. Praha : 1977. s. 7-13.

poddanými nalezneme také společenskou vrstvu bohatých vesničanů.⁵⁵ Studenti z vesnic a poddanských měst měli často své šlechtické patrony, jež je při studiích podporovali. Po dalším rozboru pramene zjistíme, že se mezi léty 1638 – 1762 na Právnické fakultě imatrikulovalo asi 1943 šlechtických studentů. Toto číslo evidentně ukazuje, nakolik byly právnické fakulty oblíbené v řadách nobility v 17. a 18. století. Z celkového počtu studentů měla šlechta zastoupení téměř 20 %. Při zevrubnější analýze konkrétních jmen nalézáme v univerzitní matrice 263 jmen patřících příslušníkům aristokracie.⁵⁶ Zbylých 1588 studentů představuje barony a rytíře.

Tabulka č. 4: Sociální složení studentů imatrikulovaných v letech 1638 - 1762

Poddaní	Nobilitovaní celkem⁵⁷	Hrabata	Knížata	Celkem
6970	1851	259	4	8805

Fakulta podstatně ovlivňovala nejen právnický život v Čechách a celém habsburském soustátí, ale nabyla proslulosti i za hranicemi soustátí, takže do jejích přednáškových síní proudili houfně také posluchači z Říše, Polska a dokonce až z Itálie. Pokusme se však dosavadní všeobecné úvahy nahradit rozbohem a snažme se v následujících řádcích zodpovědět otázku národního a teritoriálního zastoupení aristokratických studentů.

Následná rekonstrukce je ovšem počinem velice nepřesným. Na závažný problém narazíme hned při prvním pohledu. Jenom u 144 zástupců z celkového počtu 263 členů imatrikulované aristokracie se nám dochovaly záznamy o tom, jak se který šlechtic přihlásil ke konkrétnímu území či národu. Dalším problémem je samotná relevance sesbíraných údajů. Časté jsou příklady, kdy se evidentně zahraniční student zapíše jako Čech jenom proto, že jeho vzdálený příbuzný vlastní v Praze dům a on u něho při studiích bydlí v podnájmu, nebo i zemský šlechtic se zapíše jako Pražan, ačkoliv centrum jeho statků leží v jiné části Čech.⁵⁸

⁵⁵ Sociálním složením domácích i zahraničních studentů se podrobně zabývali KUČERA, K. – TRUC, M. Zahraniční studenti na pražské právnické fakultě v 17. století. *Právněhistorické studie* 11, 1965, s. 53-73. Tento článek je založen na rozboru dochovaných matrik. Statistiku, které Truc a Kučera předkládají, mohou být v některých místech částečně vzdáleny pravdě. Výsledky jsou postaveny na slepé důvěře autorů k informacím, které jsou v matrikách obsaženy. Ne vždy je ovšem relevance univerzitních matrik stoprocentní.

⁵⁶ Seznam všech 265 jmen viz Tabulka č. 10, s. 65.

⁵⁷ Toto číslo zahrnuje veškeré imatrikulované šlechtice ze všech stupňů tehdejší šlechtické hierarchie. Z nižší šlechty rytířstvo a z vyšší šlechty svobodní pánové (baroni), hrabata a knížata.

⁵⁸ Mezi zahraničními studenty, kteří se zapsali do studií v Praze v roce 1740 jako Češi, nalezneme kupříkladu bratry Kašpara Antonína a Mikuláše Sebastiána Lodrony. Tento rod sice získal český inkolát v roce 1654 a do

Druhý extrém nastává tehdy, když se příslušník zemské šlechty nechává zapsat jako cizinec jenom proto, že v danou dobu má jeho příbuzný nebo on sám nějakou vazbu na zahraničí.⁵⁹

Tabulka č. 5 Uvedená země původu aristokracie v matrice

Země původu	Počet
Čechy	159
Morava	21
Rakousy	21
Slezsko	19
Říše	18
Korutany	5
Štýrsko	4
Polsko	4
Neurčeno	4
Zbytek	8

Ve svém rozboru jsem se tedy pokusil dohledat zemi původu u hraběcích synů, kteří při zápisu do matriky svoji národnost neuvedli a následně tak vytvořit tabulku o národnostním složení aristokratických studentů v 17. a 18. století na Právnické fakultě v Praze. I když budou výsledky se vši pravděpodobností trochu odkloněny od pravdy, zjistíme po analýze údajů, že početně nejsilnější zde byli studenti z Čech (Bohemia), a to v nadpoloviční většině 56,2 %. Na jednotlivých příčkách tohoto žebříčku nalezneme dále Moravany (Moravus), Rakušany (Austriacus), Slezany (Silesius) , hrabata a knížata pocházející z Říše a na závěr několik málo Poláků (Polanus). Tento rozbor nám jasně ukazuje středoevropskou působnost pražské

---

roku 1697 vlastnil statky Neděliště u Hradce Králové a Košetice na Čáslavsku, avšak již v 18. století rodina Lodronů statky prodává a navrácí se do země svého původu, do Tyrolska. Srov. MAŠEK, P. *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti*. Díl 1. Praha : 2008. ISBN 978-80-257-0027-3. s. 608. s. 575; V seznamu imatrikulované šlechty nalezneme také množství studentů, kteří se zapsali jako Pražani. Pravděpodobně zde jejich rodina měla zakoupený dům a dotyčný student zde při studiích bydlel.

⁵⁹ V matrice se těchto případů dochovalo hned několik. Tak například Josef Sebastian Clary-Aldringen, který v pozdějších letech dosáhl kariéry komořího u dvora a zároveň vykonával funkci vládního rady v Innsbrucku, se v roce 1723 zapsal jako Tyrolan. V roce 1745 se zapisují Ferdinand a František z tradičního českého rodu Kokořovců z Kokořova jako Belgičani. Dále se všichni čtyři synové hrabat Caretto de Millesimo imatrikulovali jako Savojsci, ačkoliv jejich statky ležely ve východních Čechách a původní savojské rodiště opustili již roku 1634. Srov. MAŠEK, P. *Šlechtické rody. Díl 1. a Díl 2.* s. 142-143; *Ottův slovník naučný. Díl V.* s. 436-438.

Právnické fakulty a celé Karlo-Ferdinandovy univerzity. Je to samozřejmé, přihlédneme-li k zeměpisné poloze a ke stále přetrvávajícímu renomé bývalého utrakvistického učení, znějícímu v uších katolické Evropy stále dosti nelibě.

Jak už jsme zmínili o pár řádků výše, převažoval na pražských právech hlavně domácí živel. Mezi předními rody zemí Koruny české se po několik generací vybuodovala tradice posílat své děti na domácí univerzitu. Studium na pražské Právnické fakultě se velmi často stávalo předstupněm následující kavalírské cesty do Francie, Itálie, Španělska či Holandska. Tradiční české hraběcí rodiny Bubnů z Litic,⁶⁰ Kinských,⁶¹ Kolovratů,⁶² Martiniců,⁶³ Šternberků,⁶⁴ či Valdštejnů⁶⁵ měly několikgenerační zkušenost se studií v Praze.

Ze seznamu imatrikulovaných šlechticů můžeme také vypožorovat, že některé nově přistěhované rodiny s českým nebo moravským inkolátem mají snahu se začlenit mezi tradiční českou šlechtu a posílají obdobně své syny na domácí univerzitu. Mezi nově nobilitovanými nebo přistěhovanými šlechtici najdeme Buquoye,⁶⁶ Clary-Aldringeny,⁶⁷

---

⁶⁰ Na právnické fakultě studovaly dvě generace hrabat z Bubna a Litic. V 90. letech 17. století se zde imatrikulovali bratři Antonín Ignác a Jan Václav. Ve 20. letech 18. století zde studují jejich synové Antonín Vít a Jan Josef. Srov. ŠIMEK, T. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Díl VI. východní Čechy. Praha : 1989, s. 608-609.

⁶¹ Pět členů po dvě generace tohoto rodu studovalo na domácích právech. V 17. století zde bratři František Oldřich a Václav Norbert získali dokonce doktorát. Byl to právě Václav Norbert, který se postaral o pokračování této chlumecké větve rodu Kinských. Se svými dvěma ženami zplodil celkem sedm synů, kteří se dožili dospělosti. Tři z nich studovali v 18. století na domácí univerzitě. Jeden z nich Josef Jan Kinský, pozdější majitel panství Sloup, zde v roce 1724 po vzoru svého otce úspěšně disputoval. Srov. VALENTA, A. *Dějiny rodu Kinských*. České Budějovice : 2004. ISBN 80-86829-05-7.

⁶² V letech 1650 – 1750 studovaly na právech tři větve tohoto rodu. Linie Libštejnských z Kolovrat, Kolovrat Novohradských a početně nejsilnějších Kolovrat Krakovských. Z větve Krakovských zde studovalo devět lidí ve třech generacích. Srov. BORŮVKA, V. Rodopis pánů z Kolovrat. In BORŮVKA, V. – KRÁM, J. *Dějiny Rychnova nad Kněžnou a rodu pánů z Kolovrat*. Praha : 2000. ISBN 80-85228-61-0.

⁶³ Z rodu Martiniců studovalo pražská práva pět členů po dvě generace. V 17. století jsou to bratři Jaroslav Bernard a Jiří Adam. Dva ze tří synů Jiřího Adama studovali na domácí univerzitě v 18. století. Třetí nejstarší syn Adolf Bernard pravděpodobně navštěvoval školu jinou. Srov. ANDĚL, R. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Díl III. severní Čechy. Praha : 1984, s. 576-577; *Ottův slovník naučný*. Díl XVI. s. 919-921

⁶⁴ Jedna linie rodu Šternberků studovala na domácích právech po tři generace v počtu šesti členů. Srov. MAŠEK, P. *Šlechtické rody*. Díl 2. s. 311-313.

⁶⁵ Na pražské Právnické fakultě studovalo šest členů rodu Valdštejnů po tři generace. Srov. ANDĚL, R. *Hrady, zámky a tvrze*. s. 586-591; *Ottův slovník naučný*. Díl XXVI. s. 335-350.

⁶⁶ Jedna z větví Buquoyů přišla do Čech za třicetileté války v osobě slavného císařského generála Karla Buquoye. Český inkolát jim byl udělen již roku 1599. Tento hraběcí rod se velice rychle přizpůsobil českému prostředí. Na konci 17. století prodali své nizozemské statky a natrvalo se nastěhovali do Čech. Na právnické fakultě studovali celkem čtyři mužští potomci ve čtyřech generacích. Srov. *Ottův slovník naučný*. Díl IV. s. 943-944.

⁶⁷ Hraběcí rod Clary-Aldringenů získal český inkolát v roce 1627. Na pražských právech studovaly dvě linie tohoto rodu. V celkovém počtu osmi členů. Silnější zastoupení má linie teplická, která zde studovala po tři generace. U Clary-Aldringenů jsou domácí práva natolik oblíbená, že zde dokonce oba dva synové Jana Antonína, který na právnické fakultě imatrikuloval v roce 1722, získali v roce 1759 své doktoráty. Srov. WURZBACH, von C. *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*, Bd. 2. s. 382-383.

Desfoursy⁶⁸ nebo Morziny.⁶⁹ Některé větve šlechtických rodin, které nepatřily mezi zástupce české zemské šlechty, vyslaly v letech 1650 – 1750 na právnickou fakultu do Prahy nejvíce svých členů. Byly to například jedny z rodových linií Fürstenberků, Herbersteinů, Sinzendorfů nebo Lodronů. Celkový výčet všech těchto rodů ovšem není v žádném případě konečný. Uvádím zde pouze ty nejvýznamnější a ty, které vyslaly na studia nejvíce svých členů.

V prostoru zemí Koruny České bylo také mnoho tradičně usedlých rodů, které bychom v univerzitních matrikách hledali marně. Absentovali zde členové knížecích rodin Schwarzenbergů, Lobkoviců, Dietrichštejnů, Eggenbergů nebo Lichtenštejnů, které měly ambice proniknout k císařskému dvoru. Spojoval je ne příliš velký zájem o české záležitosti a jejich odlišnou orientaci zapříčinilo také množství statků, které vlastnila většina z nich na území Říše.⁷⁰ Pro syny z knížecích rodin nebyla Karlo-Ferdinandova univerzita pravděpodobně dostatečně reprezentativní. Svědčí o tom fakt, že mezi léty 1638 – 1762 se na pražských právech zapsali pouze čtyři knížecí synové.⁷¹ Imatrikulace knížete byla dokonce natolik významnou událostí, že se jí dostalo samostatného zápisu do matriky.⁷² Ovšem nebyly to jen knížecí rody, které své ratolesti neposílaly na pražskou univerzitu. Dále v seznamu imatrikulovaných nenalezneme ani některá jména tradičních českých šlechtických rodin, jako byli Žerotínové nebo Michnové z Vacínova. Absenci mají i rody Colloredů, Harrachů a Piccolominiů usedlé v Čechách po Bílé hoře.

Tradice posílat své syny na zemskou univerzitu se zrodila hned po znovuotevření pražských práv, po více jak dvou stech letech, v první polovině 17. století. Tento jev můžeme vysledovat u všech tradičních českých i zahraničních rodů, které posílaly své syny na pražskou Právnickou fakultu. Myslím si, že studia šlechty na zemské univerzitě se mohla stát jakousi tradicí, předávající se často z otce na syna po dvou, třech a dokonce i čtyřech generacích. Zástupci aristokratických rodin, kteří nikdy v Praze nestudovali, pravděpodobně měli tuto tradici vybudovanou na jiné evropské univerzitě (knížecí rodiny). U každého rodu

---

⁶⁸ Hraběcí rod Desfoursů získal český inkolát v roce 1636. Na pražských právech studovalo celkem šest členů v rozmezí třech generací. Srov. WURZBACH, von C. *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*, Bd. 3. Wien : 1858, s. 251-253.

⁶⁹ Tento starý rod z Furlandska se přistěhoval do Čech, jako mnoho jiných šlechtických rodů, za třicetileté války. Roku 1632 obdrželi po zásluhách český inkolát. Tři větve v celkovém počtu sedmi členů tohoto rodu studovaly na Karlo-Ferdinandově univerzitě práva. Z toho dvě větve mají třígenerační zastoupení. Srov. ŠIMEK, T. *Hrady, zámky a tvrze*. Díl VI. s. 630.

⁷⁰ SMÍŠEK, R. *Císařský dvůr a dvorská kariéra*. s. 76.

⁷¹ V roce 1697 se imatrikuloval Jindřich František Thurn-Taxis, roku 1729 Jindřich Pavel z Mannsfeldu, v roce 1731 Karel z Löwensteinu-Wertheimu a konečně roku 1746 Josef Václav kníže Fürstenberg.

můžeme také vysledovat různé strategie. Například byly zde rodiny, které svěřovaly domácí univerzitě všechny své syny a to dokonce po několik generací (Clary-Aldringen). Někteří otcové zase posílali studovat na pražská práva své syny dohromady, ačkoliv je dělil značný věkový rozdíl (Kounic, Špork). Naopak zde byly rodiny, které své zástupce nechávaly imatrikulovat zvláště i přes to, že je dělil minimální věkový rozdíl (Caretto de Millesimo).

III.1 Správní vývoj fakulty a vliv významných profesorů pobělohorského období

Právnická studia šlechty na Karlo-Ferdinandově univerzitě byla silně ovlivněna vnitřní situací a strukturou tamní fakulty, a proto je naší povinností zmínit se o historii této instituce mezi léty 1650 – 1750. Cílem příslušné kapitoly bude zachytit vnitřní situaci na fakultě s menším přihlédnutím k okolnostem vnějším, představující nekonečné množství různých vládních patentů a nařízení, návštěv předních obyvatel habsburské monarchie, či dopadů významných politických událostí s celoevropským charakterem.

Pražská Právnická fakulta ztratila svoje mezinárodní renomé po roce 1409, kdy se stala institucí poskytující vzdělání výhradně českému živlu. Poslední žáci byli imatrikulováni v roce 1418. Výuka práva v Praze se zastavila na více jak 200 let.⁷³ Proto významní právníci předbělohorského období, z těch nejvýznamnějších jmenujme Pavla Kristiána Koldína a Viktorina Kornela ze Všehrd, museli své vzdělání nabývat na cizích zahraničních univerzitách, nejčastěji v Itálii, Říši nebo ve Francii.⁷⁴

V období po Bílé hoře se nezadržitelně prohloubila potřeba státu po kvalitně právnicky vzdělaném úřednictvu. Jezuitský návrh na nové uspořádání univerzity z roku 1622 výrazně uspíšil znovuotevření Právnické fakulty. Podle tohoto návrhu se zde mělo vyučovat právo církevní, římské a městské. Způsob výuky práva navazoval na starou scholastickou tradici středověkých univerzit, kde student dokazoval svoje nabyté vzdělání prostřednictvím namemorované látky. Tato podoba výuky zůstala nezměněna až do poloviny 18. století, což ovšem neplatí o organizačním uspořádání. Už roku 1638 došlo k rozdělení dosud jednotného Velikého učení pražského na světskou univerzitu právnicko-lékařskou a církevní filozoficko-

---

⁷² Například zápis z 6. July *Curavit de immatriculari Celsissimus ac Reverendus Princeps de La Tour et Tassis*. Viz Archiv Univerzity Karlovy, sign. M 7, fol. 110v.

⁷³ O tomto období byla napsáno mnoho článků a monografií. Z těch nejlepších asi *Dějiny Univerzity Karlovy. Díl I. 1347/1348-1622*. Praha : 1995, s. 151. ISBN 80-7066-968-3. Mezi kvalitní práce bych také zařadil KEJŘ, J. *Dějiny pražské právnické univerzity*. Praha : 1995, s. 105-107. ISBN 80-7184-016-5

⁷⁴ O studiích Pavla Kristiána Koldína a Viktorina Kornela ze Všehrd obecně *Ottův slovník naučný. Díl XIV*. Praha : 1908, s. 542 a *Díl XXVI*. s. 1065-1067.

teologickou.⁷⁵ Roku 1654 vznikla univerzita Karlo-Ferdinandova s odkazem na zachování památky Karla IV. a staré organizační struktury, ale na druhou stranu zde bylo zdůrazněno obnovitelské úsilí Ferdinanda III. Důraz byl položen na starší Karlovu univerzitu, která byla doplněna jezuitskými, klementinskými fakultami. Vznikem unie dvou univerzit nastal kompromis, který ochladil několikaletý spor mezi jezuitou a kardinálem Arnoštem Vojtěchem z Harrachu o organizační uspořádání univerzity. Jezuité si sice dokázali v následujících letech na pražském vysokém učení udržet rozhodující slovo, avšak jejich rozmach byl z vůle panovníka zastaven.⁷⁶

Stabilizovaná výuka pražského práva ve druhé polovině 17. století probíhala v rámci čtyř kateder, v dobové terminologii nazývaných stolicemi. Nejprestižnější studium bylo na stoličce práva kanonického, silně ovlivněného římskoprávní tradicí.⁷⁷ Kanonické, respektive církevní právo bylo velmi oblíbené u budoucích vysokých církevních úředníků. V univerzitních matrikách nalezneme mezi graduovanými studenty vysoký počet pozdějších vysokých hodnostářů katolického duchovenstva.⁷⁸ Zbylé tři stolice (Kodex, Digesta a Instituce) se staly základnou pro výuku práva světského. Podoba čtyř stolic práva zůstala nezměněna až do osvícenských reforem úředníků Marie Terezie.⁷⁹

Řádné profesory Právnické fakulty jmenoval do úřadu rektor. Výjimkou byla stolice práva kanonického, kde si výsadní právo na jmenování čtveřice univerzitních profesorů ponechal panovník. Každý nově nastupující profesor začínal svoji kariéru na stoličce Institucí. Za vrchol akademické kariéry na právech se považovalo získání místa na stoličce práva kanonického. Tento úřad byl doživotní a získávali ho zpravidla muži starší čtyřiceti let.

Mezi nejvýznamnější profesory námi sledovaného období musíme zařadit pět jmen. První dvě osobnosti žily ve druhé polovině 17. století. Byli to profesoři Kryštof Kyblín z Waffenburgu a Jan Kryštof Schambogen.⁸⁰ Oba dva drželi titul profesora kanonického práva

---

⁷⁵ TOMEK, V. V. *Geschichte der Prager Universität*. Praha : 1848. s. 159. Srov. *Dějiny Univerzity Karlovy. Díl 2. 1622-1802*. Praha : 1996, s. 139. ISBN 80-7184-050-5.

⁷⁶ CATALANO, A. *Zápas o svědomí. Kardinál Arnošt Vojtěch z Harrachu (1598-1667) a protireformace v Čechách*. Praha : 2008, s. 329-331. ISBN 978-80-7106-942-3

⁷⁷ MALÝ, K. Dějiny právního stavu a právnických profesí. In KUKLÍK J. *Byrokratizace státního aparátu v pobělohorské době do vlády Josefa II.* Praha : 1999, s. 111. ISBN 80-85889-20-X.

⁷⁸ Mezi nejvýznamnější graduované absolventy šlechtického původu můžeme zařadit např. Františka Dominika hraběte Almesloe, Srov. ZONTA, C. *Schlesische Studenten*. s. 161.

⁷⁹ *Dějiny Univerzity Karlovy. Díl 2.*, s. 144.

⁸⁰ Hodně materiálu je roztroušeno především v lexikonech, jejichž články představují v mnohých případech jediné záznamy o historických osobnostech spojených s Právnickou fakultou. Poslední pokus o zachycení některých životopisů profesorů práv v 17. a 18. století nabízejí *Dějiny Univerzity Karlovy. Díl 2.*, s. 153-161. Podrobnější práce na toto téma zatím nevyšla ani z řad historiků ani od právníků. Kryštof Kyblín z Waffenburgu (1617 – 1678), získal akademický titul na studiích v Mnichově, odkud přijel do Čech a ze začátku se zde profesionálně věnoval doučování šlechtické mládeže. Kontakty s významnými osobnostmi mu přinesly

a zároveň vykonávali několikrát úřady děkana a rektora. Jsou autory mnoha odborných spisů a několika učebnic ovlivňujících svým rozsahem území větší, než je česká kotlina.

Zbylé tři osobnosti patří do mladší generace právníků první poloviny 18. století. Jistě nejvýznamnější je postava Václava Xavera Neumanna z Pucholtze., opět profesora kanonického práva, patnáctinásobného děkana a pětinasobného rektora. Za jeho působení v nejvyšším úřadě rektora byla přestavěna stará kolej Klementina. Od roku 1737 do své smrti v roce 1743 vykonával soudní praxi u apelačního soudu. V závěru života byl povolán do komise právníků, která měla vypracovat nový zákoník pro České království. Neumann měl na starosti otázky soudní.⁸¹ Kromě Neumanna bych ještě rád uvedl jména dvou významných pražských právníků z období před rokem 1780, Mikuláše Ignáce Königsmana a Josefa Azzoniho.⁸²

Profesoři vedli své přednášky veřejně a privátně. Obligátní praxí se stalo zúžení počtu veřejných přednášek na neúnosné minimum. Pracovitější a hlavně bohatší studenti si proto zaplatili tzv. privátní kolegium u konkrétního učitele, jehož přednášky považovali za důležité, a který doplňující přednášku osobně vedl. Nemůžeme se potom divit, když se příslušný ročník nově nabraných studentů začal pomalu rozkládat do jakýchsi soukromých škol, vedených profesorem, nejčastěji v jeho malém, nevyhovujícím bytě.⁸³ Hlavně u bohatých studentů z řad aristokracie bylo běžné, že se zapsali do univerzitní matriky a jejich vzdělání bylo nadále budováno formou soukromého doučování. První pokusy o potírání tohoto studentského nešvaru, který byl pochopitelně důsledkem vyhledávání co nejkvalitnějšího vzdělání, spadají

---

vytouženou pozici na pražské právnické fakultě. Stal se desetkrát děkanem a dvakrát rektorem. Roku 1648 vedl studentské legie na obranu Prahy. Informace jsou nejlépe dohledatelné v základních přehledových příručkách. ZEDLER, J. H. *Grosses vollständiges Universal Lexikon Aller Wissenschaften und Künste*, Bd.52 Halle – Leipzig : 1746. sl. 546 (digitalizovaná verze na <http://www.zedler-lexikon.de/>); dále také *Ottův slovník naučný*. Díl. XV, s. 480-481. Jan Kryštof Schambogen (1636 – 1696) se stal žákem Kryštofa Kyblína. Dvanáctkrát byl zvolen děkanem a dvakrát rektorem. Proslul jako výborný literát. Napsal celou řadu učebnic a spisů, které byly mnohokrát vydávány po celé 18. století. Viz ZEDLER, J. H. *Grosses vollständiges Universal Lexikon*, Bd.34 sl. 847-848; také *Ottův slovník naučný*. Díl XXII s. 950.

⁸¹ Václavu Xaverovi Neumannovi z Pucholtze (1670 – 1743), asi nejvýznamnějšímu baroknímu právníkovi v Čechách, se zatím žádný autor nevěnoval zevrubněji, a proto jsme opět odkázáni pouze na přehledové příručky. Nejpodrobnější zpracování najdeme v WURZBACH, von C. *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*, Bd. 20. Wien 1869, s. 286-288.

⁸² Mikuláš Ignác Königsman (1688 – 1752) byl za svého života třikrát jmenován děkanem a jednou rektorem. Stal se významným pro své nové právní pojmosloví. Jeho životopis je krátce zpracován v *Dějiny Univerzity Karlovy*. Díl 2., s. 159. Josef Azonni (1712 – 1760) byl právníkem italského původu. Studoval v Praze a po složení gradu a získání profesury vzápětí přednášel kanonické právo. Vyučoval do té doby nezvyklým způsobem, kdy srovnával obecné právo s právem zemským. Po bavorské okupaci obhájoval několik šlechticů podezřelých z kolaborace. Od roku 1756 působil na Vídeňské univerzitě. Nejlepší informace viz *Ottův slovník naučný*. Díl II. s. 1039-1040.

⁸³ POLÁČEK, B. *Právnícké tituly v průřezu dějin*. Praha : 2010, s. 21; Poláček téměř doslovně čerpá ze studie Josefa Petráňe. Srov. PETRÁŇ, J. Každodennost právnického studia prvních generací Karlo-Ferdinandovy university. in: *Pocta prof. JUDr. Karlu Malému, DrSc. k 65. narozeninám*. Praha : 1995, s. 184.

do roku 1691. Děkan Jan Kryštof Schambogen v tomto roce uzákonil některá pravidla, podle kterých mohli studenti chodit na privátní kolegia pouze pod podmínkou, když děkanátu dokážou, že pravidelně chodí na veřejné přednášky alespoň jednoho z profesorů. Sankce pro studenty, kteří se rozhodli navštěvovat pouze privátní přednášky, hrozily zneuznáním imatrikulace. Neimatrikulovaný student neměl nárok na dílčí vysvědčení (*testimonium publicum*), jež dokládalo průběžné zkoušení během přednášek po dobu jednoho semestru.⁸⁴

Cesta k získání akademické hodnosti byla poměrně drahou záležitostí. První peníze si student musel připravit na imatrikulaci a zápis do matriky. Rozpočet zatěžovaly výdaje spojené se studiem. Platilo se ubytování, strava a učební pomůcky. Málokterý student bydlel přímo v pražských hradbách jako měšťan. Ti, kteří takové štěstí neměli, hledali podnájem u příbuzných nebo u domácích obyvatel. Nájem byl opět placen penězi nebo velice často určitou protislužbou. Existovalo i mnoho studentů, kteří bydleli za hradbami města. Museli ujít mnoho kilometrů, než se vůbec do školy dostali. Velice nepříjemná musela být výuka v zimě, kdy se s příchodem noci brzy zavíraly městské brány. Hlavně posluchači kanonického práva, kteří začínali výuku ve dvě hodiny, museli chodit po dvouhodinové přednášce několikrát domů po tmě. Nebezpečno nebylo jenom za hradbami, ale vlivem neexistence veřejného osvětlení i uvnitř města. Nejnadanější studenti fakulty mohli najít pronájem u samotného děkana, kterému museli být vždy po ruce. Nejvyšší výlohy měli samozřejmě příslušníci aristokracie v důsledku dostatečné reprezentace příslušející jejímu sociálnímu stavu.

Profesoři vedli své veřejné přednášky v prostorách Karolina, v této době pro výuku naprosto nevyhovující budově. Významní pražští měšťané, jejichž synové studovali na světských fakultách, se dozajista obávali o životy svých nadějných ratolestí. Nemůžeme se jejich starostem divit, když zjistíme, že věhlasné Karolinum už přes dvě stě let výrazně chátralo. Kvůli katastrofálnímu stavu byla vypsána soutěž na novou podobu stavby. Nejlepší a také nejlevnější projekt vypracovali společně architekt František Maxmilián Kaňka a tesařský mistr Jan Filip Knap.⁸⁵ Jakmile Kaňka prezentoval své posudky, kde mimo jiné varoval před narušenou statikou celé stavby, se rektor spolu s profesory lékařské a právnické fakulty koncem roku 1714 demonstrativně rozhodli, že nadále odmítají v životě nebezpečných

---

⁸⁴ POLÁČEK, B. *Právnícké tituly*. s. 21.

⁸⁵ Historie Klementina byla mnohokrát zpracována. Nejpodrobnějšímu zpracování se této instituci dostalo ze strany Josefa Petráně. Viz ze starší literatury např. KUBÍČEK, A. – PETRÁŇOVÁ, A. – PETRÁŇ, J. *Karolinum a historické koleje v Praze*. Praha : 1961, s. 84; z novější literatury dále PETRÁŇ, J. *Karolinum : historický klenot Univerzity Karlovy*. Praha : 1995, s. 31. ISBN 80-7184-035-1. Srov. PETRÁŇ, J. *Karolinum*. Praha : 2010, s. 39. ISBN 978-80-246-1877-7.

prostorách Klementina učit a po dobu rekonstrukce přesunou výklad do Václavovy koleje, která podle jejich úsudku byla ovšem rovněž v žalostném stavu, disputace a promoce pak na půdu církevní do Týnského kostela.⁸⁶

V letech 1715 – 1718 probíhala samotná rekonstrukce a po vyčerpání žalostně nízkého rozpočtu zůstala budova nepřestavěna v celém svém původním barokním návrhu. Zachovaly se nám proto cenné gotické prvky jako slavný arkýř nebo křížové chodby v přízemí Karolina. Profesori se ve svých veřejných přednáškách nadále museli spokojit s nepříliš vyhovujícím prostředím, avšak nebezpečí ohrožení života bylo dozajista zažehnáno.

Jak vlastně vypadal systém veřejných přednášek? Od roku 1691 měl každý řádně ustavený profesor jednu hodinu veřejných přednášek denně. Když odečteme volné neděle, soboty a středy, případně disputace, promoce či významné církevní svátky, zjistíme, že veřejné přednášky tvořily maximálně čtyřhodinový pevný týdenní rozvrh opravdu pilného studenta. Avšak ani tyto hodiny nebyly plně věnovány výkladu. Vždy polovina z přednáškové hodiny byla využita k opakování. Právě tyto průběžné zkoušky měly studenty prověřit z látky už probrané. Učitel své přednášky stavěl na „nezpochybnitelných“ autoritách právnické vědy, a nebo využíval, a často i doslovně kopíroval, zápisky ze svých studentských let.⁸⁷ Takovéto zápisky mohly mít i po několik generací relativně stejnou podobu. Výuka na přelomu 17. a 18. století ještě probíhala na scholastických, středověkých základech. Profesor si stoupl za katedru, vzal si do rukou své zápisky, popřípadě učebnici, kterou sám sepsal a vydal, nebo spis známější autority a začal pomalu číst. Úkolem studenta bylo důsledně nastražit sluch a zapisovat věty, které vycházely z úst profesora. Tušíme, že v důsledku takovéto praxe mohla existovat nějaká forma obchodu se zápisky v řadách studentstva. Do jednoho ročníku chodilo v průměru 20 studentů. Výhodou tohoto počtu je individuálnější přístup k žákům ze strany pedagoga. Vyučující věděl přesně, které právní otázky nezanechaly takovou stopu, jak by si on sám představoval, popřípadě znal jména studentů, které učil, a věděl o jejich sociálním původu. Ovšem ne vždy bylo ve třídě 20 lidí. V letech 1680 – 1710, v období nejvyššího počtu imatrikulovaných, mohla být běžnou praxí třída v počtu 50 žáků.⁸⁸

---

⁸⁶ PETRÁŇ, J. *Karolinum*. s. 39.

⁸⁷ PETRÁŇ, J. *Každodennost*. s. 186.

⁸⁸ Mezi léty 1680 – 1710 se na právnické fakultě imatrikulovalo přesně 3845 studentů. Při existenci čtyř kateder s jedním vyučovacím oborem připadá průměrně do jedné třídy asi 30 žáků. Počet studentů v jedné třídě je bez konkrétního písemného záznamu ovšem prakticky neodhadnutelný, když si uvědomíme, kolik lidí mohlo veřejné přednášky poslouchat bez toho, aby se za peníze imatrikulovali. V období před kodifikační studijního řádu si také studenti často dodělávali zkoušky z nižších ročníků. Dále se mohou odečíst studenti, kteří se pouze imatrikulovali a na veřejné přednášky nechodili vůbec. Mluvím zde hlavně o zástupcích šlechty, která měla na právnické fakultě významné procentuální zastoupení. Viz tabulka číslo 4; K jiným výsledkům v počtech imatrikulovaných studentů přišel Jiří Norbert Schnabel. Svoji statistiku musel opírat pravděpodobně o více

Kvalita výuky proto musela logicky silně upadat. A právě v tomto období, na začátku 18. století, začala krystalizovat potřeba reformy právnických fakult na území habsburské říše.

Na přelomu 17. a 18. století se začala pomalu projevovat krize výuky práv na pražské univerzitě. Starý středověký scholastický systém už přestal studentům dávno vyhovovat. Vídeňský dvůr začínal výrazněji podporovat domácí univerzitu na úkor té pražské. Pražští profesori se výrazněji distancovali od právnické fakulty a hledali nový zdroj obživy a finančního přilepšení ve formě praxe v kancelářích a u soudů nebo v podobě privátních kolegií se svými žáky. Ve skupinách soukromých přednášek byly také stále více diskutovány nové osvícenské myšlenky, které se nemohly přednášet v prostorách univerzity.⁸⁹

V první polovině 18. století byly české země zasaženy novým filozofickým směrem a životním postojem, osvícenstvím. Nové myšlenky, které na území Čech v této době krystalizovaly, vyvolávaly nové problémy, na které scholastické pojetí výuky nedokázalo odpovědět. Právo a jeho výuka se proto snažila přizpůsobit novému intelektuálnímu hnutí a požadavkům samotného studentstva. V protestantských zemích se již delší dobu rozvíjely nové směry právních věd. Četné inovace zaznamenalo přirozené právo, které se pod vlivem Hugo Grotia a Samuela von Pufendorfa začalo osvobozovat od středověkého sepětí teologie.⁹⁰ K tomuto novému, „racionálnímu“ právu se také v neposlední řadě vázal rozvoj studia historie v rámci právnických fakult.⁹¹ První pokus o přeměnu celé univerzity spadá do roku 1712, kdy byla ustanovena reformní rada pod vedením prezidenta apelačního soudu hraběte Jana Antonína Gottharda Schaffgotsche.⁹² Tato komise ovšem postrádala silnější oporu vládnoucí dynastie, a proto se následně o rok později rozpadla. Roku 1728 byla komise

---

pramenů. V době, kdy Schnabel vytvářel své statistiky, byly ještě fondy Archivu Univerzity Karlovy kompletní. Výrazně fondy utrpěly během německé okupace za druhé světové války, kdy bylo velké množství archiválií odvezeno. Výrazné číselné rozdíly mezi Schnabelovým a mým výzkumem spočívají v tom, že Schnabel zahrnul do své statistiky daleko širší období let 1654-1827. Viz SCHNABEL, J. N. *Geschichte der jurisdischen Fakultät an der vereinigten Carl-Ferdinandeischen Hochschule zu Prag. 1. Theil.* Prag : 1827. s. 128-130.

⁸⁹ KLABOUCH, J. *Osvícenské právní nauky.* Praha : 1958, s. 110.

⁹⁰ Tento proces orientace domácích právníků na německo-holandský protestantský prostor započal již v 17. století. Nové otázky a problémy však byly řešeny pouze na úrovni právnické katedry u příležitostných diskuzích. Teprve s osobnostmi typu Václava Xavera Neumanna a Karla Hermanna byl zájem o výklad zahraničního práva podporován politickými kruhy. Čeští právníci se nechávali ovlivnit německým prostorem a v pozornosti jejich zájmu se nejvíce objevovali teoretici přirozeného a státního práva. Srov. KLABOUCH, J. *Osvícenské právní nauky*, s. 117.

⁹¹ CERMAN, I. Zrození osvícenského kavalíra. Vzdělání a cestování Jana Karla z Dietrichsteina. In *Časopis Národního muzea. Řada historická* 173, 2004, s. 161-162.

⁹² Hraběti Janu Antonínu Gotthardovi (asi 1675 – 1742) z neznámého důvodu obecně záleželo na rozvoji právnické fakulty. V univerzitních matrikách je často jmenován v souvislosti s pořádáním nejrůznějších slavností. Je pravidelným návštěvníkem disputací. Fakultě daroval jako mecenáš i určitý finanční obnos. Sedm jeho synů se dožilo dospělého věku, z toho tři z nich studovali na pražských právech. Roku 1724 se imatrikuloval Karel Gotthard (1706 – 1780) a roku 1740 se do studia zapsali Antonín Gotthard (1721 – 1811) a Emanuel Gotthard (1723 – 1763). Viz *Ottův slovník naučný. Díl XXII*, s. 945-946.

obnovena, avšak čekal ji podobný osud, takže se výsledky opět nedostavily. Dlouho odkládané úpravy se daly do pohybu až v roce 1746, kdy nastalo příznivé klima pro uskutečnění reformních požadavků. Změny na univerzitách v habsburské monarchii si vyžádala sama panovnice. Marie Terezie vytyčila komisi konkrétní body, které byly nakonec splněny.⁹³

Ve 40. letech 18. století stát výrazně zasáhl do autonomie vysokých škol na území habsburské monarchie. Došlo k těsnějšímu připoutání univerzit k státním výkonným orgánům, ve smyslu vytvoření úřadu vrchního direktoria pro záležitosti konkrétních fakult na konkrétních habsburských univerzitách. Tato instituce sídlící u dvora byla poslední instancí ve sporech mezi fakultami a hlavně byla pravou rukou panovnice, která skrze ni vykonávala svoji vůli. Státní úředníci tohoto úřadu, kteří byli označováni jako direktori, stáli v čele jednotlivých fakult. Vzniklo tak jakési bipolární vedení představované na jedné straně rektorem a děkanem a na straně druhé zástupci státní administrativy. Následné instrukce rozdělovaly pravomoci obou stran. Na této reformě je evidentní, že ne všechny inovace se těšily všeobecné sympatii. Tato nová struktura stále více omezovala suverenitu univerzit, které se nakonec definitivně dostaly pod vliv státní moci. Během let 1746 – 1747 vydala císařská kancelář veliké množství reskriptů upravujících organizaci univerzity. Vznikl také nový studijní řád.⁹⁴

Tabulka č. 6 Srovnání platů profesorů vídeňské a pražské právnické fakulty⁹⁵

Vídeň 1753		Praha 1748	
Direktor	4000 fl.	Direktor	800 fl.
Publicista	4000 fl.	Publicista	1000 fl.
Kanonista	3500 fl.	Kanonista	1000 fl.
Digestik	3000 fl.	Digestik	800 fl.
Historik	2000 fl.	Historik	600 fl.

⁹³ KLABOUCH, J. *Osvícenské právní nauky*, s. 110.

⁹⁴ VANĚČEK, V. *Kapitoly o právních dějinách Univerzity Karlovy*. Praha : 1946, s. 56.

⁹⁵ Jestliže byly před polovinou 18. století platy pražských profesorů mnohem vyšší než vídeňských, po reformě se poměr výrazně obrátil ve prospěch vídeňské fakulty. Pro srovnání uvádím několik příkladů rozdílů v platech. Viz KLABOUCH, J. *Osvícenské právní nauky*. s. 196.

Ale studijní nařízení z let 1746 – 1747 byly pouze předehtou toho, co mělo přijít dále. V následujících letech se reskripty zaměřují na úpravu výuky. Studium se zakončovalo od roku 1755, po absolvování tří až pěti let studia, čtyřmi ústními zkouškami. Pryč byly časy, kdy většina bohatých studentů své studia končila po dvou letech. Po ústních zkouškách následovaly ještě zkoušky písemné a disputace. Další změnu přinesl patent z roku 1774, kdy byl počet ústních zkoušek snížen na tři.⁹⁶ Další nařízení například upravovala platy profesorů, rozvrhy, průběh imatrikulací nebo takové detaily, jakým bylo vedení univerzitních matrik.

V období 50. let 18. století také docházelo k rychlému úpadku pražských práv. Panovnice svými nařízeními začínala výrazně podporovat domácí vídeňskou právnickou fakultu na úkor té pražské. Podpora přicházela hlavně ve formě financí. O vzestup vídeňských práv se především zasloužil Pavel Josef Riegger. Tato osobnost z okruhu reformních velikánů hrabat Friedricha Viléma Haugwitze a Rudolfa Chotka přivedla z Prahy do Vídně takové právníky, jakými byli Josef Azzoni nebo Michael Lynch.⁹⁷ Se jménem Pavla Josefa Rieggra je do značné míry spojováno založení šlechtické akademie zvané Theresiana ve Vídni v roce 1746.⁹⁸

Návrh na založení šlechtické akademie se ovšem zrodil již o několik let dříve v Praze. Mělo jít o podobnou akademii, jaké již mnoho let existovaly na území Francie či v německých zemích.⁹⁹ Výuku měl zaštiťovat řád benediktýnů. Nové učení se mělo přizpůsobit především stále vyšším požadavkům šlechty, které zkosnatělá Karlo-Ferdinandova univerzita v mnoha věcech přestala již dávno vyhovovat. Realizace návrhu nabyla reálné podoby, jakmile se do projektu aktivně zapojil český kancléř Filip Kinský. Optimismus netrval dlouho a veškeré plány zkrachovaly, když se do věci vložil, v té době ještě politicky silný, řád Tovaryšstva Ježíšova. Jezuité sabotovali požadavky české šlechty na vybudování pražské akademie, a tak byl nakonec projekt s veškerými plány přeložen do Vídně. V sídelním městě habsburské monarchie založil jezuitský řád v roce 1746 akademii Theresianum, která měla nabízet kurzy filozofie a práva pro nejširší vrstvy obyvatel. Školské

---

⁹⁶ MALÝ, K. *Dějiny právního stavu a právnických profesí*. Praha : 1999, s. 112.

⁹⁷ Vlastním jménem Michael O'Linghe, stal se prvním profesorem dějin na Právnické fakultě Univerzity Karlo-Ferdinandovi. Pro své úspěchy a částečnou nechuť k českému prostředí roku 1753 odešel na vídeňskou univerzitu, kde opět vykonával funkci profesora dějin. Na právnické fakultě ve Vídni působil až do roku 1758. Srov. KLABOUCH, J. *Osvícenské právní nauky*. s. 138 a 161.

⁹⁸ WURZBACH, von C. *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*, Bd. 26. Wien : 1874, s. 129-133.

⁹⁹ První šlechtické akademie ryze novověkého stylu se začaly objevovat již na počátku 17. století. Ty nejstarší nalezneme na území Francie, například v Sedanu, Orange, Lyonu nebo slavnou Académie Royale v Paříži. Po vzoru Francie bylo založeno několik akademií na východním straně od Rýna a na území Apeninského poloostrova. Ke konci 17. století vznikly akademie v Tübingen, Heidelbergu nebo Kasselu. Třicetiletá válka

reformy z roku 1749 pod vedením Gerharda van Swietena a Josefa Khevenhüllera přeměnily Theresianum na vysokou školu pro šlechtické studenty, která je měla ideálně připravit na úřední kariéru. Za vlády Marie Terezie a jejích osvícených úředníků, začala na území sídelního města vznikat celá řada nových výchovně-vzdělávacích institutů. Byla založena nová gymnázia pod vedením jezuitů a piaristů nebo třeba Savojský institut či Vojenská akademie ve Vídeňském Novém Městě.¹⁰⁰ Od tohoto okamžiku dochází k významnějšímu odlivu šlechtického elementu z periferních univerzit. Pražská práva čekalo období vnitřního úpadku, ze kterého se začala vymaňovat až v polovině 19. století.¹⁰¹

III.2 Závěrečné zkoušky a udílení gradů

Bezprostředně po znovuootevření pražských práv se zde začaly udělovat dvě akademické hodnosti. Byl to nižší licenciát a vyšší doktorát. Licenciát se stal titulem daleko všednějším, především vlivem jeho lepší finanční dostupnosti. Až do osvícenských reforem Marie Terezie se k oběma titulům skládaly dvě závěrečné zkoušky. První v pořadí byla nazývána tentamen. Jednalo se o předběžnou zkoušku konanou před komisí profesorů v čele s děkanem.¹⁰² Student byl před tímto sborem ústně dotazován na některé otázky z práva církevního a římského. Už v minulosti byly tyto dvě větve práva sloučeny a vznikl pojem obojí právo. Vlivem tohoto sloučení vznikl i jednotný titul doktora popřípadě licenciáta obojího práva.

Jakmile student obstál u první zkoušky, skládal po třech až pěti dnech písemnou zkoušku zvanou examen. Tato druhá zkouška probíhala následující formou. Student opět obdržel otázku z probrané látky civilního a kanonického práva a jeho úkolem bylo vypracovat maximálně do dvou dnů kratší stať na zadané téma. Výsledky této práce znovu posuzovala komise složená z děkana a profesorů. Výběr témat reagoval na konkrétní události, kuriozity či pohromy. Podoba práce pak mohla mít třeba i formu zamyšlení se nad tím, jestli nedávno narozená srostlá siamská dvojčata mají jednu nebo dvě duše. V tomto případě měl zkoušený rozhodnout, jak se má k siamským dvojčatům přistupovat z právního hlediska. Klasickými oblíbenými tématy byly právní vztahy mezi českými zeměmi a svatou říší římskou nebo Čechy uvnitř habsburské monarchie. Ke každé vypracované úvaze se písemně vyjádřil děkan fakulty či některý z profesorů. Tyto elaboráty byly pravidelně na náklady studentů tištěny.

---

zvýšila oblíbenost akademií natolik, že kapacitně zájemcům téměř nestačily. Srov. CONRADS, N. *Ritterakademien der frühen Neuzeit*. Göttingen : 1982, s. 67-75 a 105-185. ISBN 3-525-35918-7.

¹⁰⁰ CERMAN, I. *Habsburgischer Adel und Aufklärung. Bildungsverhalten des Wiener Hofadels im 18. Jahrhundert*. Stuttgart : 2010. s. 220-222. ISBN 978-3-515-09639-3.

¹⁰¹ Srov. KLABOUCH, J. *Osvícenské právní nauky*. s. 143-144.

¹⁰² *Dějiny Univerzity Karlovy. Díl 2.* s. 148.

Každý akademický rok tak vznikaly svázané a graficky doplněné drobné disertace, které jsou do dnešních dnů výbornou reflexí vzdělanosti studentstva 17. a 18. století.¹⁰³

Když se sbor vyjádřil k výsledkům tentamen a examen, mohl být kandidát pozván k slavnostní disputaci. Disputace měla opět dvě části. První část (latinsky nazvaná „pro coronide“) byla záležitostí dosti komorní, odehrávající se v prostorách karolinské slavnostní auly. První fáze disputace se tradičně zúčastnili děkani a profesori všech čtyř fakult.¹⁰⁴ Jako nejvyšší instance byl pozván pražský arcibiskup, který od založení univerzity tradičně zastával úřad univerzitního kancléře. Přítomnost arcibiskupa byla ovšem vzácná a jeho místo téměř vždy zastoupil rektor. Za celé období, které tato práce sleduje, se arcibiskup objevil na disputacích pouze několikrát. Své návštěvy většinou omezil jen na příležitostné zkoušky významných šlechticů.¹⁰⁵ Druhá část veřejných disputací, latinsky známá jako „pro laurea“, měla uchazeče o akademický titul prověřit jako improvizujícího rétora.¹⁰⁶ Student disputoval před přítomnými ve velké aule Klementina. Osazenstvo se rozšířilo o několik členů a místnost byla plně obsazená. Kandidát měl obhájit předem vytištěnou a široké veřejnosti známou tezi. Studentovy znalosti na dané téma měl prověřit oponent, který měl v místnosti hlavní slovo.

Stalo se jakýmsi nepsaným pravidlem, že při disputacích nenobilitovaných osob zastával funkci oponenta nejčastěji vysoce právnicky vzdělaný úředník zemské správy. Oponenti mohli být pozváni opravdu odkudkoliv. Kromě nejvyužívanějších pražských právníků zde nalezneme jména lidí z periferních částí Čech, ostravská nebo českobudějovická. Výrazné zastoupení mezi oponenty měli také právníci z říše. Objevil-li se ovšem u disputací příslušník vyšší šlechty, funkci oponenta často zastával prezident apelačního soudu nebo jiný právnicky vzdělaný šlechtic.¹⁰⁷

Velice nákladné bylo získání akademického titulu. Zaplatit takto vysoké částky bylo luxusem, který si nemohl dovolit jen tak někdo, a proto nalezneme v univerzitních matrikách jen nepatrné procento graduovaných v porovnání s počtem imatrikulovaných. Druhým

---

¹⁰³ PETRÁŇ, J. *Každodennost*. s. 191.

¹⁰⁴ O slavnostních disputacích čili disertacích souhrnně pojednal Josef Tříška. Srov. TŘÍŠKA, J. *Disertace pražské univerzity*. s. 7-13.

¹⁰⁵ Osobně se zúčastnil veřejné disputace pražský arcibiskup František Ferdinand Khünburg na konci léta roku 1724. O titul doktora práv usiloval tehdy devatenáctiletý říšský hrabě Josef Jan Kinský (1705 – 1780), pozdější významný majitel manufaktur na rodovém panství Sloup, který se stal v roce 1747 zásluhou svého otce Filipa Josefa (1700 – 1749) říšským knížetem. Umírá bezdětný, a proto se panství Sloup i s titulem říšských knížat dostal do držení chlumecké větve. Viz VALENTA, A. *Dějiny rodu Kinských*. České Budějovice : 2004, s. 116-122. ISBN 80-86829-05-7.

¹⁰⁶ PETRÁŇ, J. *Každodennost*. s. 191.

¹⁰⁷ Šlechtických oponentů nebylo malé množství. Například 6. června 1727 hovořil proti bratrům Janu Karlovi a Rudolfovi Chotkům hrabatům z Chotkova Václav František Kokořovec z Kokořova, sám bývalý student

podstatným důvodem, kromě finanční stránky, bylo také to, že raně novověká společnost jednoduše nevyžadovala tolik akademicky vzdělaných lidí. K vykonávání praxe bohatě stačilo jen několik semestrů na fakultě. Vyšší a finančně zajímavější pozice byly rezervovány nejčastěji šlechtických synkům nebo bohatým měšťanům. Ovšem ani aristokracie už pomalu nemohla v pobělohorském období vykonávat úřady bez patřičného vzdělání. Počet lidí s titulem začal výrazně narůstat za vlády Marie Terezie v souvislosti s narůstáním sebevědomí měšťanstva, které se začínalo prosazovat na vyšší úřednická místa, které byly vyhrazeny do té doby jen nejbohatším vrstvám aristokracie. Dalším podstatným důvodem zvýšení procenta vystudovaných vysokoškoláků bylo výrazné zlevnění a lepší finanční dostupnost akademického titulu. Ukončené právnické vzdělání se tak najednou stalo velice vítaným zdrojem společenského renomé.

Vraťme se nyní ještě jednou o padesát let nazpět na přelom 17. a 18. století a ukažme si konkrétní peněžní částky spojené s úspěšným ukončením studia. První taxu zaplatil student před absolvováním tentamen a examen. Pokud byl nižšího, nešlechtického stavu, zaplatil za obě zkoušky 204 zlatých, které představovaly výrazné přilepšení k ročnímu platu vysokoškolského profesora. Šlechtic platil dvojnásobek, podobně jako u jiných tax. Po absolvování tentamen a examen byl uchazeč o titul povinen vystrojit náležitou hostinu, avšak od této povinnosti bylo často upuštěno za určitou finanční náhradu, kterou si mezi sebou rozdělili profesori fakulty.¹⁰⁸

Další finanční zátěží se staly obě veřejné disputatione v prostorách velké auly Klementina, které musel kandidát uhradit. Platily se rekvizity, hudebníci nebo jídlo. Drobné, pravděpodobně symbolické příspěvky obdrželi profesori, děkan a rektor. V součtu je ovšem částka dosti vysoká. Neurozeného přišla veřejná disputatione na 300 – 400 zlatých, šlechtice přirozeně na dvakrát tolik.¹⁰⁹ Suma se pravděpodobně snižovala s počtem studentů, kteří ohajovali své tituly v jednom dni. Bylo běžnou praxí, že se veřejné disputatione průměrně účastnili dva, někdy až tři studenti, a tak se peníze rozpočítaly mezi ně.

Velké rozdíly byly také mezi finanční dostupností licenciátského a doktorského gradu. Nižší licenciátský titul vyšel celkově až pětkrát laciněji. Hlavní nevýhoda licence byla, že její držitel nemohl získat titul profesora a místo u apelačního soudu.¹¹⁰ Lepší finanční dostupnost a nedůležitost doktorátu zapříčinila vyšší procento lidí s licenciátským titulem. I samotný

---

pražských práv. Viz Archiv Univerzity Karlovy, M8, fol. 55r. Mezi oponenty z řad aristokracie nalezneme členy rodů Schaffgotschů, Šternberků, Kolovratů či Šliků.

¹⁰⁸ PETRÁŇ, J. *Každodennost*. s. 191.

¹⁰⁹ SCHNABEL, J. N. *Geschichte*. s. 62-64.

průběh závěrečné zkoušky licenciátů a doktorů se v ničem nelišil, pouze v penězích, a proto se titulem doktora práv honosili pouze synové bohatých otců, pro které bylo společenskou samozřejmostí zaplatit to nejvyšší možné vzdělání. V následujících letech, a významněji od 18. století, se stalo běžnou praxí, že si student udělal licenciát a po odpracování určitých let v praxi si dodělával doktorát. S postupující byrokratizací se začala prohlubovat potřeba vyššího titulu, a proto mnoho právníků skládalo po našetření konkrétního obnosu závěrečné zkoušky znovu. Podle Georga Norberta Schnabela¹¹¹ si takto polepšil svůj titul mezi léty 1650 – 1750 asi každý pátý licenciát. Většina se nechala promovat doktory do dvou až čtyř let od získání licenciátu.¹¹²

Poslední, avšak významnou položkou v celkovém sumáři byla závěrečná hostina. Připravovat takovou slavnost měli za povinnost pouze doktoři. Pokud ji absolvent z nějakého důvodu nechtěl uspořádat, musel celému vedení fakulty zaplatit 300 zlatých, šlechtic opět 600 zlatých. Tyto peníze se rozdělily rovným dílem.

Jakmile disputace skončily, odebrali se všichni přítomní z Karolina do nejbližšího kostela na Staroměstském náměstí, do Týna. Zde měli graduovaní studenti znovu přísahat, tentokrát před Bohem, že budou zacházet s nově nabytým titulem co nejsvědomitěji, se vzpomínkou na alma mater. Teprve v okamžiku, kdy student vykročil ze dveří Týnského kostela, stával se plnohodnotným členem obce právníků.

Jak jsme si již ukázali výše, vyžadovalo získání titulu poměrně veliké množství peněz. Nabízí se zde otázka, jak velkou míru při závěrečných zkouškách hrály úplatky. Když zde hovořím o uplácení, myslím tím často se vyskytující velice nadprůměrné finanční dary zástupcům zkoušející akademické obce. Záznamy o těchto darech se nám dochovaly a jsou důkazem, že ne každé dítě ambiciózního otce je předurčeno k tomu, stát se doktorem práv. Samozřejmě vysoké finanční dary mohou naznačovat všelijaké pohnutky, avšak nejdůležitějším důvodem bylo bezpochyby zajištění si sympatií zkoušejících. Zajímavý je také vzájemný vztah „chudého profesora“ a „bohatého otce“. Jakmile totiž profesori obdrželi peníze, které se vždy platily předem, pravděpodobně již nechtěli, aby student zkoušku neudělal a oni museli své peníze vracet zpět. Důkazem tohoto tvrzení je neexistence záznamu

---

¹¹⁰ KLABOUCH, J. *Osvícenské právní nauky*. s. 27.

¹¹¹ Jiří Norbert Schnabel (1791-1856) byl prvním profesorem katedry statistiky na právnické fakultě. Svými statistickými výzkumy zaznamenal mimo jiné počty imatrikulovaných studentů pražské univerzity nebo výši poplatků spojených se studiem a platy profesorů. Pro tuto problematiku je zásadní dílo SCHNABEL, J. N. *Geschichte der juristischen Fakultät an der vereinigten Carl-Ferdinandeischen Hochschule zu Prag*. Praha : 1827. Z této práce čerpaly celé generace historiků zabývající se dějinami Karlovy univerzity od Josefa Pekaře přes Jiřího Klaboucha až po Josefa Petráně.

¹¹² PETRÁŇ, J. *Každodennost*. s. 192.

v matrikách, který by naznačoval, že by byl někdo ze zkoušek vyloučen. Jestliže se student dostal až k veřejné disputaci, bylo získání akademického gradu do konce 18. století už jen otázkou peněz.

Reformám školství v 50. letech 18. století neunikla ani právnická fakulta. Významné novinky se objevily také v postupu u závěrečných zkoušek, které svoji konečnou formu získaly až ve druhé polovině 19. století a v nezměněné podobě přetrvaly do dnešních dnů. První výraznější přeměny začaly probíhat od roku 1755. Tehdy byla tentamina a examina nahrazena souborem čtyř zkoušek, které měl student absolvovat vždy na konci konkrétního akademického roku. V první zkoušce měli studenti obhájit své znalosti z přirozeného a trestního práva, ve druhé veškeré právo občanské, ve třetí církevní a lenní právo a v poslední, čtvrté zkoušce, právo státní a právo některých zemí Svaté říše římské. Složil-li kandidát všechny čtyři zkoušky během studia, mohl být pozván k závěrečným dvěma disputacím, které se zatím konaly podle starého vzoru. Další reformy proběhly v roce 1774, kdy se počet rigoros snížil ze čtyř na tři. Od roku 1784 se zkoušky dělaly nově v německém jazyce namísto dřívější latiny.¹¹³ Josefínské reformy povolily na právnické fakultě studium židům, kteří mohli dostudovat s titulem doktora civilního práva, a dokonce si mohli otevřít i soukromou advokátní kancelář. Licence a doktoráty ovšem nadále zůstávaly nezbytné pro osoby uvažující o kariéře ve vysokých zemských úřadech a na univerzitě. V běžném úřednickém zaměstnání i nadále postačoval jeden, maximálně dva zakončené roky. Zvýhodňování byli nově studenti s vynikajícím studijním průměrem, který získali při pravidelných ročních zkouškách, kde mohli ukázat své kvality.¹¹⁴

---

¹¹³ *Dějiny Univerzity Karlovy. Díl 2.* s. 151.

¹¹⁴ POLÁČEK, B. *Právnické tituly.* s. 21.

IV. Aristokratičtí absolventi Právnické fakulty v Praze v letech 1650 – 1750

IV.1 Univerzitní literatura jako pramen poznání právních dějin

Univerzitní teze se staly v pobělohorském období významnou součástí právní literatury na našem území. Nebyly vydávány pouze na konci disputace. Určité druhy tezí se sepisovaly také v rámci kolegií týdně, měsíčně nebo pololetně. Avšak tyto práce nedosahují v žádném případě uměleckých a hlavně vědeckých kvalit. Jedná se pouze o stereotypní záznam probíhajících diskuzí mezi žákem a profesorem. Jejich badatelský význam se může omezovat maximálně na studia každodennosti univerzitního vzdělání. Tyto jednoduché tisky se ve větší míře objevují od 30. let 18. století v podobě kratšího, nejčastěji jednostránkového vyobrazení.¹¹⁵ O něco podrobnější jsou teze vznikající u příležitosti různých univerzitních slavností pololetně či ročně. Tyto práce vykazují o něco odbornější přístup, avšak jejich vědecký potenciál je stále minimální. Konečně nejvyšší formou univerzitních tezí jsou ty, které vznikaly pravděpodobně po ukončené veřejné disputaci. Jsou nejrozsáhlejší a jejich vědecká úroveň je nejvyšší.¹¹⁶

Disertace, jak by se mohlo na první pohled zdát, nebyla dílem studenta, ale člena disputační komise.¹¹⁷ V práci jsou zahrnuty texty z předešlých studentových písemných zkoušek. Otázkou zůstává, kdo platil vydání těchto prací, jestli fakulta či student. Oba subjekty mohou být v tomto případě stejně zainteresovány. Mezi disertacemi ze druhé poloviny 17. století a druhé poloviny 18. století existují výrazné rozdíly. Po Bílé hoře je úroveň disertací nevalná. Jedná se nejčastěji o spisy zaměřující svůj obsah na novou pobělohorskou katolickou dogmatiku. I jejich umělecká kvalita je podprůměrná. Čím mladší práce držíme v ruce, tím více se objevují krásné grafické doprovody. Použitý jazyk již většinou není vědecky strohý, ale daleko více se podobá krásné literatuře, proto je také přístupnější laické veřejnosti ovládající latinu. Mladší texty se také, oproti textům starším, zaměřují na jedno konkrétní téma.

Jak tedy vlastně vypadala disertace v období vrcholícího baroka? Jednalo se o práci středního rozsahu svázanou nejčastěji v knihu většího formátu. Ty průměrné dosahovaly

---

¹¹⁵ Největší množství těchto kratších „odborných diskuzí“ je uloženo v Archivu Univerzity Karlovy pod sign. 77.

¹¹⁶ KLABOUC, J. *Osvícenské právní nauky*. s. 71.

¹¹⁷ V tomto případě si vypůjčím pojmosloví Jiřího Klaboucha, který tyto nejvyšší formy tezí nazývá dnešním pojmem disertace. Klabouch také zastává názor, že disertace psal některý ze členů disputační komise, a nikoliv student sám. Takzvaný Neo-doctor, jehož jménem je disertace sepsána a při jehož promoci pravděpodobně tento exemplář koloval mezi zúčastněnými, měl k disertaci, kromě toho, že asi zaplatil výlohy jejího případného tisku,

počtu sto stran. Každá práce obsahovala titulní list, vždy složený ze tří částí. V horní části nalezneme latinský nápis, který oznamuje, že držíme v ruce disertaci některé ze čtyř fakult. Následuje bohatá ilustrace v typickém barokním stylu. Nejčastější jsou samozřejmě motivy s náboženskou tematikou, ale vyskytují se zde i podobizny panovníka, mýtických hrdinů či atributů moudrosti a vzdělanosti.¹¹⁸ V poslední části titulní stránky, která se vždy nachází dole pod grafikou, nalezneme jméno studenta, který úspěšně složil zkoušky, jméno univerzity, zkoušejících profesorů a rektora nebo záznam o průběhu a tématu samotné zkoušky, samozřejmě s nutným vychválením. Pokud se jedná o disertaci nobilitovaného, nesmí chybět seznam jeho predikátů a panství, na závěr zemská příslušnost. Mezi text je vměstnán erb, který dokládá šlechtickou příslušnost nobilitovaného šlechtice.¹¹⁹

Na následujících stranách disertace někdy bývalo poděkování světci nebo světskému patronovi, který svého svěřence při studiích podporoval. Dále nechybí úvod, vlastnoručně podepsaný kandidátem. Samotné pojednání bývá rozděleno v kapitoly a dokonce už můžeme zpozorovat rodící se poznámkový aparát. Na konec disertací se někdy připojovaly záznamy z předcházejících písemných zkoušek examen, dále pak konkrétní datum, kdy byla disputace obhájena, a záznam o vykonané mši v Týnském kostele.

Od padesátých let 18. století se také často setkáváme s tištěnými tentameny, které dokumentují první z celkového počtu čtyř zkoušek, které měl student složit, aby získal akademický gradus.¹²⁰

Reformy právnických fakult habsburské monarchie z roku 1754 sice disertace neodstranily, avšak povinnost je tisknout již žádný zákon nenařizoval.¹²¹ Podle zákona stačilo nadále tisknout pouze triviální druh tezí, oznamující veřejnou disputaci na půdě univerzity. Tištění vícestránkových disertací se nadále stalo pouze reprezentativní potřebou zámožných studentů, kteří si je nechávali často v mnoha exemplářích svázat do své vznikající osobní

---

pouze ten vztah, že obhajoval některé věty z jejího obsahu. Na kandidátovi se tedy nevyžadovala improvizace a konstruktivní myšlení, stačilo když před zúčastněným plénem dokázal prezentovat své namemorované znalosti .

¹¹⁸ U disertace Jana Adama Questenberka najdeme na titulní straně například podobiznu Leopolda I. Disertace je věnována císaři obvyklým servilním způsobem, kdy mladý Jan Adam chce zřejmě poděkovat svému císařskému příznivci za čerstvé povýšení rodu do hraběcího stavu. Srov. HELFERT, V. *Hudební barok na českých zámcích. Jaroměřice za hraběte Jana Adama z Questenberku*. Praha : 1916, s. 39.

¹¹⁹ Takovouto typickou formu má například teze Františka Josefa Valdštejna, který získal titul mistra na pražské Filozofické fakultě v roce 1706. Na titulní straně je motiv narození Ježíše Krista s Marií a Josefem. Univerzitní teze je uložena v Národní knihovně České republiky, sign. Th. 126. Viz FECHTNEROVÁ, A. *Katalog grafických listů. Díl 1*. s. 177.

¹²⁰ TRÍSKA, J. *Disertace pražské univerzity*. s. 12.

¹²¹ Klabouch zde mluví od tohoto data o úpadku právnické literatury, který byl způsoben přijetím zákona o nedůležitosti tištění disertací. Podle mého názoru to nebylo zákonem, ale odlivem právníků na vídeňskou univerzitu a celkovým úpadkem Právnické fakulty Univerzity Karlo-Ferdinandovy. Viz KLABOUC, J. *Osvícenské právní nauky*. s. 72.

knihovny nebo je ve velkých počtech rozdávali svým přátelům a významnějším spolužákům.¹²² Po další reformě roku 1796 se začínají na Právnické fakultě psát disertace již velice podobné těm současným. Tyto práce byly známy jako Sätze aus allen Theilen der Rechtsgelehrtheit.¹²³ Tradiční veřejná disputace, postavená na středověkých scholastických základech, byla v Čechách oficiálně zrušena až v roce 1882.

IV.2 Kariérní osudy absolventů pražské právnické fakulty

Šlechta měla na domácí Právnické fakultě v pobělohorském období tradičně silné zastoupení. Tato skutečnost byla dána postupným zvyšováním tlaku státu na odborné vzdělání byrokracie. Patenty Josefa II. z osmdesátých let 18. století, sice nařizovaly vysokoškolské vzdělání pro zástupce úřednického aparátu, jako jednu z podmínek k vykonávání zaměstnání, avšak v praxi, a po smrti císaře, byly tyto nařízení uplatňovány pouze na drobnější byrokracii. Držitele nejvyšších úřadů v rámci správy Habsburské monarchie zákon nepostihoval. Důležitost odborného vzdělání si však šlechta začala výrazněji uvědomovat již v 16. století. V období pobělohorském se stalo specializované vzdělání společenskou samozřejmostí. Patřilo k dobové barokní módě, aby se šlechtic na jedné straně mohl chlubit starobylostí a vznešeností svého rodu, ale na druhé straně prokázat i svoje znalosti práva, historie, cizích jazyků a dalších specializovaných dovedností typických pro šlechtu této doby.¹²⁴

Ze všech čtyř fakult měla práva procentuálně nejvyšší zastoupení šlechty. Vyjádřeno v číslech tvořila v letech 1638 – 1762 přibližně jednu pětinu z celkového počtu studentů. Po zevrubném rozboru šlechty zjistíme, že se zde ve sledovaném období imatrikulovaly asi 3 % hrabat a knížat, a to opět z celkového počtu do studia zapsaných studentů.¹²⁵

Právě těmto 3 % studentstva a jejich závěrečným zkouškám chci věnovat následující řádky. Provedená analýza zkoumá počty graduovaných aristokratických studentů v letech 1650 – 1750. V tomto období dosáhlo doktorátu 31 lidí z celkového počtu 263 imatrikulovaných.¹²⁶ Z těchto čísel vyplývá, že skoro každý osmý aristokrat dokončil studium

---

¹²² Tuto myšlenku nám dokládá katalog osobní knihovny Prokopa Vojtěcha Černína, který vlastnil několik opisů mnoha disertací obhájených na právnické fakultě v Praze. U spolužáků s hraběcím titulem Černín vlastnil až šest exemplářů jejich obhájených disertací. V pěti opisech měl Prokop Vojtěch Černín také svoji vlastní disertaci. Srov. SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Černínů z Chudenic, inv. č. 36-41, provizorně kart. 381, Catalogus librorum bibliothecae in arce sylvestri.

¹²³ SCHNABEL, J. N. *Geschichte der juristischen Fakultät an der vereinigten Carl-Ferdinandeischen Hochschule zu Prag. 3. Theil. Prag* : 1827. s. 118.

¹²⁴ CERMAN, I. *Chotkové. Příběh úřednické šlechty*. Praha : 2008, s. 175. ISBN 978-80-7106-977-5.

¹²⁵ Viz Tabulka č. 4: Sociální složení studentů imatrikulovaných v letech 1638 – 1762, s. 26.

¹²⁶ Disputace za účelem získání doktorátu byla finančně dražší, a proto nepředpokládám, že by si těchto jedenáct šlechtických studentů kupovalo výrazně levnější licenciátský titul, který nebyl dostatečně důstojný

pražské Právnické fakulty doktorátem. Převážná většina se zřejmě spokojila pouze s několika semestry, které pro další kariéru pravděpodobně stačily. Někteří studenti také získali svoji akademickou hodnost na jiné evropské univerzitě a pražská fakulta pro ně představovala jen jeden z prvních stupňů „základního“ vzdělání před následující kavalířskou cestou.

Tabulka č. 7 Uvedená země původu graduovaných aristokratických studentů

Češi (Bohemus)	20
Rakušané (Austriacus)	4
Slezané (Silesius)	1
Neuvedená národnost	6

Do 50. let 17. století pravděpodobně na pražské Právnické fakultě nikdo z řad aristokracie nedisputoval.¹²⁷ Mezi prvními studenty, kteří zde zakončili svá studia gradem, byli bratři František Oldřich a Václav Norbert Oktavián Kinští. První z bratrů František Oldřich se hned po studiích v Praze v roce 1651 vydal na kavalířskou cestu. Na svých cestách mimo jiné navštívil katolickou univerzitu v Lovani, kde údajně získal skvělé jazykové vzdělání. Po návratu z kavalířské cesty se společně s Humprechtem Janem Černínem z Chudenic začlenil jako komorník do nepříliš lukrativní družiny arcivévody Leopolda. Místo na Leopoldově dvoře se však brzy vyplatilo. Nástupce na královský trůn Ferdinand IV. totiž zemřel již roku 1654 a jeho následníkem se stal mladý Leopold, jehož nástup znamenal pro

---

pro jejich vysoké společenské postavení. Všichni se tedy po složení veřejné disputace mohli honosit titulem doktora práv.

¹²⁷ Snahu zachytit graduované aristokratické studenty měl již v 50. letech 20. století právník a historik Jiří Klabouch. Viz KLABOUCH, J. *Osvícenské právní nauky*. s. 57. Nejednalo se však o hlavní předmět jeho zájmu, což sám také přiznává. Jeho seznam proto obsahuje celou řadu nepřesností. Na začátku píše, že již ve 30. letech 17. století studovali na pražské Právnické fakultě hrabata František Oldřich a Václav Kinští. Tato informace je jednoznačně chybná. František Oldřich žil v letech 1634 – 1699, a proto nemohl studovat domácí práva ve 30. letech. Svá studia dokončil až v roce 1651. Zápis o disputaci v univerzitní matrice chybí. O udělení gradu víme díky zachované univerzitní tezi. Viz Knihovna Národního muzea, Sběrka tezí a disertací, sign. 48 E 53. Co se týče Klabouchem jmenovaného Václava, jednalo se o mladšího bratra Františka Oldřicha, který opět na pražských právech disputoval, ale až v roce 1662. O udělení gradu víme díky dochované univerzitní disertaci. Viz Archiv Univerzity Karlovy, Sběrka tezí a disertací, sign. 57 A 2. Mezi další nepřesnosti seznamu patří disputace Jana Adama Questenberga, kterou Klabouch klade do roku 1695. Ve skutečnosti Jan Adam složil svoji disputaci až o několik měsíců déle 7. 9. roku 1696. Srov. Archiv Univerzity Karlovy, Sběrka matrik, sign. M 7 (1681 – 1733), fol. 108v. Jan Věžník z Věžníku nedisputoval v roce 1730, ale již roku 1718. Dokládá to jedna z dochovaných disertací. Srov. Archiv Univerzity Karlovy, Sběrka tezí a disertací, sign. 25 B 341. V Klabouchově seznamu je také jedno jméno navíc. Jedná se o Františka Viléma Schaffgotsche, který pravděpodobně na pražských právech vůbec nestudoval.

Františka Kinského kariérní vzestup. Po úspěšné misi do Polska v roce 1664 obdržel jako první z rodiny Kinských řád Zlatého rouna. Jeho kariéra vygradovala v roce 1683, kdy byl jmenován do úřadu nejvyššího kancléře pro Čechy. Rod Kinských si tento významný úřad během následujících let téměř zmonopolizoval.¹²⁸

Tabulka č. 8 Jména doktorů práv z hraběcího stavu z let 1650 - 1700

Udělení gradu	Hrabata	Imatrikulace
1651	František Oldřich Kinský	?
1659	Kryštof František Vratislav z Mitrovic	1659
1662	Václav Norbert Oktavián Kinský	?
1664	Jaroslav Bernard z Martinic	1663
1670	Jiří Adam Ignác z Martinic	1669
1687	Jiří Jan Strattmann	?
1690	Jan Václav Vratislav z Mitrovic	1688
1691	Jan Václav Walderode	1688
1692	Václav Vilém Enkevoirth	1689
1696	Jan Adam Questenberg	1694
1697	Vilém Krakovský z Kolovrat	1695
1697	Leopold Krakovský z Kolovrat	1695

I druhý z bratrů, Václav Norbert Oktavián, odjel po disputacích v roce 1662 na svou kavalírskou cestu. Po návratu z cest nejsou osudy mladého šlechtice příliš známy. Na pevnější půdu se dostáváme až v roce 1688, kdy se, na tehdejší dobu v poměrně vysokém věku čtyřiceti šesti let, stal prezidentem apelačního soudu. Jeho kariéra začala strmě stoupat po smrti Františka Oldřicha Kinského, kdy byl jmenován v roce 1705 nejvyšším českým kancléřem. Je to právě Václav Norbert Oktavián, který zajistil pokračování chlumecké větve rodu Kinských. Se svými dvěma ženami zplodil během čtyřiceti let šestnáct dětí, z toho sedm

---

¹²⁸ O šlechtickém rodu Kinských naposledy VALENTA, A. *Dějiny rodu Kinských*. O Františku Oldřichovi Kinském podrobněji na stránkách 62-72.

synů. Tři z nich, nejstarší Jan Václav Oktavián a dva nejmladší, Josef Jan Maxmilián a František Karel, studovali opět na domácí právnické fakultě.¹²⁹

Posledním aristokratem, který nemá v matrice svůj zápis o udělení akademického gradu, je Jaroslav Bernard z Martinic.¹³⁰ Po kavalírské cestě, kterou uskutečnil se svými bratry Ferdinandem Karlem a Jiřím Adamem po tradiční trase, kterou již předtím vykonali jejich předci z rodu Martiniců, získal po návratu z cest komornický klíč na dvoře Leopolda I. Roku 1685 byl jmenován apelačním radou v Praze. Jaroslav Bernard měl nepochybně velké kariérní šance, avšak již téhož roku zemřel.¹³¹

Všechna tato zmiňovaná jména se z univerzitních matrik nějakým způsobem vytratila. Buď tak bylo učiněno záměrně, a nebo se pouze neúmyslně zapomnělo na jejich dopsání. V těchto případech můžeme názorně vidět, že univerzitní matriky jsou sice ve své formě jasným a přehledným pramenem, avšak nejsou kompletní a zcela spolehlivé, jak si ještě ukážeme na několika případech na následujících stránkách.

První, v matrice doložený graduovaný aristokratický student je Jiří Adam Ignác z Martinic.¹³² Po získání doktorátu v roce 1670 se spolu s bratry vydal na kavalírskou cestu do západní Evropy. Po návratu ho čekal stejný začátek kariéry jako jeho staršího bratra Jaroslava Bernarda o několik let dříve. Na přímluvu tehdy nejmocnější postavy u dvora, Václava Eusebia z Lobkovic získal, stejně jako jeho starší bratr Jaroslav Bernard, titul komorníka na dvoře samotného císaře Leopolda I.¹³³ Oproti bratrovi, který umřel poměrně mladý již roku 1685, si stihl Jiří Adam u vídeňského dvora vybudovat významnou kariéru. Stal se diplomatem habsburského dvora. Ze začátku působil jako vyslanec v Londýně, Lisabonu a Římě. Svoji loajalitu a pracovní elán dosvědčil vládnoucí dynastii při obléhání Vídně tureckými vojsky v roce 1683, kdy se svojí družinou objížděl italské dvory a žádal místní vládcy o pomoc. Pro záchranu Vídně si dokonce vymohl audienci u papeže. Později, v letech 1703 – 1707, se hrabě z Martinic dokonce stal neapolským místokrálem. Jiří Adam také zajistil pokračování rodu, když se svojí jedinou manželkou Marií Josefou ze Šternberka

---

¹²⁹ Podrobně o Václavu Norbertu Oktaviánovi VALENTA, A. *Dějiny rodu Kinských*. s. 72-81.

¹³⁰ Jaroslav Bernard z Martinic získal doktorát z obojího práva v roce 1664. Tento fakt víme díky několika dochovaným disertacím s jeho jménem. Jeden exemplář je například uložen v Knihovně Národního muzea, Sběrka tezí a disertací, sign. 48 B 42.

¹³¹ HOJDA, Z. Mladí Martinicové v Itálii. Kavalírské cesty české šlechty do Itálie v 16.-18. století. In *Slánské rozhovory 2005. Itálie. filozofie, hudba, dějiny umění, literatura*. Slaný : 2006, s. 35-40. ISBN 80-239-7465-3; O Jaroslavu Bernardovi z Martinic v poslední době POSPÍŠILOVÁ, P. „... dass er sie also tractiret, wie es auf adelige Dama sich gehört...“ Spor mezi Jaroslavem Bernardem z Martinic a jeho ženou Klárou Rozálií v letech 1675-1676. In *Šlechtic mezi realitou a normou. Miscelanea ze studentských prací k dějinám raného novověku*. Olomouc : 2008, s. 95-121.

¹³² Archiv Univerzity Karlovy, Sběrka matrik, sign. M 7 (1681 – 1733), fol. 60r.

zplodil tři syny. Dva z nich, František Michal a Jan Antonín, studovali na pražské Právnické fakultě ve 20. letech 18. století. Oba dva také v duchu rodinných tradic a po vzoru svých předků loajálně sloužili habsburskému domu.¹³⁴ Jiřím Adamem končí první generace graduovaných studentů na pražských právech. Zástupci této generace, ač na právnické fakultě málo početní, velice často graduovali již na domácí univerzitě v Praze. Jakmile se imatrikulovali, většinou zde svá studia také dokončili. Ačkoliv již měli akademický titul, jejich studia zakončena nejsou a všichni nastupují na kavalírskou cestu. Všechny také spojuje jediný cíl, a to je co nejvyšší kariéra u vídeňského dvora.

Výrazněji bohatší na graduované aristokratické studenty byla 90. léta 17. století. Nalezneme zde šest jmen, některá jsou slavnější, některá méně. Nejznámější z nich je bezesporu syn Kryštofa Františka Vratislava z Mitrovic, Jan Václav.¹³⁵ Tento muž se o něco později nezpochybnitelně zapsal do dějin Habsburské monarchie. Pět let po studiích v Praze, která pravděpodobně strávil na cestách po západní Evropě, získal s podporou svého strýce Františka Oldřicha Kinského místo ve vídeňské dvorské kanceláři. Pro svoje nadání byl jmenován diplomatem nejdříve v Londýně a po vypuknutí války o španělské dědictví následně v Haagu. Za války se stal spolupracovníkem a přítelem Evžena Savojského. Díky svým diplomatickým počínům a kvalitnímu právnickému vzdělání s celoevropským záběrem byl u vídeňského dvora velmi váženým člověkem. Ačkoliv byl bezdětný, výrazně se zasloužil o vzestup této hraběcí linie Vratislavů z Mitrovic.¹³⁶

Dalším významným absolventem pražských práv byl Jan Adam z Questenberka, aristokrat který se v pozdějších letech, a to hlavně díky stavební činnosti a jako mecenáš, prezentoval jako typický představitel vrcholného baroka. Tento muž zakončil pražská studia v roce 1696.¹³⁷ Po získání doktorátu čekala i na Jana Adama kavalírská cesta. Jeho kroky vedly do tehdejších tradičních center evropské vzdělanosti. V roce 1697 se vydal přes území Říše do Holandska, kde obdivoval především Haag a Brusel. Po pobytu v Nizozemí směřoval mladý šlechtic do Paříže. V hlavním městě Francie strávil téměř půl roku v blízkosti dvora

---

¹³³ MAŤA, P. *Svět české aristokracie*. s. 414 a 840.

¹³⁴ *Ottův slovník naučný*. Díl XVI. s. 919-921. O rodu Martiniců dále přehledová encyklopedie české, moravské a slezské šlechty. Srov. MAŠEK, P. *Šlechtické rody*. Díl 1. s. 608.

¹³⁵ K disputaci Jana Václava Vratislava z Mitrovic se váže zápis v univerzitní matrice ke 4. 9. roku 1690. Srov. Archiv Univerzity Karlovy, Sběrka matrik, sign. M 7 (1681 – 1733), fol. 93v.

¹³⁶ K Janu Václavovi a jeho přibuzenstvu ZEDLER, J. H. *Grosses vollständiges Universal Lexikon*. Bd. 59. sl. 636-644; *Ottův slovník naučný*. Díl XXVI. s. 1004-1006; KALISTA, Z. *Čechové, kteří tvořili dějiny světa*. Praha : 1939. s. 213-223; O Janu Václavovi konkrétně VLNAS, V. *Princ Evžen Savojský. Život a sláva barokního válečníka*. Praha-Litomyšl : 2001. s. 176 a 442. ISBN 80-7185-380-1.

¹³⁷ Jeho disertační spis je na svoji dobu poměrně rozsáhlý. Obsahuje celkem 203 stran a je členěn do 18 kapitol. Srov. Archiv Univerzity Karlovy, Sběrka tezí a disertací, sign. 47 A 7.

Ludvíka XIV. Právě zde se setkal s myšlenkami jansenismu, které možná usměrnily Questenberkovu přílišnou náboženskou horlivost. Kromě nových teologických myšlenek zapůsobil na Jana Adama také všudypřítomný barokní klasicismus se svojí finančně nákladnou reprezentací. Právě tento francouzský projev vrcholného baroka a jeho filozofie výrazně ovlivnily mladého Questenberka. Proto se v pozdějších letech snažil na rodinném panství v Jaroměřicích nad Rokytnou napodobovat okázalou dvorskou kulturu Ludvíka XIV.¹³⁸ Od návštěvy Paříže také preferoval v korespondenci se svými urozenými přáteli elegantní a módní francouzštinu na úkor těžkopádné a neobratné němčiny, která byla podle aristokracie dobrá tak pro nižší stav a prostý lid, ke kterému se nebylo záhodno přibližovat.¹³⁹

V květnu roku 1698 se vydal z kontinentu na kratší výlet, tentokrát do Anglie. Stejně jako Paříž udělal na Jana Adama dojem i Londýn. Po návštěvě hlavního města Britských ostrovů se opět navrátil přes Nizozemí do Paříže, kde strávil další půl rok až do listopadu 1698. Na začátku nového roku se jeho další cesty obrátily k jihu, na Apeninský poloostrov. Na svých cestách obdivoval největší a nejproslulejší italská města Bolognu, Padovu, Benátky, Milán a Řím.¹⁴⁰ Po návratu z cest se ujal správy svého panství. Zároveň byl stále více připoutáván k vídeňskému dvoru. Vrcholem jeho politické kariéry bylo získání místa tajného rady.¹⁴¹

Vraťme se však opět na univerzitní půdu. Jestliže byla 90. léta 17. století bohatá na disputace hraběcích studentů, nemůžeme to samé říci o prvních dvou dekádách 18. století. Pražská Právnická fakulta byla v těchto letech na vrcholu svého věhlasu. Na univerzitě působili právníci středoevropského formátu a i počet imatrikulovaných studentů je na vysoké úrovni. Přesto v tomto období získalo akademický titul „pouze“ šest aristokratů. Toto číslo může odrážet nedůslednost ve vedení matriky, a nebo opravdu vypovídá o skutečnosti. Dalším důvodem takto nízkého počtu graduovaných studentů bude pravděpodobně probíhající válka o španělské dědictví, která utlumila fenomén kavalírských cest po celé Evropě.¹⁴² Žádný z těchto studentů v pozdějších letech nedosáhl významnější kariéry u habsburského

---

¹³⁸ HELFERT, V. *Hudební barok*. s. 346-348.

¹³⁹ ELIAS, N. *O procesu civilizace. Sociogenetické a psychogenetické studie*. Díl I. Praha : 2006, s. 74.

¹⁴⁰ KUBEŠ, J. *Kavalírské cesty české a rakouské šlechty (1620 – 1750)*. (Habilitační práce, Pardubice) : 2011. s. 328-329.

¹⁴¹ Roku 1752 umírá poslední člen rodu Questenberků Jan Adam a většinu majetku zdědila jedna ze sešvagřených větví hrabat Kouniců, jmenovitě Václav Antonín Kounic, pozdější kníže a důležitá osobnost vídeňského dvora. Končí tak slavná éra jaroměřického baroka. Jaroměřice nad Rokytnou přestaly plnit funkci hlavní šlechtické rezidence. Nová vrchnost sídlila tradičně na Slavkově. Srov. SMÍŠEK, R. Jan Adam z Questenberka a hmotná kultura zámku v Jaroměřicích nad Rokytnou. In *Západní Morava : vlastivědný sborník* 9, 2005, s. 50 a 51.

¹⁴² KUBEŠ, J. *Kavalírské cesty české a rakouské šlechty*. s. 177-182.

dvora ve Vídni. Většinou jde o členy rodin málo bohatých na to, aby jejich synové pomýšleli na tak vysoké posty. Ovšem jsou zde i zástupci významnějších a mocnějších rodů, jako například Václav Jan z Nostic, který se však, pravděpodobně v pokročilejším věku, vzdal úřednické kariéry a vyměnil civilní úřednický šat za uniformu císařského vojska. Druhý zástupce významnějšího rodu Jáchym Arnošt Thun zemřel již po čtyřech letech od udělení akademického gradu v Praze, a proto za svůj krátký život nestihl vybudovat závratnější kariéru. V případě čtyř zbývajících studentů se jedná o zástupce zahraničních nebo domácích středně zámožných rodů, kteří svou kariéru spojili s méně lukrativními zemskými úřady.

Tabulka č. 9 Jména doktorů práv z hraběcího stavu z let 1700 – 1750

Udělení gradu	Hrabata	Imatrikulace
1706	Jan Antonín Gurland	?
1713	Jáchym Arnošt Thun	1711
1713	Dominik Norbert Libštejnský z Kolovrat	1713
1715	Václav Jan Nostic	1715
1716	Jan Josef Schlegenberg	?
1718	Jan Věžník z Věžníku	?
1721	Augustin Herberstein	1719
1721	Václav Arnošt Schaffgotsch	1719
1723	František Leopold Buquoy	1721
1724	Josef Jan Kinský	1722
1727	Jan Karel Chotek z Chotkova a Vojína	1724
1727	Rudolf Chotek z Chotkova a Vojína	1724
1727	Jan Karel z Valdštejna	1726
1727	František Dominik Almesloe	1725
1728	Antonín z Pöttingu	1727
1728	Josef Vilibald Schaffgotsch	?
1729	Václav Michal z Vrbna a Bruntálu	1728
1732	Jan Filip Hartmann z Klarsteinu	1729
1734	Jan Antonín z Valdštejna	1732
1747	Ferdinand Jakub Kokořovec z Kokořova	1745

Ve 20. a 30. letech dosáhlo akademického gradu celkem třináct studentů, což odpovídá asi 24 % všech imatrikulovaných aristokratů v těchto letech. Z čísel jasně vyplývá, že téměř každý čtvrtý student šel mezi lety 1720 – 1740 na pražskou fakultu za účelem školu dokončit. V seznamu doktorů nalezneme opět příslušníky méně bohatých rodin, jako byly Václav Michal z Vrbna a Bruntálu nebo Jana Filipa Hartmann z Klarsteinu. U těchto studentů je nejpravděpodobnější, že svoji kariéru spojili se službou v úřednických postech v zemské správě. Dva doktoři práv, Jan Karel a Jan Antonín z Valdštejna, našli po studiích uplatnění u rakouské armády. Mladší z obou bratrů, Jan Antonín, učinil na bitevních polích poměrně úspěšnou kariéru, když se z původní hodnosti nadporučíka vypracoval na konci sedmileté války do hodnosti polního maršálka.¹⁴³

Prvním významnějším mužem, který v pozdějších letech uspěl na vyšších úřednických místech, byl František Leopold Buquoy, druhý nejstarší syn Karla Kajetána, milovníka barokního přepychu, jehož marnotratnost zapříčinila v roce 1733 bankrot hraběcího rodu Buquoyů. František Leopold Buquoy úspěšně zakončil právnickou fakultu v roce 1723.¹⁴⁴ O tři roky později se vydal společně se svým mladším bratrem Karlem Jakubem na kavalírskou cestu. Bratři Buquoyové získali na svou dobu to nejkvalitnější vzdělání. Navštěvovali tehdejší centra vědění a poznání. Na půl roku se zapsali k věhlasnému Johannu Jakobu Vitriariovi, který přednášel veřejné právo na univerzitě v Leidenu. Téměř celý rok také trávili bratři Buquoyové u dvora vévody Leopolda Josefa Lotrinského v Lunéville, kde sbírali cenné zkušenosti a navazovali důležitá přátelství. V létě roku 1728 již obdivovali krásy Paříže a po tradiční ose tehdejších kavalírských cest se po půl roce vydali na Apeninský poloostrov. V létě roku 1731 se oba bratři objevili na rodovém panství Nové Hrady.¹⁴⁵

Jejich cesty po Evropě trvaly poměrně dlouho, čtyři a půl roku. Proces socializace byl „završen“ a tehdy dvacetiletý František Leopold měl nejlepší šanci získat místo u vídeňského dvora. Avšak nakonec, a to hlavně z důvodu bankrotu, si vybudoval kariéru v zemských úřadech. Nejprve v roce 1733 předsedal moravskému tribunálu. Roku 1738 převzal po otci fideikomis Buquoyů, z kterého měl vyplácet pravidelné splátky svým věřitelům. Výše splátek a stanovené termíny byly již dohodnuty v předchozím roce, kdy jednání mezi věřiteli a mužskými členy rodu Buquoyů zaštitil nejvyšší pražský purkrabí Filip Kolovrat

---

¹⁴³ WURZBACH, von C. *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*, Bd. 52. Wien : 1885, s. 230.

¹⁴⁴ Veřejná disputace Františka Leopolda Buquoye proběhla 14. 3. roku 1732, což nám dokládá zápis v univerzitní matrice. Srov. Archiv Univerzity Karlovy, Sběrka matrik, sign. M 8 (1712 – 1812), fol. 53v.

¹⁴⁵ Podrobně rozebrala kavalírskou cestu bratrů Františka Leopolda a Karla Jakuba ve své bakalářské práci Zdeňka Drahoňovská. Ve své práci klade důraz na itinerář a analýzu cestovních účtů, které zpracovává velice

Krakovský.¹⁴⁶ Vrchol kariéry Františka Leopolda spadá do roku 1757, kdy byl jmenován do úřadu nejvyššího zemského hofmistra.¹⁴⁷

Jedním z hraběcích kolegů Františka Leopolda Buquoye na studiích v Praze byl Josef Jan Maxmilián Kinský, který ukončil svoji veřejnou disputaci o pár měsíců déle. Narodil se jako šestý syn Václava Norberta Oktaviána Kinského, který sám na pražských právech disputoval již v roce 1662. Josef Jan studoval jako mnoho jeho vrstevníků na arcibiskupském semináři v Praze. Tento ústav byl založen s podporou kardinála Arnošta Vojtěcha z Harrachu a měl především vychovávat vzdělané katolické faráře, kterých byl v té době v Čechách chronický nedostatek. Harrach prosadil na semináři vytvoření osmnácti míst, pod podmínkou, že se šest studentů stane kněžími.¹⁴⁸ Josef Jan se knězem nestal, avšak způsob výchovy ho poznamenal na celý život. Jeho otec mu chtěl zajistit světské vzdělání, a proto tehdy šestnáctiletého Josefa Jana nechal v roce 1722 imatrikulovat na pražské Právnické fakultě, kterou úspěšně po dvou letech dostudoval.¹⁴⁹ Po úspěšném zvládnutí celého kurzu na domácí univerzitě se i Josef Jan, po vzoru svých příbuzných, vydal na kavalírskou cestu. Na své pouti za poznáním se dostal až na ostrov Malta, kde sídlil řád Maltézských rytířů, který údajně se svým sídelním hradem Valettou na Josefa Jana velice zapůsobil.¹⁵⁰

Po návratu z cest se ujal po otci zděděného panství Sloup, kde v pozdějších letech vybudoval manufaktury na zpracování plátna. Vrcholem jeho politické kariéry bylo jmenování do funkce nejvyššího lovčího, avšak Kinský byl především podnikatelem velkého formátu, jenž proměnil sloupské panství v jedno z center průmyslové a řemeslné výroby v Čechách. Josef Jan Kinský představuje typického člověka nové doby, který nevyužil svého nabytého vzdělání v politice nebo církvi. Musíme si zde také uvědomit, že ne každý šlechtický student toužil po kariéře v úřadech. Při svých studijních cestách se nechal inspirovat průmyslově rozvinutějšími kraji Holandska nebo Anglie a své zážitky později promítl do reorganizace hospodářství na svém sloupském panství.

---

zevrubně. Viz DRAHOŇOVSKÁ, Z. *Kavalírská cesta Františka Leopolda a Karla Jakuba Buquoyů v letech 1726 – 1731*. (bakalářská práce, Pardubice) : 2009.

¹⁴⁶ VALENTA, A. *Lesk a bída barokní aristokracie*. České Budějovice : 2011, s. 148-149. ISBN 978-80-86829-62-3.

¹⁴⁷ KOBLASA, P. *Buquoyové. Stručné dějiny rodu*. České Budějovice : 2002, s. 26. ISBN 80-903040-1-X.

¹⁴⁸ CATALANO, A. *Zápas o svědomí*. s. 178.

¹⁴⁹ Srov. Sběrka matrik, sign. M 8 (1712 – 1812), fol. 54v.

¹⁵⁰ Na mladého Kinského toto sdružení zapůsobilo natolik, že se během života rozhodl stát rytířem maltézského řádu a přijal závazek celibátu. Později se stal velkopřevorem johanitů, který byl jedním z nejvyšších zemských úředníků a pocházel zpravidla z významných šlechtických rodin. Josef Jan tedy neměl potomka, kterému by předal prosperující panství, a proto celý majetek zdědil v roce 1780 jeho synovec z chlumecké větve Jan Josef. Viz VALENTA, A. *Dějiny rodu Kinských*. s. 116-122.

Asi nejpozoruhodnějšími studenty, kteří v 18. století disputovali na pražských právech, byli bratři Jan Karel a Rudolf Chotkové, jejich studia, kariéra a životní osudy jsou typickými příklady toho, že i zástupci chudšího hraběcího rodu se můžou díky svému prvotřídnímu vzdělání a částečně rané specializaci uchytit v nejvyšších postech ve správě habsburské monarchie.

Vzdělání bratří Chotků započalo u každého na jiné úrovni. Zatímco starší Jan Karel pravděpodobně absolvoval pážecí službu u dvora, mladší Rudolf zůstal vychováván hofmistrem na rodinném statku v Bělusicích. Po zvládnutí nezbytných základů, a to především latiny, měli být oba bratři posláni na vysokou školu.

Výběr vhodného učiliště však představoval poměrně složité rozhodnutí, protože na území habsburské monarchie se v této době nenacházela šlechtická akademie odpovídající úrovni doby. Na začátku 18. století se sice vytvořila možnost studia na znovuotevřeném Ferdinandu v Olomouci či šlechtické akademii při klášteře ve Žďáru nad Sázavou, avšak tyto ústavy byly kapacitně omezeny a spíše fungovaly jako učiliště, která měla vychovávat katolické duchovní. Lepší byla situace mimo Čechy. Navštěvována byla akademie v Innsbrucku a Vídni. Mezi studenty se těšila oblíbenosti také univerzita v Salcburku, kde měl výsadní postavení řád benediktýnů. Všechna tato učiliště se však stala předmětem kritiky. Vytýkala se hlavně nadměrná katolická horlivost učitelů a profesorů a zbytečný důraz na studium filozofie, které bylo pro šlechtické syny neužitečné.¹⁵¹

Po zralé úvaze proto byli oba bratři Chotkové posláni studovat na univerzitu Karlo-Ferdinandovu. Roku 1721 se zde imatrikulovali a po absolvování celého tříletého kurzu logiky, fyziky a metafyziky úspěšně gradovali a roku 1724 získali tituly mistrů filozofie.¹⁵²

Po ukončení tohoto cyklu, který byl pro aristokrata, opravdu jen teoreticky, podmínkou k přijetí na vyšší stupeň vysokoškolského vzdělání, se Jan Karel a Rudolf imatrikulují na domácí Právnické fakultě univerzity Karlo-Ferdinandovy. Tato fakulta měla daleko lepší pověst než nižší filozofie, hlavně proto, že ve 20. letech 18. století zažívala pražská práva své nejlepší období pod vedením rektora Václava Xavera Neumanna z Puchholtze, jednoho z nejlepších právníků střední Evropy té doby. Neumann svým dílem a názory bezpochyby ovlivnil smýšlení obou Chotků, ale i ostatních studentů této generace.

---

¹⁵¹ *Dějiny Univerzity Karlovy. Díl 2. s. 225-240.*

¹⁵² Studia Rudolfa Chotka na filozofické fakultě dokládá jeho latinský dopis otci, který napsal krátce po imatrikulaci. Z tohoto dopisu je patrné, že oba bratři, ač každý jinak staří, studovali ve stejném ročníku. Viz CERMAN, I. *Chotkové.* s. 586. Studium Jana Karla Chotka dokládá zápis v matrice filozofické fakulty o udělení titulu mistra filozofie. Srov. Archiv Univerzity Karlovy, Sběrka matrik, sign. M 22 (1654 – 1736), fol. 472.

Studium, které Jan Karel a Rudolf na právnické fakultě absolvovali, nebylo v žádném případě uspěchané. Jejich celkový kurz trval celé tři roky, což bylo mezi hraběcími vrstevníky téměř něco nevídaného. Většina aristokratických studentů totiž svá studia vměstnala do co nejkratšího období, a proto nejčastěji disputovali již po jednom či dvou letech od imatrikulace, aby mohli co nejrychleji pokračovat v dalším vzdělávání v zahraničí. Mladé Chotky proto můžeme s jistotou zařadit mezi šlechtice, kteří kladou striktní důraz na vybudování kvalitních základů potřebného vzdělání a nestudují již jen pro dekorum. Jako většina bohatších studentů, i oni navštěvovali privátní kolegia svých profesorů.¹⁵³

Veřejnou disputaci absolvovali v únoru roku 1726, při ní oba získali tituly doktorů práv.¹⁵⁴ Po roce příprav se také vydali na svoji kavalírskou cestu. I pro ně představovalo jeden z prvních cílů Holandsko, zde konkrétně centrum vzdělání, univerzita v Leidenu. Pro toho, kdo uvažoval o případné kariéře na vídeňském dvoře, se stalo již téměř povinností zapsat se zde u Johanna Jakoba Vitriaria. Tamější univerzita neposkytovala pouze kvalitní vzdělání, ale stala se i centrem setkání mnoha mocných středoevropských šlechtických rodů. V Leidenu mohli proto Chotkové za celý rok, který zde strávili, navázat celou řadu utilitárních přátelství.¹⁵⁵

Po intenzivních studiích v Leidenu se oba bratři vydali na kratší návštěvu Velké Británie, která je ovšem poměrně nudila, a tak se o pár měsíců déle již objevili zpátky na kontinentě u dvora vévody Leopolda Josefa Lotrinského v Lunéville. Na sklonku roku 1728 dorazili do Paříže, francouzské metropole plné mravního pokušení a všelijakých nástrah. Není divu, že se jejich otec Václav Antonín Chotek snažil za pomoci dopisů na dálku co možná nejvíce pařížský pobyt svých synů zkrátit. Jan Karel a Rudolf zde navštěvovali vyhlášené salony, pozorovali každodenní život královské rodiny ve Versailles a navázali cenné styky

---

¹⁵³ Tento trend se u potencionálních uchazečů o úřednické místa výrazněji objevuje od 20. let 18. století, kdy byl šlechtický syn připoután několik let k jednomu učilišti a intenzivně se zde věnuje studiu. Příkladů máme hned několik. Například Rudolf Josef Colloredo z Wallsee se vydává na svoji kavalírskou cestu až po absolvování intenzivního sedmnáctiměsíčního studia v Salcburku. Srov. KUBEŠ, J. Rudolf Josef Colloredo z Walsee a jeho studium v Salcburku v letech 1723 – 1725. In TÝŽ (ed.), *Šlechtic na cestách v 16. – 18. století. Sborník příspěvků (nejen) ze 3. adventního kulatého stolu, který se na téma „Prameny k dějinám šlechtického cestování, 1550 – 1800“ konal na půdě Katedry historických věd FF UPa dne 28. listopadu 2005*. Pardubice : 2007, s. 163-192. ISBN 978-80-7194-928-2. Bratři Jan Karel a Rudolf Chotkové se na svoji kavalírskou cestu vydávají až po tříletém studiu na právnické fakultě v Praze. CERMAN, I. Vzdělání a socializace kancléře Rudolfa Chotka. In *Český časopis historický* 101, 2003, s. 818-828. Mnohaměsíční studium v Lipsku také podstoupili Václav Antonín a Ludvík Josef Kounic, teprve potom se vydávají na kavalírskou cestu. Srov. KUBEŠ, J. *Kavalírské cesty*. s. 328-329.

¹⁵⁴ Záznamy o disputaci obou bratrů nalezneme v jedné z univerzitních matrik právnické fakulty. Viz Sběrka matrik, sign. M 8 (1712 – 1812), fol. 55r.

¹⁵⁵ Podrobně se věnoval kavalírské cestě bratří Chotků Ivo Cerman, kde kladl důraz hlavně na mladšího Rudolfa. O cestách do Leidenu a celkovém studiu včetně itineráře viz CERMAN, I. Vzdělání a socializace kancléře Rudolfa Chotka. In *Český časopis historický* 101, 2003, s. 828-835.

s Filipem Josefem Kinským, který působil v Paříži jako císařský vyslanec. Byla to právě rodina Kinských, která později výrazně pomohla při vzestupu hrabat Chotků na dvoře nové panovnice Marie Terezie.¹⁵⁶

Po roce a půl, době mnohem delší, než si Václav Antonín původně představoval, se oba bratři vydali na další cestu po tradičním okruhu tehdejších kavalírských tras, na jih na Apeninský poloostrov. Největší zážitky pro ně nachystal Řím. Stali se svědky pohřebních slavností u příležitosti úmrtí papeže Benedikta XIII. a za této atmosféry navazovali kontakty s předními římskými rodinami, které jim zprostředkoval český aristokrat Jan Kristián z Lobkovic. Po obvyklé zajižďce na jih do Neapole se cesta bratří Chotků začala stáčet do rodných Čech. Přes Benátky, Innsbruck a Salcburk přijeli na sklonku roku 1730 na rodové centrum panství, do Jeviněvsi.¹⁵⁷

Své nabyté, a dozajista velice kvalitní vzdělání investovali oba bratři, jak jen nejlépe mohli. Snažili se využít vztahovou síť šlechtických rodin a kontaktovat své příbuzné a známé. Po prvotních neúspěších se věci daly do pohybu za válek o rakouské dědictví. Oba bratři získali místo u vídeňského dvora. Úspěšnější kariéru zde vybudoval mladší Rudolf, který se stal iniciátorem tereziánských reforem a významnou osobností vídeňského dvora. Roku 1749 byl jmenován do úřadu nejvyššího kancléře v Čechách a o něco později také získal za svou věrnost vládnoucí dynastii nejvyšší možné vyznamenání, Řád zlatého rouna.

Jan Karel a Rudolf ještě dostali možnost studovat na relativně prestižní a kvalitní pražské Právnické fakultě. Jestliže byla pražská práva ve 20. letech 18. století na vrcholu svého věhlasu, začala od 30. let kvalita strmě upadat. Poslední ránu fakultě zasadily reformy Marie Terezie a Josefa II., po nichž dochází k preferenci vídeňské juristické fakulty. Zhoršením kvality výuky a hlavně zakládáním nových šlechtických akademií na území habsburské říše výrazně klesl počet imatrikulovaných jedinců z řad aristokracie v Praze.

---

¹⁵⁶ Chotkové stvrdili vzájemné přátelství, když se Rudolf roku 1737 oženil s Marií Aloisií, sestrou Filipa Josefa Kinského. Rudolf se tak přičlenil mezi nejmočnější rodiny habsburské říše a dveře k vídeňskému dvoru se mu od tohoto okamžiku otevřely dokořán. Srov. CERMAN, I. *Chotkové*. s. 92-93.

¹⁵⁷ CERMAN, I. *Vzdělání*. s. 846-849.

Závěr

Aristokratičtí studenti byli většinou s úrovní výuky práv v Praze spokojeni. Dokládá to vysoký počet imatrikulovaných a graduovaných lidí z řad nobility. Praha dokázala poskytnout zámožnějším studentům vše, co nutně potřebovali při procesu edukace, a ke všemu nabízela společenské a kulturní vyžití. Nalezli zde šermířské mistry, množství vrstevníků stejných sociálních skupin a učitele, kteří poskytovali výuku všeho potřebného od jazyků, přes tanec, až po různé směry práva.

Z provedeného rozboru je patrné, že většina aristokratů se vyhnula předchozímu studiu filozofie. Propedeutické studium raději absolvovali v rámci prodloužené domácí výchovy. Filozofická fakulta v Praze nejčastěji sloužila jako učiliště pro méně zámožné rody a díky finanční dostupnosti sem docházeli hlavně mladší synové, jejichž vzdělání často nebylo prioritní.

Potvrdila se teze, že aristokratičtí absolventi filozofické fakulty často pokračovali v dalších studiích na teologicky zaměřené instituty, a následně zasvětili své životy práci v církevních úřadech. Avšak studovat teologii neodcházelo tolik absolventů, jak by se mohlo zdát. Převážná většina aristokratů již po ukončení bakalářského dvouletého cyklu pokračovala v dalších studiích na právech. Ten, kdo měl již v nízkém věku naplánovanou budoucnost v církevních úřadech, si většinou dodělal na filozofické fakultě magisterský titul, a teprve pak odešel pokračovat v dalších studiích, a to nejčastěji do Říma, kde se tradičně vyučovala teologie na Collegiu Germanicu. Studia bohosloví se u šlechty na Karlo-Ferdinandově univerzitě nepěstovala, což dokazuje, že v období let 1600 – 1800 byl udělen pouze jeden titul doktora teologie studentu s hraběcím predikátem.¹⁵⁸

Předkládaná práce přináší ucelený seznam aristokratických absolventů Filozofické a Právnické fakulty v Praze. Na filozofické fakultě byl výzkum jednoduchý. Dochovaná matrika je přehledný pramen, kde se nachází převážně vyextrahované seznamy bakalářů a magistrů. Daleko těžší bylo vytvoření podobného seznamu pro fakultu právnickou, kde se základním pramenem staly tři matriky, ve své formě nepřehledné, přehlčené různými informacemi, po vzoru kronik. Čím více zde bylo různého textu, tím větší byla šance přehlédnutí některé důležité informace. Jako kontrola mi posloužila monografie Josefa Třísky, který na stránkách své knihy poskytl ucelený seznam vytištěných disertací, které byly

---

¹⁵⁸ V roce 1783 získal v Praze titul doktora teologie Alois Kolovrat Krakovský. Viz Archiv Univerzity Karlovy. Sběrka tezí a disertací, sign. 46 F 7.

obhájeny na všech čtyřech fakultách Univerzity Karlovy (Karlo-Ferdinandovy) v letech 1600 – 1800, a které jsou do dnešních dnů uloženy v jednotlivých archivech Čech a Moravy.¹⁵⁹ Třískovu monografii jsem ocenil hlavně pro období let 1697 – 1712, kdy se z neznámého důvodu nezachovala část matriky a kde tedy chyběl záznam tří studentů. Několikrát se mi stalo, že v Třískově seznamu existoval záznam o disputaci ve formě vytištěné disertace, avšak záznam v matrikách chyběl. Nebo naopak jsem našel informace o disputaci v matrice, aniž by je zmiňovala Třískova kniha. Třetí pomůckou se mi stal inventární soupis privátní knihovny Prokopa Vojtěcha Černína z Chudenic, který vlastnil převážné množství právnických disertací obhájených na Karlo-Ferdinandově univerzitě po roce 1700.

Dále jsem na několika stránkách provedl rozbor v matrice uvedených národností jednotlivých studentů. Bylo zajímavé sledovat uvedenou zemi původu na filozofické fakultě, kde promované studenty zapisoval úředník do matriky pravděpodobně dodatečně, s národnostmi stejných lidí, kteří se imatrikulovali na právnické fakultě, kde probíhal zápis za přítomnosti aristokrata či jeho hofmistra osobně. Rozbory ukázaly, že Karlo-Ferdinandova univerzita byla tradičně využívána hlavně českou aristokracií, která zde často strávila více semestrů. Na druhou stranu, v seznamech imatrikulovaných nalezneme i silné zastoupení rakouských a slezských aristokratů, kteří pravděpodobně využívali Prahu jako jednu z mnoha zastávek na své kavalírské cestě po Evropě.

Typickým fenoménem, a to hlavně na právnické fakultě, byla tradice posílat své syny na fakultu, kterou lety praxe prověřili předcházející mužští zástupci konkrétního šlechtického rodu. Dokonce zde nalezneme i doklady o čtyřgeneračním zastoupení členů jedné rodiny (Buquoyové). Je patrné, že některé rody měly tuto tradici vybudovanou na jiné univerzitě (Dietrichsteinové) a pro některé, možná pod vlivem vyššího sociálního statutu a jiných orientací, nebyla pražská univerzita dostatečně prestižní (Schwarzenbergové, Liechtensteinové, Lobkovicové). Můžeme zde také vysledovat celou řadu edukačních strategií, jako například to, že byly rodiny, které své syny posílaly studovat společně i přesto, že je dělil propastný rozdíl tří, čtyř let (Špork, Kounic). Naopak zde byly hraběcí rody, které posílaly do Prahy studovat všechny své syny zvlášť, ačkoliv je dělily minimální věkové rozdíly (Carreto de Millesimo). Jednou ze strategií bylo svěřit univerzitě všechny své syny po několika generacích (Clary-Aldringen).

Když porovnáváme strukturu výuky aristokratických adolescentů s českým inkolátem na Karlo-Ferdinandově univerzitě během let 1650 – 1750, zjistíme, že se různé strategie

---

¹⁵⁹ TRÍSKA, J. Disertace pražské univerzity 16. a 18. století. Praha : 1977.

studia téměř neměnily. Už první pobělohorské generace aristokratů přicházely na univerzitu za účelem získat zde titul. Studovaly zde pod stejným tlakem a se stejnou intenzitou, jako mladší generace, s jediným rozdílem, a to takovým, že doba, za kterou dosáhly titulu, byla v průměru o něco kratší. „Základní“ vzdělání tedy zůstalo po mnoho generací prakticky nezměněno. Výrazně se lišila až struktura následných kavalírských cest mezi pobělohorskou generací a generací vyrůstající na přelomu druhé poloviny 18. století. Tohoto tématu se však předkládaná práce dotýká jen minimálně.

Univerzita Karlo-Ferdinandova byla ve sledovaném období let 1650 – 1750 významným vzdělávacím institutem, kde se zrodily celé generace budoucích barokních kavalírů, a proto je důležité věnovat pražskému vysokému učení pozornost a neodsouvat jej při výzkumu šlechty do pozadí našeho zájmu.

Seznam pramenů a literatury

Archivní prameny:

Archiv Univerzity Karlovy v Praze, Sbírka matrik, sign. M 6, Matricula Facultatis iuridicae ab unione usque ad a 1685 (1638-1685).

Archiv Univerzity Karlovy v Praze, Sbírka matrik, sign. M 7, Protocollum facultatis iuridicae universitatis Pragensis. Tomus I, ab anno 1681 erectus (1681-1733).

Archiv Univerzity Karlovy v Praze, Sbírka matrik, sign. M 8, Actum facultatis iuridicae vel Matricula iuris doctorum contineus professores, doctores, decanos, et rectores universitatis Matriculae Tomus I. Ab anno (1712 – 1812).

Archiv Univerzity Karlovy v Praze, Sbírka matrik, sign. M 12, Nomina studiosorum facultatis iuridicae universitatis Pragensis (1638-1762).

Archiv Univerzity Karlovy v Praze, Sbírka matrik, sign. M 22, Matricula universitatis Pragensis, rectorum, decanorum, professorum et specialim in facultate philosophica graduatorum ab anno nationis MDCLIV (1654-1736).

Archiv Univerzity Karlovy, Sbírka tezí a disertací, sign. 47 A 7, Ioannes Adamus a Questemberg SRI Comes. Plena pubertas regia seu octodecim regiae virtutes ...

Archiv Univerzity Karlovy, Sbírka tezí a disertací, sign. 65 E 4831, Franciscus Udalricus Khinsky LB de Wchinicz et Tettau. Theses iuridicae de divisione rerum et acquirendo earum dominio ...

Archiv Univerzity Karlovy, Sbírka tezí a disertací, sign. 57 A 2, Wenceslaus Norbertu Octavianus Kinsky de Chinitz et Tettau. Disputatio iuridico-historica de rerum divisione et modis earum dominium acquirendi ...

SOA Třeboň, pracoviště Jindřichův Hradec, RA Černínů z Chudenic, inv. č. 36-41, provizorně kart. 381, Catalogus librorum bibliothecae in arce sylvestri.

Literatura:

- ANDĚL, R. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Díl III. severní Čechy.* Praha : 1984.
- BAHLCKE, J. Zwischen Wien und Rom. Sozialer Aufstieg und kirchenpolitisches Selbstverständnis des Waitzner Bischofs Kardinal Michael Friedrich Graf von Althann (1680-1734), *Archiv für schlesische Kirchengeschichte* 55, 1997. s. 181-193.
- BARTŮŇEK, V. *Pražský arcibiskup Jan Bedřich z Valdštejna.* Praha : 1979.
- BĚLOHLÁVEK, M. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Díl IV. západní Čechy.* Praha : 1985.
- BOBKOVÁ-VALENTOVÁ, K. *Každodenní život učitele a žáka jezuitského gymnázia.* Praha : 2006. ISBN 80-246-1082-5.
- BORŮVKA, V. Rodopis pánů z Kolovrat. In BORŮVKA, V. – KRÁM, J. *Dějiny Rychnova nad Kněžnou a rodu pánů z Kolowrat.* Praha : 2000. s. 1-160. ISBN 80-85228-61-0.
- BŮŽEK, V. (ed.), *Život na dvorech barokní šlechty (1600-1750).* České Budějovice : 1996.
- CATALANO, A. *Zápas o svědomí. Kardinál Arnošt Vojtěch z Harrachu (1598-1667) a protireformace v Čechách.* Praha : 2008. ISBN 978-80-7106-942-3.
- CERMAN, I. *Chotkové. Příběh úřednické šlechty.* Praha : 2008. ISBN 978-80-7106-977-5.
- TÝŽ. *Šlechtická kultura v 18. století. Filozofové, Mystici, Politici.* Praha : 2011. ISBN 978-80-7422-122-4.
- TÝŽ. Vzdělání a socializace kancléře Rudolfa Chotka. In *Český časopis historický* 101, 2003. s. 818-853.
- TÝŽ. Zrození osvícenského kavalíra. Vzdělání a cestování Jana Karla z Dietrichsteina. In *Časopis Národního muzea. Řada historická* 173, 2004. s. 157-190.
- TÝŽ. *Habsburgischer Adel und Aufklärung. Bildungsverhalten des Wiener Hofadels im 18. Jahrhundert.* Stuttgart : 2010. ISBN 978-3-515-09639-3.
- CONRADS, N. *Ritterakademien der frühen Neuzeit.* Göttingen : 1982. ISBN 3-525-35918-7.
- ČORNEJOVÁ, I. *Tovaryšstvo Ježíšovo : Jezuité v Čechách.* Praha : 1995. ISBN 80-204-0471-6.
- ČORNEJOVÁ, I. – FECHTNEROVÁ, A. *Životopisný slovník pražské univerzity : Filozofická a teologická fakulta 1654 – 1773.* Praha : 1986.
- Dějiny Univerzity Karlovy. Díl 1. 1347/1348-1622.* Praha : 1995. ISBN 80-7066-968-3.
- Dějiny Univerzity Karlovy. Díl 2. 1622-1802.* Praha : 1996. ISBN 80-7184-050-5.

- Dějiny Univerzity Karlovy. Díl 4. 1918-1990.* Praha : 1998. ISBN 80-7184-539-6.
- DRAHOŇOVSKÁ, Z. *Kavalírská cesta Františka Leopolda a Karla Jakuba Buquoyů v letech 1726 – 1731.* (Bakalářská práce, Pardubice) : 2009.
- ELIAS, N. *O procesu civilizace. Sociogenetické a psychogenetické studie.* Díl I. Praha : 2006. ISBN 80-7203-838-9.
- FECHTNEROVÁ, A. *Katalog grafických listů univerzitních tezí. Díl I.-III.* Praha : 1984.
- GATZ, E. (Hg.) *Die Bischöfe des Heiligen Römischen Reiches 1648 - 1803.* Berlin : 1990. ISBN 3-428-06736-0.
- HALADA, J. *Lexikon české šlechty.* Praha : 1999. ISBN 80-85770-79-2.
- HELFERT, V. *Hudební barok na českých zámcích. Jaroměřice za hraběte Jana Adama z Questenberku.* Praha : 1916.
- HOJDA, Z. *Mladí Martinicové v Itálii. Kavalírské cesty české šlechty do Itálie v 16.-18. století.* In *Slánské rozhovory 2005. Itálie. filozofie, hudba, dějiny umění, literatura.* Slaný : 2006, s. 35-40. ISBN 80-239-7465-3.
- KALISTA, Z. *Čechové, kteří tvořili dějiny světa.* Praha : 1939.
- KEJŘ, J. *Dějiny pražské právnické univerzity.* Praha : 1995. ISBN 80-7184-016-5.
- KLABOUC J. *Osvícenské právní nauky v českých zemích.* Praha : 1958.
- KOBLASA, P. *Buquoyové. Stručné dějiny rodu.* České Budějovice : 2002, s. 26. ISBN 80-903040-1-X.
- KUBEŠ J. *Kavalírské cesty české a rakouské šlechty (1620-1750).* (Habilitační práce, Pardubice) : 2011.
- TÝŽ, J. *Rudolf Josef Colloredo z Walsee a jeho studium v Salcburku v letech 1723 – 1725.* In TÝŽ (ed.), *Šlechtic na cestách v 16. – 18. století. Sborník příspěvků (nejen) ze 3. adventního kulatého stolu, který se na téma „Prameny k dějinám šlechtického cestování, 1550 – 1800“ konal na půdě Katedry historických věd FF UPa dne 28. listopadu 2005.* Pardubice : 2007. s 163-162. ISBN 978-80-7194-928-2.
- KUBÍČEK, A. – PETRÁŇOVÁ, A. – PETRÁŇ, J. *Karolinum a historické koleje v Praze.* Praha : 1961.
- KUČERA, K. – TRUC, M. *Archiv Univerzity Karlovy : průvodce po archivních fondech.* Praha : 1961.
- TÝŽ. *Zahranční studenti na pražské právnické fakultě v 17. století.* In *Právněhistorické studie* 11, 1965. s. 53-73.

- MALÝ, K. a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha : 1997. ISBN 80-7201-433-1.
- MALÝ, K. Dějiny právního stavu a právnických profesí. In KUKLÍK J. *Byrokratizace státního aparátu v pobělohorské době do vlády Josefa II*. Praha : 1999. s. 116-134. ISBN 80-85889-20-X.
- MAŤA, P. *Svět české aristokracie (1500-1700)*. Praha : 2004. ISBN 80-7106-312-6.
- MAŠEK, P. *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti. Díl 1*. Praha : 2008. ISBN 978-80-257-0027-3.
- TÝŽ. *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti. Díl 2*. Praha : 2010. ISBN 978-80-257-0294-9.
- MOŠKOŘ, M. Skladba a uplatnění inteligence vychované pražskou filozofickou fakultou v letech 1654 – 1730. *AUC-HUCP 27/2*, 1987. s. 81-108.
- Ottův slovník naučný : ilustrovaná encyklopedie všeobecných vědomostí. Díl. I.-XXVII*. Praha : 1888 – 1908.
- PALACKÝ, F. Přehled současný nejvyšších důstojníků a úředníků. In CHARVÁT, J. (red.) *Dílo Františka Palackého I*. Praha : 1941, s. 392.
- PETRÁŇ, J. *Karolinum : historický klenot Univerzity Karlovy*. Praha : 1995. ISBN 80-7184-035-1.
- TÝŽ. *Karolinum*. Praha : 2010. ISBN 978-80-246-1877-7.
- TÝŽ. Každodennost právního studia prvních generací Karlo-Ferdinandovy university. in: *Pocta prof. JUDr. Karlu Malému, DrSc. k 65. narozeninám*. Praha : 1995. s. 182-197.
- TÝŽ. *Nástin dějin Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze do roku 1948*. Praha : 1984.
- POLÁČEK, B. *Právníké tituly v průřezu dějin*. Praha : 2010.
- RAKOVÁ, I. Bouře studentů pražské univerzity ve druhé polovině 17. století, *AUC-HUCP 21/2*, 1981. s. 7-21.
- Riegrův slovník naučný. Díl VI*. Praha : 1867.
- SCHMIDT, J. F. J. *Monografie des kaiserliches königliches böhmisches Appellations-Gerichtes : seit Essen Errichtung als Appellationskammer in dem Jahre 1548 bis zu Essen im Jahre 1859 erfolgter Umwandlung in das kaiserlichem königlichem Oberlandesgericht des zu dem constituonellen Kaiserthume Österreich gehörigen Kronlandes Böhmen*. Prag : 1850
- SCHNABEL, J. N. *Geschichte der jurisdischen Fakultät an der vereinigten Carl-Ferdinandeischen Hochschule zu Prag. Theil I.-III*. Prag : 1827.

- SKOPAL, M. Založení komendy johanitů na Malé Straně. Příspěvek k otázce příchodu řádu do Čech. In *Pražský sborník historický* 26, 1993. s. 7-37.
- SMÍŠEK, R. *Císařský dvůr a dvorská kariéra Ditrichštejnů a Schwarzenberků za vlády Leopolda I.* České Budějovice : 2009. ISBN 978-80-7394-165-9.
- TÝŽ. Jan Adam z Questenberka a hmotná kultura zámku v Jaroměřicích nad Rokytnou. In *Západní Morava : vlastivědný sborník* 9, 2005.
- ŠIMEK, T. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku.* Díl VI. východní Čechy. Praha : 1989.
- TOMEK, V. V. *Geschichte der Prager Universität.* Praha : 1848.
- TŘÍŠKA, J. *Disertace pražské univerzity 16. a 18. století.* Praha : 1977.
- VALENTA, A. *Dějiny rodu Kinských.* České Budějovice : 2004. ISBN 80-86829-05-7.
- VALENTA, A. *Lesk a bída barokní aristokracie.* České Budějovice : 2011. ISBN 978-80-86829-62-3.
- VANĚČEK, V. *Kapitoly o právních dějinách Karlovy university.* Praha : 1946.
- VLNAS, V. *Princ Evžen Savojský. Život a sláva barokního válečníka.* Praha-Litomyšl : 2001. ISBN 80-7185-380-1.
- WURZBACH, von C. *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich, Bd. 1.-60.* Wien : 1856 – 1891.
- ZEDLER, J. H. *Grosses vollständiges Universal Lexikon Aller Wissenschaften und Künste,* Bd. 34. a 52. Halle – Leipzig : 1733.
- ZONTA, C. *Schlesische Studenten an italienischen Universitäten. Eine prosopographische Studie zur Frühneuzeitlichen Bildungsgeschichte.* Stuttgart : 2004. ISBN 3-412-12404-4.

Přílohy

Tabulka č. 10 Seznam hraběcích studentů imatrikulovaných na Právnické fakultě Karlo-Ferdinandovy univerzity mezi lety 1638 - 1762¹⁶⁰

A		
Althann, Michael Heřman Josef	Morava/Morava	1689
Auersperg, Adam Seyfried	- /Kraňsko	1692
Aufsess, Karel Zikmund	Neuburg/Falc-Neuburg	1701
Almesloe, František Dominik	Slezsko/Slezsko, Javorsko	1725
B		
Buquoy, Albert Jiří	- /Čechy	1657
Butler Jan	Čechy/ Bavorsko	1670
Butler Marek Gothard	Čechy/ Bavorsko	1670
Breda Hartvík Mikuláš	- /Čechy	1681
Březezece Landskronsky Jan Mikuláš	Polsko/Polsko	1683
Breda Karel Jáchym	Čechy/Čechy	1686
Breuner Jan Filip Antonín	Štýrsko/Štýrsko	1688
Butler Theobald Antonín	- /Bavorsko	1688
z Bubna a Litic Antonín Ignác	Čechy/ Čechy	1698
z Bubna a Litic Jan Václav	Čechy/ Čechy	1700
Brin hrabě Opalensky, Jan	Polsko/Polsko	1707
Brin hrabě Opalensky, Jan	Polsko/Polsko	1708
z Bubna a Litic Adam Václav	- /Čechy	1714
Buquoy, František Leopold	- /Čechy	1721
Browne, Ullyseus Maxmilián	- /Čechy	
z Bubna a Litic Jan Josef	Čechy, Praha/Čechy	1728
Berchtold hrabě z Uherčic, Karel Norbert	- /Morava	1729
Berchtold hrabě z Uherčic, František Josef	- /Morava	1729
z Bubna a Litic, Antonín Vít	Čechy/Čechy, Žamberk	1734
Breda, Jan Nepomuk	Čechy/Čechy	1750
Berchtold z Uherčic, Leopold	Morava/Morava	1750
C		
Černín hrabě z Chudenic, Tomáš Zachariáš	Čechy/Čechy	1659

¹⁶⁰ Tento seznam byl vytvořen na základě analýzy dochovanému výpisu starších matrik. Viz Archiv Univerzity Karlovy v Praze, Sběrka matrik, sign. M 12. Předkládá seznam hrabat podle roku imatrikulace. V levém sloupci používám nejběžnější označení konkrétních šlechtických jmen, které jsou nejčastěji preferovány v současné odborné literatuře. V prostředním sloupci jsem se pokusil zachytit zemi původu konkrétního šlechtice. V každé buňce jsou dvě území rozdělené lomítkem. Vlevo od lomítka nalezneme zemi původu, kterou hrabata uvedly u zápisu. Vpravo od lomítka se nachází území, kde měla příslušná rodina nejvíce statků, popřípadě rodovou základnu. Tento sloupec jsem sestavil za pomoci klasických přehledových příruček. Srov. ZEDLER, J. H. *Grosses vollständiges Universal Lexikon Aller Wissenschaften und Künste*, Bd. 1-64. Halle – Leipzig : 1731 – 1754; *Ottův slovník naučný : ilustrovaná encyklopedie všeobecných vědomostí. Díl. I.-XXVII.* Praha : 1888 – 1908; WURZBACH, von C. *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich, Bd. 1.-60.* Wien : 1856 – 1891. PILNÁČEK, J. *Staromoravští rodové.* Vídeň : 1930; MAŠEK, P. *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti. Díl 1.-2.* Praha : 2008. V pravém sloupci nalezneme rok imatrikulace příslušné osoby.

Clary-Aldringen, Jan Jiří	Čechy/Čechy	1686
Caretto de Millesimo, Václav Ferdinand	Savojsko/Čechy	1686
Caretto de Millesimo, Jan Josef	Savojsko/Čechy	1689
Caretto de Millesimo, Jan Bernard	Savojsko/Čechy	1690
Caretto de Millesimo, Jan Matyáš	Savojsko/Čechy	1691
Clary-Aldringen, František Karel	Čechy, Teplice/Čechy	1691
Čábelický ze Soutic, Gottwald František	- /Čechy	1694
Clary-Aldringen František Baltazar	Čechy, Praha/Čechy	1696
Colonna hrabě z Felsu, Leopold Kryštof	Slezsko/Slezsko, Opolsko	1697
Clary-Aldringen, Jan Filip	Praha/Čechy	1709
Cettner hrabě z Czertowic, Jan Stanislav	Polsko/Polsko	1715
Caretto de Millesimo, Jan Václav	Savojsko/Čechy	1717
Clary-Aldringen, Jan Antonín	Čechy/Čechy	1723
Clary-Aldringen, František Václav	Čechy, Teplice/Čechy	1723
Clary-Aldringen, Kašpar František	Čechy, Teplice/Čechy	1724
Chotek hrabě z Chotkova, Jan Karel	Čechy/Čechy	1724
Chotek hrabě z Chotkova, Rudolf	Čechy/Čechy	1724
Clary-Aldringen, Jan Sebastián	Tyrolsko, Innsbruck/Čechy	1725
Černín hrabě z Chudenic, Vojtěch Prokop	Čechy/Čechy	1743
D		
Dünewald, František Karel	- /Slezsko, Rakousy	1684
Desfours, Albert Maxmilián Antonín	- /Čechy	1691
Desfours, Ferdinand	- /Čechy	1695
Daun, Jiří Josef	Rakousy, Vídeň/Rakousy	1697
Desfours, Karel Josef	- /Čechy	1717
Desfours, Jáchym Josef	- /Čechy	1720
Desfours, Albert	Čechy/Čechy	1724
Desfours, František Antonín	Čechy, Praha/Čechy	1749
E		
Enkevoirth, Václav Adrian	Rakousy/Rakousy, Morava	1689
F		
Fugger, Lucius	Sasko/Sasko	1669
Fürstenberg-Stühlingen, Antonín Bedřich	- /Říše	1679
Fürstenberg-Stühlingen, Prosper Karel	- /Říše	1679
Fünfkirchen, Jan Josef	- /Čechy	1694
Fugger z Kirchbergu a Weissenhornu, Antonín Arnošt	- /Bavorsko	1700
Fugger z Kirchbergu a Weissenhornu, František Ignác	- /Bavorsko	1700
Fridag, Burchard Filip	Východní Frísko/Frísko	1701
G		
Götzen, Jan Karel Rudolf	- /Čechy	1668
Gall, Patrik	- /Švýcarsko	1669
Götzen Jan František	- /Čechy	1672
Götz, Jan Arnošt	- /Čechy	1685

Gallas, František Matyáš	- /Čechy	1687
Gallas, Jan Václav	- /Čechy	1687
Götz, Maxmilián	Čechy/Čechy	1693
Gellhorn Arnošt Julius Rudolf	Slezsko/Slezsko	1706
Gurland Jan Antonín	Rakousy/Rakousy	1706
Gaisruck František Xaver	Korutany/Korutany	1709
Götz, Arnošt	- /Čechy	1719
Globen, Kryštof Filip	Slezsko/Slezsko, Zaháňsko	1728
H		
Hzán hrabě z Harasova, Ferdinand Maxmilián	- /Čechy	1674
Hzán hrabě z Harasova, Jan Leopold	- /Čechy	1678
Herberstein, František Gundakar	Rakousy, Vídeň/Rakousy	1680
Hzán hrabě z Harasova, Maxmilián Zikmund	- /Čechy	1683
z Hodic, František Antonín	- /Morava, Slezsko	1686
Hroznata z Gutteneina, Josef	- /Čechy	1688
z Herbersteinu, Ferdinand Arnošt	- /Štýrsko	1689
z Herbersteinu, Jan Arnošt Josef	Štýrsko, Graz/Štýrsko	1689
z Hohenfeldu, Otto Hartman	Rakousy, Vídeň/Rakousy	1697
Henkel, Karel Josef	Slezsko/Slezsko	1706
z Herbersteinu, Antonín	- /Kladsko	1708
z Herbersteinu, František Helfried	- / -	1716
Hzán hrabě z Harasova, Ferdinand	- /Čechy	1716
Hzán hrabě z Harasova, Maxmilián	- /Čechy	1716
Hzán hrabě z Harasova, Zikmund Gustav	- /Čechy	1716
z Herbersteinu, Augustin	- / -	1719
Hartmann hrabě z Klarsteinu Jan Václav	- /Čechy	1729
Hohenzollern-Sigmaringen Karel Filip	Morava/Morava	1729
Hartig, František Adam	Praha/Čechy	1745
z Hardeggu, Ludvík	Čechy, Praha/Čechy	1755
J		
Jarošín, František Antonín	Slezsko, Vratislav/Slezsko	1690
K		
Kolovrat Novohradský, František	- /Čechy	1676
Kolovrat Novohradský, Filip Antonín	- /Čechy	1676
Kolovrat Krakovský, Maxmilián Norbert	- /Čechy	1679
z Kufsteinu, Liebgott Antonín	- /Rakousy, Linec	1682
Khevenhüller, Zikmund Bedřich	- /Korutany	1684
Klenovský z Janovic, František Hartmann	- /Čechy	1684
Kolovrat Libštejnský, Jan Norbert	- /Čechy	1686
Kinský, Jan Václav Oktavián	- /Čechy	1691
Kokořovec hrabě z Kokořova, Petr František	Čechy/Čechy	1691
z Kufsteinu, Ehrgott	Rakousy, Linec/Rakousy	1693
Kounic, František Karel	- /Morava	1694
Kounic, Maxmilián Oldřich	- /Morava	1694
Kokořovec hrabě z Kokořova, Václav František	Čechy/Čechy	1694

Kolovrat Krakovský, Leopold	- /Čechy	1695
Kolovrat Krakovský, Vilém	- /Čechy	1695
Kollonitz, Jan Jiří	Rakousy, Vídeň/Rakousy	1697
z Kaisersteinu, Wolfgang Jan	Klagenfurt/Korutany	1700
Kokořovec hrabě z Kokořova, Karel	Čechy/Čechy	1701
Kolovrat Krakovský, Ferdinand Alois	Praha/Čechy	1701
Kinský, Leopold Vilém	- /Čechy	1704
Kolovrat Krakovský, Kajetán	- /Čechy	1705
Kolovrat Krakovský, Filip	- /Čechy	1705
Kokořovec hrabě z Kokořova, Filip	Čechy/Čechy	1706
z Klebelsbergu, Jan	Čechy, Praha/Čechy	1709
Kokořovec hrabě z Kokořova, Ignác František	Čechy/Čechy	1709
Kokořovec hrabě z Kokořova, Josef František	Čechy/Čechy	1713
Kolovrat Libštejnský, Dominik Norbert	- /Čechy	1713
Kinský, Josef Jan Maxmilián	Čechy/Čechy	1722
Kokořovec hrabě z Kokořova, Ferdinand Jakub	Čechy/Čechy	1722
Kinský, František Karel	Čechy/Čechy	1724
Kolovrat Novohradský, František Ferdinand	- /Čechy	1732
Kolovrat Libštejnský, František Josef	- /Čechy	1735
Kolovrat Libštejnský, Jeroným	Čechy, Zámorsk/Čechy	1736
Kokořovec hrabě z Kokořova, Josef František	Čechy, Praha/Praha	1737
Künigl na Ehrenburgu, Sebastián	- /Tyroly	1737
Kolovrat Krakovský, František Karel	Čechy, Praha/Čechy	1740
Kolovrat Krakovský, Jan Nepomuk	Čechy, Praha/Čechy	1740
Kolovrat Libštejnský, Rudolf	Čechy, Zámorsk/Čechy	1740
Kokořovec hrabě z Kokořova, Ferdinand	Belgie/Čechy	1745
Kokořovec hrabě z Kokořova, František	Belgie/Čechy	1745
Kolovrat Krakovský, Leopold Adolf	Čechy, Praha/Čechy	1745
Klebelsberg na Thumburgu, Jan Nepomuk	- / -	1749
L		
Lichtenstein hrabě z Castelnoru, František	- /Morava	1665
Losy hrabě z Losinthalu, Jan Antonín	- /Čechy	1669
Leslie, Jakub Arnošt	Graz/Štýrsko	1689
z Lodronu, František Antonín	Čechy/Čechy	1705
z Lodronu, Jan Honorius Paris	- /Čechy	1705
z Lišova, František Václav Karel	- /Čechy	1717
z Lišova, Josef Karel	- /Čechy	1717
z Lišova, Norbert	Čechy, Praha/Čechy	1726
Lažanský z Bukové, Karel	- /Čechy	1729
Lažanský z Bukové, Maxmilián Václav	- /Čechy	1729
Lützwow, Gottfried Julius	- /Čechy	1737
z Lodronu, Kašpar Antonín	Čechy/Tridentsko	1740
z Lodronu, Mikuláš Sebastián	Čechy/Tridentsko	1740
Lichnovský z Voštic, Jan Karel	Slezsko, Odry/Slezsko	1740
M		
z Martinic Jiří Adam	- /Čechy	1669

z Morzinu, Maxmilián František Felix	- /Čechy	1689
z Morzinu, Václav Ignác	- /Čechy	1689
z Mettichu, Ferdinand	Slezsko/Slezsko, Kladsko	1705
z Morzinu, Karel	Čechy/Čechy	1705
z Morzinu, Josef	Čechy/Čechy	1705
z Morzinu, Ferdinand František	Morava, Znojmo/Morava	1709
z Mettichu, Karel Jáchym	Slezsko/Slezsko	1710
Martinic, Václav Kajetán	- /Čechy	1717
z Martinic, František Michal	- /Čechy	1722
z Martinic, Antonín	- /Čechy	1728
Maguli, Jindřich	Itálie, Mantova/Itálie	1735
Mettich, Karel Kryštof	Slezsko/Slezsko	1747
z Morzinu, Petr Vít	- /Čechy	1747
z Morzinu, František Xaver	- /Čechy	1752
z Martinic, František Karel	- /Čechy	1752
N		
z Nostic, Karel Josef	- /Čechy	1700
z Nostic, Václav Jan	Čechy/Čechy	1715
O		
z Oppersdorffu, František	Morava, Brno/Morava	1675
Orsini hrabě z Rosenbergu, Jiří	Klagenfurt, Korutany	1695
P		
z Preysingu, Jan Ferdinand	- /Bavorsko	1675
Pražma z Bílkova, Jan Ferdinand	Slezsko/Slezsko	1686
Paar, Jan Adam	Rakousy/Rakousy	
Pražma z Bílkova, František	Slezsko, Hlohov/Slezsko	1697
z Purgstallu, Michal Josef	Čechy/Čechy	1698
z Pöttingu, Adolf Josef	Praha/Čechy	1701
z Purgstallu, Václav Karel	Praha/Čechy	1701
Pražma z Bílkova, Filip	Slezsko/Slezsko	1722
z Pötting, Antonín Maria	- /Čechy, Rakousy	1727
z Pötting, Václav Maria	- /Čechy, Rakousy	1727
Pachta z Rájova, Hubert Karel	Praha/Čechy	1745
Q		
z Questenbergu, Jan Adam	- /Morava	1694
R		
z Rozdražova, Ferdinand Václav	- /Čechy	1642
Regal, Maxmilián	Itálie, Cremona/Itálie	1729
S		
Šternberk, Jan Václav	- /Čechy	1664
Sinzendorff, Jan Michal	- /Rakousy	1674
Sinzendorff, Michal Adolf Tomáš	- /Rakousy	1674

z Schaumburgu, Hanibal František	Morava/Mor. Budějovice	1675
Špork, František Antonín	- /Čechy	1678
Špork, Ferdinand Leopold	- /Čechy	1678
Šlik z Pasounu a Weiskirchenu, Leopold Antonín	- /Čechy	1682
z Schaumburgu, Otto Rudolf	- /Morava	1683
Suys, František Josef Antonín	- /Čechy, Kounice	1683
Sinzendorff, Kryštof Ludvík	Rakousy, Vídeň/Rakousy	1684
z Schönfeldu, Josef František	- / -	1690
Sprinzenstein, František Ferdinand Otto	Rakousy/Rakousy	1690
ze Salm-Neuburgu, Václav František	- /Morava	1691
ze Salaburgu, Jan Josef	Rakousy, Linec/Rakousy	1692
Šternberk, František Damián	- /Čechy	1692
Šternberk, František Leopold	- /Čechy	1697
ze Spauru, František Antonín	Tyrolsko/Tyrolsko	1700
Strattmann, Gerhard Vilém	- /Morava	1700
Sprinzenstein, František Florián	Rakousy/Horní Rakousy	1704
Sinzendorff, Karel Michal	Rakousy, Vídeň/Rakousy	1705
Sinzendorff, Maxmilián	Rakousy/Rakousy	1705
Sinzendorff, Jan Jáchym	Rakousy/Rakousy	1706
Špork, Jan Rudolf	- /Čechy	1717
Schaffgotsch, Václav	- /Čechy	1719
Schaffgotsch, Josef Vilibald	Čechy/Čechy	1724
Sobek z Bílenbergu, Felix	Slezsko/Slezsko	1728
Schaffgotsch, Jan Antonín	Praha/Čechy	1728
Šternberk, Adam František Arnošt	- /Čechy	1729
Šternberk, Jan Nepomuk	- /Čechy	1729
ze Spauru, Konrád	- /Čechy	1730
ze Spauru, Jan Arnošt	Čechy, Praha/Čechy	1733
Schaffgotsch, Emanuel Gothard	Slezsko, Vratislav/Slezsko	1740
Schaffgotsch, Gothard Antonín	Slezsko, Vratislav/Slezsko	1740
Sinzendorff, Václav	Morava/Morava, Rakousy	1743
Sinzendorff, Bedřich	Morava/Morava, Rakousy	1743
Šternberk, Josef	Slezsko, Vratislav/Slezsko	1743
Schelhard z Oberndorfu, Theodosius	- /Říše, Jülich-Cleves	1748
T		
Thun, Vilibald Vigilius	- /Čechy	1675
z Thürheimu, František Filip	- /Rakousy	1690
Trauttmansdorff, František Václav	- /Čechy	1694
Thun, Jáchym Arnošt Josef Kajetán	Čechy/Čechy	1711
Thurn-Taxis, Zikmund Ignác	Sasko/Sasko	1724
Thurn-Taxis, Fridrich Alois	Sasko/Sasko	1733
U		
Urschenbeck-Massimi, František Kryštof		1696
Uggarte, František Ferdinand	Morava/Morava, Uhry	1725
Uggarte, Jan Nepomuk	Morava/Morava, Uhry	1725

W		
Vratislav z Mitrovic, Kryštof František	- /Čechy	1659
Valdštejn, Karel Arnošt	- /Čechy	1679
z Wolckensteinu, Vít	- /Říše, Čechy	1679
Verdugo, František Julius	Praha/Čechy	1680
z Vrbna a Bruntálu, Jan Antonín Leopold	- /Čechy	1684
z Vrtby, Jan Josef	- /Čechy	1687
Walderode, Jan Václav	- /Čechy	1688
Vratislav z Mitrovic, Jan Václav	- /Čechy	1688
Valdštejn, František Karel	- /Čechy	1690
z Vrbna a Bruntálu, Josef František	- /Čechy	1692
Weltz, Zikmund Vavřinec Antonín	- /Korutany	1694
z Vrbna a Bruntálu, Jan František	- /Čechy	1695
Valdštejn, Jan Jáchym Karel Antonín	Praha/Čechy	1696
Walderode, Jáchym	Čechy/Čechy	1700
Valdštejn, Václav Josef	Praha/Čechy	1702
Vratislav z Mitrovic, Jan Václav	Čechy/Čechy	1704
z Vrbna a Bruntálu, Kajetán	Plzeň/Čechy	1708
Valdštejn, Jan Karel	Praha/Čechy	1726
Voračický z Paběnic, Josef	- /Čechy, Kutná Hora	1726
z Vrbna a Bruntálu, Václav	- /Čechy	1728
Vršovec, Karel Felix	Praha/Čechy	1731
Valdštejn, Jan Antonín	Čechy, Praha/Čechy	1732
Voračický z Paběnic, Jáchym Kryštof	- /Čechy, Kutná Hora	1733
z Vrtby, František Arnošt	Praha/Čechy	1733
Windischgrätz, Josef František	Rakousy/Rakousy	1740
Vratislav z Mitrovic, František Adam	- /Čechy	1752
Z		
Zrinský, Adam	Rakousy, Vídeň/Rakousy	1679
Záruba hrabě z Hustířan, Josef Antonín	- /Čechy	1701
Zeil, Karel Rupert	- /Říše, Švábsko	1703
Záruba hrabě z Hustířan, Jan Josef	- /Čechy	1717

Tabulka č. 11 Seznam knížecích studentů imatrikulovaných na Právnické fakultě Karlo-Ferdinandovy univerzity mezi lety 1638 - 1742¹⁶¹

Thurn-Taxis, Jiří František	Sasko/Sasko	1697
Mannsfeldt, Jiří Pavel	Čechy, Dobříš/Čechy	1729
z Löwensteinu-Wertheimu, Karel	- /Bavorsko, Čechy	1731
Fürstenberg, Josef Václav	- /Rakousy, Švábsko, Čechy	1746

¹⁶¹ Podobná pravidla jako seznam hrabat má také seznam knížat. U prostředního sloupce jsem se snažil zachytit ty nejvýznamnější statky na příslušném území, které příslušná knížecí rodina vlastnila v konkrétních letech. Vycházel jsem ze stejného primárního pramene a použil stejné přehledové příručky.